

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Lucia ŽILAVÁ

**Česko vs. Slovensko: hodnotenie miery divergencie
demografických a ekonomických charakteristík od
rozdelenia Československa**

Diplomová práca

Vedúci práce: RNDr. Martin Jurek, Ph.D.

Olomouc 2022

Bibliografický záznam

- Autor (osobné číslo):** Lucia ŽILAVÁ (R200635)
- Študijný obor:** Geografie a regionální rozvoj
- Názov práce:** Česko vs. Slovensko: hodnotenie miery divergencie demografických a ekonomických charakteristík od rozdelenia Československa
- Title of thesis:** Czechia vs. Slovakia: assessment of the level of divergence of demographic and economic characteristics since the dissolution of Czechoslovakia
- Vedúci práce:** RNDr. Martin Jurek, Ph.D.
- Rozsah práce:** 93 strán
- Abstrakt:** Táto diplomová práca hodnotí vývoj demografických a ekonomických ukazovateľov od rozdelenia Československa. Hlavným cieľom tejto práce bolo zistiť, použitím komparatívnej analýzy, či je vývoj týchto ukazovateľov v období 1993–2021 divergentný alebo konvergentný. Prvá časť opisuje históriu Československa s už existujúcimi výskumami o demografických a ekonomických zmenách po jeho rozdelení. V druhej časti výsledky ukazujú, že väčšina týchto ukazovateľov mala veľmi podobný vývoj trendov a ku koncu tohto obdobia došlo ku konvergencii. Okrem toho táto práca popisuje ako veľmi ovplyvnil vývoj týchto ukazovateľov práve vstup Česka a Slovenska do Európskej únie.
- Klíúčové slová:** rozdelenie Československa, demografické a ekonomické ukazovatele, komparatívna analýza, konvergencia
- Abstract:** This master thesis assesses the development of demographic and economic indicators since the dissolution of Czechoslovakia. The main goal in this thesis was to find out, using comparative analysis, whether the development of these indicators in 1993–2021 is divergent or convergent. The first theoretic part describes Czechoslovakia's history with some existing research about demographic and economic changes after the separation. The second part showed the results in that most of these indicators had very similar development of trends, and there was convergence towards the end of the period. Furthermore, the thesis describes how the entry of Czechia and Slovakia into the European Union greatly influenced the development of the indicators.
- Keywords:** dissolution of Czechoslovakia, demographic and economic indicators, comparative analysis, convergence

Prehlasujem, že diplomovú prácu som vypracovala samostatne pod vedením
RNDr. Martina Jurka, Ph.D., s použitím uvedenej literatúry a elektronických zdrojov.

V Olomouci dňa 4. 1. 2023

Chcela by som poďakovať vedúcemu práce RNDr. Martinovi Jurkovi, Ph.D. za jeho odborné vedenie, za praktické pripomienky, cenné a veľmi užitočné rady, a aj za ochotu a trpezlivosť pri vedení tejto diplomovej práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Lucia ŽILAVÁ
Osobní číslo: R200635
Studijní program: N0532A330021 Geografie a regionální rozvoj
Studijní obor: Geografie a regionální rozvoj
Téma práce: Česko vs. Slovensko: hodnocení míry divergence demografických a ekonomických charakteristik od rozdělení Československa
Zadávací katedra: Přírodovědecká fakulta

Zásady pro vypracování

Cílem diplomové práce je zhodnotit míru odlišnosti vývoje České republiky a Slovenské republiky z pohledu demografických a ekonomických ukazatelů. Budou využita data obou národních statistických úřadů a relevantní mezinárodní databáze socioekonomických charakteristik k analýze vývoje dynamiky obyvatelstva a vybraných ukazatelů hospodářství (hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, produkce v jednotlivých sektorech hospodářství, zahraniční obchod a další) od vzniku obou samostatných států v roce 1993 do současnosti. Vývoj bude diskutován v širším kontextu předchozího vývoje v rámci společného československého státu a se zohledněním začlenění obou států do Evropské unie od roku 2004.

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 – 24 000 slov
Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Forma zpracování diplomové práce: tištěná
Jazyk zpracování: Slovenština

Seznam doporučené literatury:

- Durech, R., Minea, A., Mustea, L., Slusna, L. (2014): Regional evidence on Okun's Law in Czech Republic and Slovakia. *Economic Modelling* 42, 57–65. DOI: 10.1016/j.econmod.2014.05.039
- Filer, R.K., Jurajda, Š., Plánovský, J. (1999): Education and wages in the Czech and Slovak Republics during transition. *Labour Economics* 6(4), 581–593. DOI: 10.1016/S0927-5371(99)00032-9
- Heimannová, M. (2020): Československo: stát, který zklamal. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Petrkov.
- Kliber, A., Płuciennik, P. (2017): Euro or not? Vulnerability of Czech and Slovak economies to regional and international turmoil. *Economic Modelling* 60, 313–323. DOI: 10.1016/j.econmod.2016.09.019
- Konopczak, K., Welfe, A. (2017): Convergence-driven inflation and the channels of its absorption. *Journal of Policy Modeling* 39(6), 1019–1034. DOI: 10.1016/j.jpolmod.2017.02.001
- Shafik, N. (1995): Making a market: Mass privatization in the Czech and Slovak Republics. *World Development* 23(7), 1143–1156. DOI: 10.1016/0305-750X(95)00037-D
- Vokoun, M., Polanecký, L., Stellner, F. (2015): The Impact of the Recent Economic Crisis on the Food Industry in the Czech and Slovak Republic. *Procedia Economics and Finance* 34, 142–148. DOI: 10.1016/S2212-5671(15)01612-3
- Willard, A.K., Cingl, L. (2017): Testing theories of secularization and religious belief in the Czech Republic and Slovakia. *Evolution and Human Behavior* 38(5), 604–615. DOI: 10.1016/j.evolhumbehav.2017.01.002

Statistická data Českého statistického úřadu a Štatistického úradu Slovenskej republiky.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Martin Jurek, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **26. února 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2022**

L.S.

prof. Mgr. Jaroslav Miller, M.A., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

V Olomouci dne 26. února 2021

Obsah

1 Úvod	8
2 Ciele a metódy práce	10
3 Historický vývoj.....	14
3.1 Rakúsko-Uhorsko	14
3.2 Československá republika	15
3.3 Hospodárska kríza.....	17
3.4 Druhá svetová vojna	17
3.5 Komunizmus	19
3.6 Československá socialistická republika.....	21
3.7 Nežná revolúcia	23
3.8 Proces transformácie	23
3.9 Rozdelenie Československa	25
4 Prehľad doterajšieho výskumu od rozdelenia Československa	27
4.1 Demografické zmeny	27
4.2 Ekonomické zmeny	28
5 Vývoj po rozdelení Československa.....	31
5.1 Ukazovatele demografického vývoja.....	31
5.1.1 Základná reprodukčná štruktúra a pohyb obyvateľstva	31
5.1.2 Veková štruktúra	45
5.1.3 Sídlna štruktúra	50
5.1.4 Vzdelanostná štruktúra	54
5.1.5 Národnostná a náboženská štruktúra.....	56
5.2 Ukazovatele ekonomického vývoja	61
5.2.1 Hrubý domáci produkt	61
5.2.2 Nezamestnanosť	64
5.2.3 Mena	72
5.2.4. Minimálna a priemerná mesačná mzda	74
5.2.5. Intenzita bytovej výstavby	77
6 Diskusia.....	80
7 Záver	87
Summary	89
Zdroje literatúry	90

1 Úvod

Po tridsiatich rokoch od rozdelenia Československa už dospela nová generácia. Narodila sa v dvoch demokratických a suverénných krajinách, na ktoré však neustále dopadajú následky ich spoločnej histórie. Minulosťou Československa, ktoré trvalo ako priemerná dĺžka jedného ľudského života, sa zaoberá prvá časť tejto práce. Sú v nej popísané moderné dejiny usporiadania tohto štátu, hospodárstva a obyvateľstva z pohľadu dnešného Česka i Slovenska.

O samotný vznik Československa, sa pričínili najmä víťazné mocnosti prvej svetovej vojny. Ide teda o výsledok diplomatickej politiky, ktorý položil základ pre neskoršie vytvorenie samostatnej Českej republiky a Slovenskej republiky.

Tento multietnický štát, ktorý vznikol po rozpade Rakúsko-Uhorska, sa veľmi rýchlo a úspešne zaradil do svetového obchodu a získal si svoje významné postavenie na trhu. Prešiel si neľahkými časmi počas hospodárskej krízy, druhej svetovej vojny, kedy stratil časť svojho územia oddelením Podkarpatskej Rusi a následne počas vplyvu komunizmu.

Dopady všetkých týchto skúšok i ťažkostí vplývali aj na myšlienku rozdelenia krajiny na dva suverénne štáty. Tú však podporovala len časť obyvateľstva týchto krajín. Neskorší výskum, uskutočnený desať rokov po rozdelení Československa, dokonca dokazuje, že miestny obyvatelia s rozdelením prevažne nesúhlasili.

Avšak, významné zmeny nasledujúce po páde komunizmu, znamenali tiež rozličný postoj k ďalšiemu vývoju Česka a Slovenska. Čím ďalej, tým viac, sa riešila otázka rozdelenia Československa, až napokon naozaj prišlo k rozpadu tohto štátu.

Aj keď kniha M. Heimannovej nesie názov *Československo štát, ktorý zklamal*, ani jedna z týchto novovzniknutých krajín sa k tomuto aktu nestavala ako k zlyhaniu, pretože tak, ako to vnímal aj celý svet, sa jednalo o výnimočne pokojné a mierové rozdelenie.

Otázkou, aké dopady prinieslo osamostatnenie týchto krajín, sa zaoberajú rôzne výskumy a publikácie či už domáce, ale aj mnoho zahraničných. Aktuálnosť tejto témy

dokazujú stále nové štúdie a publikovanie nových kníh zaoberajúcich sa vývojom Česka a Slovenska po ich rozdelení, ktoré budú tiež spomenuté v tejto práci.

Hlavné ťažisko tejto práce tvorí analýza vývoja rôznych demografických i ekonomických ukazovateľov od rozdelenia Československa. Je uskutočnená podľa dostupných dát národných i medzinárodných databáz z obdobia 1993–2021 s dôrazom na vstup Česka i Slovenska do Európskej únie, ekonomickú krízu, prijatie eura na Slovensku, či pandémiu covid-19.

Ako tieto, i mnohé ďalšie vplyvy, menili situáciu v Česku i na Slovensku predstaví praktická časť tejto práce. Vo výsledkoch bude zhodnotené, či došlo k rozdielnemu vývoju daných ukazovateľov v týchto krajinách alebo, či sa napriek ich rozdeleniu vyvíjali tieto krajiny podobne. Inak sformulované, pomohlo toto rozdelenie obom krajinám rovnako?

2 Ciele a metódy práce

Ako bolo spomenuté už v úvode, táto práca sa bude zaoberať hodnotením rôznych demografických a ekonomických ukazovateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021, teda od doby ich rozdelenia.

V teoretickej časti bude popísaná história Československa od jeho vzniku pre lepšie pochopenie a ukotvenie následných výsledkov, ktoré sú touto spoločnou minulosťou podmienené. Taktiež budú z rôznych výskumov predstavené niektoré dopady, či už na obyvateľstvo alebo ekonomiku počas trvania tohto štátu i po jeho rozdelení. Tieto štúdie, ktoré sa venujú porovnaniu jednotlivých charakteristík Česka a Slovenska, sú podrobnejšie rozpísané v podkapitolách rozdelených na *demografické* a *ekonomické zmeny*.

Pre základný prehľad vzniku Československa až po jeho zánik slúžia v tejto práci najmä knižné diela *Moderní české dějiny* (Emmert, 2019) a *Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť* (Habaj, 2015). Zaujímavý pohľad na túto tému, ponúka kniha *Československo: stát který zklamal* (Heimannová, 2020), ktorá je zameraná viac na etnické usporiadanie štátu alebo kniha *Slovenské století* (Kosatík, 2021).

Ďalej sa bude praktická časť zaoberať komparatívnou analýzou vývoja vybraných ukazovateľov Česka a Slovenska v tomto období, pričom hlavným cieľom bude popísať, do akej miery je tento vývoj divergentný alebo naopak konvergentný. Každý ukazovateľ bude spracovaný v grafe, tabuľke alebo v niektorých prípadoch v mapovom výstupe, a bude vykonaná jeho analýza zmien v čase s dôrazom na vzájomné porovnanie daných krajín.

Analýza bude prihliadať najmä na vstup týchto krajín do Európskej únie a zavedenie eura, alebo v prípade Česka, doterajšie nezavedenie eura.

Práca ponúkne vo výsledku komplexný pohľad na daný vývoj ukazovateľov a súvislosti v daných trendoch vo vývoji týchto ukazovateľov. Výsledky môžu poslúžiť na vzájomnú inšpiráciu alebo spoluprácu cezhraničných regiónov daných krajín a lepšie formovanie ich národných politík.

Výskum v tejto práci pozostáva zo spracovávania dát *Českého statistického úradu*, kde bola využívaná verejná databáza a *Štatistického úradu Slovenskej republiky*, odkiaľ boli čerpané dáta z verejných databáz DATAcube a STATdat. Na doplnenie informácií boli použité aj dáta z *Eurostatu* a *Atlas of economic complexity*. V prípade nedostupných dát za skúmané obdobie 1993–2021 sú porovnané len dostupné údaje v daných rokoch.

Dáta k základnej reprodukčnej štruktúre a pohybu obyvateľstva, ako sú prirodzený prírastok, migračné saldo a celkový prírastok, sú všetky prevzaté z databáz Českého a Slovenského štatistického úradu. Následne zobrazuje mapa v krajoch Česka a Slovenska podiel počtu obyvateľov z roku 2021 k počtu z roku 1993. K tomu je zobrazený aj absolútny počet obyvateľov za každý kraj. Všetky tieto údaje použité z databáz Českého a Slovenského štatistického úradu sú zobrazené pomocou programu ArcMap.

Údaje o vekovej štruktúre sú taktiež prevzaté z národných databáz a doplnené o vlastné výpočty *indexu staroby* a *indexu ekonomického zaťaženia*. Pričom *index staroby* predstavuje počet obyvateľov nad 65 rokov na 100 obyvateľov vo veku do 14 rokov a *index ekonomického zaťaženia* bol vypočítaný ako počet obyvateľov vo veku do 14 rokov a nad 65 rokov na 100 obyvateľov vo veku 15 až 64 rokov.

Pre tabuľku sídelnej štruktúry boli použité dáta z databáz Českého a Slovenského štatistického úradu, k čomu bola dopočítaná *hustota obyvateľstva* ako podiel obyvateľov na kilometer štvorcový. Grafy Lorenzovej krivky rozmiestnenia obyvateľstva čerpali dáta za rok 1993 z Českého a Slovenského štatistického úradu a za rok 2021 z Eurostatu. Zobrazujú kumulatívne hodnoty rozlohy a obyvateľstva, z čoho je možné odvodiť, aký podiel obyvateľstva daného štátu žije na akom veľkom podiele rozlohy tohto štátu. Uhlopriečka v grafe predstavuje najrovnomernejšie rozdelenie obyvateľstva v krajine. Ďalej bude vypočítaný *Giniho koeficient*, ako podiel plochy medzi uhlopriečkou a Lorenzovou krivkou k celkovému obsahu plochy pod uhlopriečkou v grafe.

Vzdelanostná štruktúra prevzala dáta zo sčítania obyvateľov, domov a bytov daných krajín z roku 2001 a 2021 z dôvodu, že dáta národných štatistík z roku 1993 neboli dostupné v potrebnom prevedení a mohlo by dôjsť ku skresleniu výsledkov. Kategória 1 zahŕňa počet všetkých obyvateľov so základným vzdelaním a bez vzdelania. Kategória 2 predstavuje počet obyvateľov s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním bez

maturity. Kategória 3 zahŕňa všetkých obyvateľov so stredoškolským vzdelaním s maturitou, nadstavbovým a vyšším odborným vzdelaním. Poslednú kategóriu 4 tvoria obyvatelia s vysokoškolským vzdelaním. V týchto počtoch nie sú zahrnutí obyvatelia s nezisteným vzdelaním. Následne bol z týchto štyroch kategórií vypočítaný *syntetický ukazovateľ vzdelanosti*, ktorý predstavuje mieru vzdelanosti daného obyvateľstva. Čím vyššia je hodnota ukazovateľa, tým viac vzdelané je obyvateľstvo danej krajiny. *Syntetický ukazovateľ vzdelanosti* je vypočítaný ako podiel všetkých kategórií k počtu obyvateľov starších ako 15 rokov, pričom každej kategórii je pridaná váha vo výške čísla tejto kategórie.

Aj údaje o národnostnej a náboženskej štruktúre obyvateľstva sú prevzaté zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 1991, 2001, 2011 a 2021. Súčet týchto jednotlivých kategórií však nedosahuje celkového počtu obyvateľov, pretože vyplnenie týchto informácií v dotazníkoch bolo pre obyvateľov iba dobrovoľné a v Česku bolo od roku 2021 možné zvoliť si dve národnosti. Údaje o náboženstve sú za Českú republiku znázornené v takej forme, v akej boli dostupné z uvedeného zdroja. To znamená, že tabuľka obsahuje konkrétne tri druhy cirkví. Na Slovensku bolo špecifikovaných vyše pätnásť rôznych cirkví a ďalších vierovyznaní, avšak do tabuľky boli vybrané len tie, ktoré mali v roku 2021 zastúpenie aspoň 50 000 obyvateľov a ostatné boli zaradené do kategórie iné.

Prvým ekonomickým ukazovateľom je hrubý domáci produkt, ktorý je vypočítaný v trhových cenách od roku 1995. Následne je zobrazená medziročná zmena hrubého domáceho produktu od roku 1996, pričom oba grafy čerpajú dáta z Eurostatu a sú vyjadrené v eurách.

Miera nezamestnanosti bola z Českého štatistického úradu dostupná od roku 1993 a zo Štatistického úradu Slovenskej republiky od roku 1994. V nasledujúcich mapách je zobrazená *miera nezamestnanosti* v krajoch z dostupných údajov v roku 2000 a 2021. Bola vypočítaná za jednotlivé kraje ako podiel nezamestnaných osôb k ekonomicky aktívnemu obyvateľstvu. K tomu sú zobrazené aj absolútne dáta o počte nezamestnaných obyvateľov s dosiahnutým vzdelaním v kategóriách základné vzdelanie, stredné vzdelanie bez maturity, stredné vzdelanie s maturitou a vysokoškolské vzdelanie.

Ako sa vyvíjala mena bude spracované pre údaje o českej korune z Eurostatu a údaje o slovenskej korune z Národnej banky Slovenska. Vývoj hodnoty českej koruny voči Európskej menovej jednotke je dostupný od roku 1993 a hodnoty slovenskej koruny od roku 1999. Údaje k porovnaniu vývoja slovenskej koruny voči Európskej menovej jednotke neboli dohľadane, ale boli dodatočne vypočítané z kurzu českej koruny voči slovenskej korune od roku 1995. Od roku 1999 sa skončilo používanie Európskej menovej jednotky a v rovnakej hodnote bolo zavedené euro, čiže po tomto roku je zobrazený vývoj českej a slovenskej koruny voči euru. V roku 2009 bolo na Slovensku zavedené euro, preto už ďalej vývoj porovnania nepokračuje, tak ako v prípade Česka.

Dáta o minimálnej mesačnej mzde sú z Eurostatu dostupné za polroky od roku 1999. Následne je zobrazená aj priemerná mesačná mzda občana bez detí za jednotlivé roky, taktiež dostupná z Eurostatu od roku 2000. Údaje o mzde sú dostupné v eurách.

Informácie o bytovej výstavbe za obe krajiny sú pre porovnanie dostupné len v kategórii dokončených bytov v Česku od roku 1993 a na Slovensku od roku 1995. Údaje o počte dokončených bytov sú prevzaté z Českého a Slovenského štatistického úradu. Ďalej je z týchto údajov vypočítaná na 1000 obyvateľov *Intenzita bytovej výstavby*.

3 Historický vývoj

Spoločné dejiny Česka a Slovenska sa začali písať vytvorením prvej demokratickej Československej republiky, po rozpade Rakúsko-Uhorska. Dovtedy, ich existenciu spájala v podstate len spoločná mena, armáda, zahraničná politika a panovník.

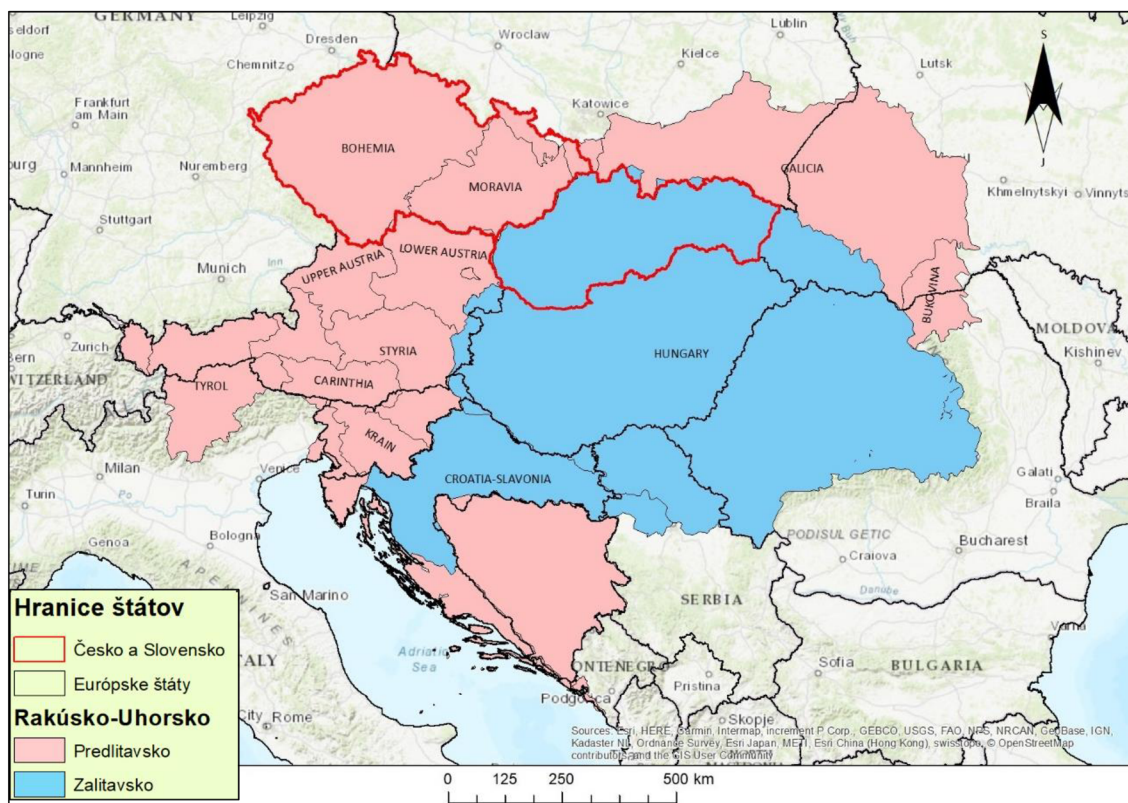
Celá táto kapitola, popisujúca historický vývoj oboch krajín, vychádza najmä z diel *Moderní české dějiny* (Emmert, 2019) a *Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť* (Habaj et al., 2015) a je doplnená informáciami a pohľadmi aj z iných publikácií. Pre podrobnejšie informácie k jednotlivým udalostiam popísaných v tejto kapitole je vhodné siahnuť po týchto dielach.

3.1 Rakúsko-Uhorsko

Historické země Koruny české boli súčasťou západnej časti Rakúsko-Uhorska, nazývanej tiež Predlitavsko. Táto časť ríše bola už v tej dobe oveľa viac hospodársky vyspelejšia ako východná časť Zalitavsko, do ktorej patrilo Slovensko (Emmert, 2019). Hospodársky rozdiel tak už vtedy určoval rozdielnu úroveň vývoja týchto dvoch oblastí. Konkrétne umiestnenie dnešného Česka a Slovenska vo vtedajšom Rakúsko-Uhorsku je znázornené na obrázku 1.

Druhá priemyslová revolúcia zastihla z celého Rakúsko-Uhorska najviac české země. Sústredili sa tu až dve tretiny rakúskeho priemyslu. Výhodou tiež boli vlastné zdroje surovín, kvalifikovaná pracovná sila a dobrá poloha v rámci obchodných križovatiek. Nástup nových technológií napomohol vzniku veľkým priemyselným podnikom, spevnili sa komunikácie a rozšírila železničná sieť. Emmert (2019) ďalej vyzdvihuje, že takéto posilnenie ekonomiky znamenalo pre české země vytvorenie takmer samostatného subsystému ekonomiky v rámci celého systému Rakúsko-Uhorska.

Podľa Habaja et al. (2015) železnica, vnímaná vtedy ako symbol pokroku, sa rozvíjala i na území dnešného Slovenska. Táto oblasť vynikala tým, že zásobila strojárenské podniky v Uhorsku železom, oceľou a plechmi. Kvôli rozmáhajúcemu priemyslu a modernizácii tu postupne začala upadať remeselná výroba, avšak v neindustrializovaných oblastiach pokračovala ďalej výroba poľnohospodárska.

Obr. 1 Územie Rakúsko-Uhorska zasadené do aktuálnych európskych krajín
(zdroj: OpenStreetMap ArcGIS, vlastné spracovanie)

Tradičný textilný priemysel sa po dlhšej stagnácii začal opäť rozvíjať a vznikali tu nové moderné textilné továrne.

Po celý čas bola v krajine vysoká miera kojeneckej úmrtnosti (Klufová, Poláková, 2010). Pred rozpadom Rakúsko-Uhorska bola pre obyvateľstvo nepriaznivá vysoká miera úmrtnosti z dôvodu prebiehajúcej vojny, k čomu negatívne prispela i španielska chrípka a imigrácia obyvateľov.

3.2 Československá republika

Základ pre autonómiu národov strednej Európy položila prvá svetová vojna (Emmert, 2019). Otázka rozdelenia Rakúsko-Uhorska na jednotlivé samostatné štáty sa stala medzinárodnou. Tomáš Garrigue Masaryk podpísal 30. mája 1918 v Spojených štátoch amerických tzv. *Pittsburskú dohodu*, ktorá podporovala vznik Československej republiky. Pražský Národný výbor napokon 28. októbra 1918 vyhlásil Československú republiku. Predstaviťov tohto nového štátu čakala neľahká úloha z hľadiska vnútropolitického, diplomatického a vojenského. K tomu navyše nepriaznivo prispievala

nespokojnosť obyvateľov z dôvodu posledných rokov biedy a vojny. Mládek et al. (2006) dodáva, že emigrácie na západ pokračovali aj po roku 1918.

Tomáš Garrigue Masaryk sa stal ako prvý prezident tejto novo vzniknutej republiky jej hlavným symbolom (Emmert, 2019). Po komplikovanom vytýčení hraníc, najmä na Slovenskej strane a mierových dohodách o rozdelení určitých častí so susednými štátmi, prijala Československá republika 28. februára 1920 riadnu ústavu. Nasledovali roky budovania demokratického štátu s hospodársky úspešným rozvojom.

Odlišný pohľad na tradičnú históriu Československa ponúka vo svojej knihe Heimannová (2020). Venuje sa napríklad pojmu demokracie v novom Československu, ktorá nemala jasnú definíciu, a tak mohla byť vykladaná rôznymi spôsobmi. Poukazuje na to, že aj keď Česko ubezpečovalo občanov o slobodnej účasti na voľbách, bez ohľadu na ich výsledky sa české politické strany vždy spojili a zabránili tak vstupu do vlády ostatným národom.

Heimannová (2020) vníma Československo od začiatku jeho vzniku ako multietnický štát, v ktorom žije mnoho národnostných menšín. Zatiaľ čo v minulosti sa národnosť odvodzovala napríklad od vierovyznania, v Československu o tom rozhodoval jazyk. Na základe toho upozorňuje, že najpočetnejší český národ bol umelo podporený tým, že občania používajúci aj iné materinské jazyky, boli pri sčítaní obyvateľov nútení uviesť český jazyk. Spochybňuje snahy o dosiahnutie jedného československého národa s českou dominanciou, na úkor rôznorodosti národov žijúcich v tomto štáte.

Základom hospodárskeho modelu sa stal voľný trh a sloboda podnikania (Emmert, 2019). Do ekonomiky štát výrazne nezasahoval. Československo bolo jedným z mála štátov, v ktorom prevažovala priemyselná výroba nad poľnohospodárskou. Kvalitné strojárenské a textilné výrobky boli vo svete dobre známe. Silný export mali najmä Baťove a Škodove závody spolu so zbrojárskymi podnikmi.

Häufler (1978) dodáva, že v Československu, aj keď predstavovalo len asi pätinu územia bývalého Rakúsko-Uhorska, sa ocitlo až 70 % priemyslu a 80 % textilného a obuvníckeho odvetvia z bývalej monarchie.

To však neplatilo pre celú krajinu rovnomerne. Dobrý základ priemyslu, ktorý si česká strana republiky so sebou priniesla z čias Rakúsko-Uhorska, slovenská časť nestíhala dobehnúť (Habaj et al., 2015). Po rozpade Uhorska Slovensko stratilo svoje väzby a upadajúci priemysel vystriedalo dominujúce poľnohospodárstvo. Napriek tomu, že Slováci a Rusíni patrili do zaostalejšej časti Československa, pripojenie do tejto republiky prispelo k zvýšeniu ich životnej úrovne.

Na Slovensku aj po vzniku nového štátu pokračoval župný systém z čias Uhorska. Novým zákonom o zriadení župných a okresných úradov z roku 1920 sa mal ukončiť model českých „zemí“ a dokopy malo v celom Československu vzniknúť 21 žúp. V Česku však k vzniku župného zriadenia nikdy nedošlo a od roku 1928 začal fungovať nový krajinný systém, ktorý pozostával z krajín Čechy, Morava a Sliezske, Slovensko a Podkarpatská Rus.

3.3 Hospodárska kríza

Hospodársky rast nového úspešného štátu nečakane prerušil v roku 1929 krach na newyorskej burze (Emmert, 2019). Následná veľká hospodárska kríza zmenila osudy národov po celom svete. V Československu sa kríza začala prejavovať postupne. V roku 1930 postihla sklárske podniky, ďalej roľníkov klesajúcimi cenami, postupne klesali aj mzdy pracovníkov a rástla nezamestnanosť z 2,2 % v roku 1929 až na 17,4 % v roku 1934.

Ekonomika závislá na exporte začala upadať a s ňou i všetky priemyselné odvetvia. Kým sa situácia na svetových burzách zlepšila, ľudia v Československu trpeli zhoršeným zdravotným stavom, vzrástol počet samovrážd a protestov. Zlepšenie situácie priniesol až rozvoj zbrojného priemyslu. Bližšie sa tejto téme venuje Kubů et al. (2015) v knihe Fenomén hospodárskej krize v českých zemích 19. až počátku 21. století.

3.4 Druhá svetová vojna

Nepriaznivá hospodárska kríza narušila medzinárodné i vnútropolitické vzťahy (Habaj et al., 2015). Zatiaľ čo sa postupne rozvíjal nacistický režim v Nemecku, v Československu zosilnel vplyv nemeckých separatistov a slovenských autonomistov. Pre zachovanie európskeho mieru prijala vláda v roku 1938 tzv. *Mníchovský diktát*, ktorým odstúpila Nemecku pohraničnú časť Česka obývanú sudetskými Nemcami.

Túto situáciu sa snažila využiť Hlinkova slovenská ľudová strana bojujúca za právo samourčenia Slovenska. Následne stratilo aj Slovensko časť svojho územia *Viedenskou arbitrážou*, kedy muselo Maďarsku odstúpiť takmer celé územie na juhu.

Charakter bývalej Československej republiky sa rázne menil. Slovensko získalo autonómiu 22. novembra 1938, čím Československo dostalo nový názov, a to druhá Česko-slovenská republika. Napokon autonómiu dosiahla i Podkarpatská Rus. Po týchto úpravách nastalo legislatívne zrovnoprávnenie národnostných menšín.

Nemecko sa snažilo dotlačiť Slovensko k úplnému osamostatneniu sa od Česka, ktoré po odhalení takejto komunikácie Bratislavy s Berlínom, nešťastne zareagovalo tzv. *Homolovým pučom*, teda použitím armády (Emmert, 2019). Vojenský zásah z českej strany okamžite využil A. Hitler na obsadenie Čiech a Moravy. Slovensko napokon pod tlakom, že bude vydané Maďarsku celé, vyhlásilo 14. marca 1939 samostatný Slovenský štát.

Druhá Česko-slovenská republika sa definitívne rozdelila na tri krajiny: Protektorát Čechy a Morava podriadené Nemeckej ríši, Slovenský štát, ktorého sloboda siahala do takej miery, akú povolilo Nemecko a Podkarpatskú Rus, ktorá vyhlásila nezávislosť ako Karpatská Ukrajina (Habaj et al., 2015). Onedlho sa však Karpatská Ukrajina napriek osamostatneniu stala súčasťou Maďarska s tvrdým okupačným režimom. Heimannová (2020) dodáva, že mnohonárodnostný štát tak bol rozdelený na národnostne homogénne celky. A jedným z mnohých negatívnych dôsledkov bolo prepustenie kvalifikovaných českých občanov a ich vyhnanie zo Slovenskej republiky.

Českí obyvatelia v Česku boli silno germanizovaní a využívaný len ako kvalifikovaná pracovná sila, pretože v budúcnosti Nemeckej ríše sa s nimi nepočítalo (Emmert, 2019). Dôstojnejší život mali iba občania pracujúci vo vojenských odvetviach.

Na Slovensku naopak nemecký vplyv podporil rast priemyselnej produkcie a celkový rozvoj hospodárstva (Habaj et al., 2015). Okrem zbrojárskeho priemyslu sa rozmáhal i chemický spolu s baníctvom a hutníctvom. Slovensko tiež zaviedlo novú menu, ktorou bola slovenská koruna a v celej krajine sa rozvíjala infraštruktúra. Nemecko udržiavalo chod slovenského hospodárstva, avšak na druhú stranu vzrastal dlh

Nemecka voči Slovensku. Smutnou časťou slovenskej histórie, na ktorú poukazuje Heimannová (2020), je spolupráca s Nemeckom na deportáciách Židov a Rómov do koncentračných táborov.

Postupné oslabovanie nemeckého vplyvu vyústilo príchodom Červenej armády. Sovietsky zväz oslobodil územie od nedemokratického režimu a v znovu obnovenom Československu zaviedol komunistický režim. Deviaty máj 1945 bol podľa neskorších sovietskych učebníc (Mištera et al. 1985) vyhlásený ako deň oslobodenia Československa.

3.5 Komunizmus

Povojnové spojenectvo so Sovietskym zväzom prinieslo Československu oslobodenie v podobe novej ideológie, ktorá s demokraciou taktiež nemala nič spoločné (Emmert, 2019). Cesta ku komunizmu mala viesť skrze sovietsky socializmus.

Hranice nového Československa boli rovnaké ako pri prvom vytvorení tohto štátu, s výnimkou Podkarpatskej Rusi, ktorá bola odovzdaná Sovietskemu zväzu (Emmert, 2019). Od roku 1949 bolo v Československu zriadených 19 krajov, z čoho 13 bolo v Česku a 6 na Slovensku (Ministerstvo vnútra SR, 2007). Okrem nových krajov vznikli aj nové okresy, pričom obe formy dostali prívlastok "malé".

Po skončení vojny boli všetci Nemci a Maďari zbavení občianstva a boli vyhostení z krajiny, čo znamenalo masívny odsun obyvateľstva a zatiaľ najväčší zásah do štruktúry obyvateľstva (Emmert, 2019). Podľa Mištera et al. (1985) bolo počas vojny odvedených 1,4 milióna Čechov, Slovákov a Židov, po vojne zasa odsunutých 2,5 milióna Nemcov.

Počas nasledujúcich troch rokov budovali komunisti základ pre svoje pôsobenie, až napokon vo februári 1948 podaním demisie ministrov, bola vymenovaná nová komunistická vláda (Habaj et al., 2015). To predstavovalo obrovskú spoločenskú i hospodársku zmenu pre fungovanie štátu na najbližších štyridsať rokov.

Princíp hospodárstva sa radikálne zmenil - nastala centralizácia a štátne plánovanie (Emmert, 2019). Najväčším zásahom do slobôd a práv občanov bolo znárodňovanie súkromného majetku. Štát prevzal kontrolu nad podnikmi, bankami,

poistovňami, tlačou. Postupne sa uskutočnila v troch krokoch pozemková reforma a boli založené *Jednotné zemědělské družstva* s povinným vstupom všetkých roľníkov. Kolektivizácia postupne menila krajinný ráz a homogenizovala prírodu, čoho dôsledky sa v dnešnej dobe prejavujú rôznymi environmentálnymi problémami.

Bola zavedená pracovná povinnosť, o ktorej rozdelenie sa staral štát (Habaj et al., 2015). Počet zamestnancov sa odvíjal od potreby naplnenia stanoveného hospodárskeho plánu, čo zahŕňalo aj masové presúvanie pracovníkov v rámci štátu. Verejná súťaž na trhu práce bola zamietnutá. V priebehu pár rokov boli úplne zrušené živnosti, malovýroba i maloobchod. Občania, vnímaný ako hrozba pre tento systém, boli umiestňovaní do špeciálnych pracovných táborov.

Päťročné hospodárske plány určovali budovanie priemyslových podnikov, ťažbu a rozvoj strojárenského, hutníckeho a chemického priemyslu. Najviac uhoľných revírov, ktoré menili vzhľad krajiny bolo v severných Čechách (Emmert, 2019).

Podľa Habaja et al. (2015) bol rast priemyslových podnikov zasa výraznejší v zaostalejšom Slovensku. Táto industrializácia spôsobila hospodársky rast v dôsledku čoho zasa vzrastal počet obyvateľov. Mištera et al. (1985) uvádza, že na Slovensku bol preto dvakrát väčší prirodzený prírastok ako v Česku.

Územnosprávna reforma z roku 1960 zaviedla nové tzv. "veľké" kraje a okresy. V Česku vzniklo podľa ekonomických oblastí 7 veľkých krajov (Häufner, 1978) a na Slovensku podľa Ministerstva vnútra SR (2007) 3 kraje.

Na všetky tieto vynútené zmeny ponúka Heimannová (2020) celkom iný uhol pohľadu. Neobviňuje z nich Sovietov, ale samotným českým a slovenským komunistom dáva za zodpovednosť ich iniciatívu pre získavanie správneho sovietskeho vzoru. Československo vníma ako krajinu, ktorá si v povojnovom období zvolila vládu komunistov celkom slobodne. Odôvodňuje to faktom, že v Sovietskom zväze videlo Československo svoju budúcnosť.

3.6 Československá socialistická republika

Za uplynulých dvadsať rokov začal mať socializmus v Československu vlastnú podobu (Emmert, 2019). Komunistický prístup bol postupne spochybňovaný a rôznymi reformami mal byť nahradený viac demokratickejší, avšak stále socialistickým režimom. Reformy podporovali dynamickejší rozvoj ekonomiky štátu. Toto spoločenské uvoľnenie nesie názov *Pražská jar*. Moskva takýto prístup považovala za rozpad socializmu a hroziacu kontrarevolúciu. Na mnohé reformy sa snažili negatívne poukazovať aj krajiny Varšavskej zmluvy, ktoré s takýmto vývojom Československa nesúhlasili.

Okupácia celého Československa vojskami Varšavskej zmluvy začala v noci z 20. na 21. augusta 1968 (Habaj et al., 2015). Znamenala koniec uvoľňovania a opätovné zavedenie totalitného režimu. Občania tento akt vnímali ako inváziu tankov, ktoré sa stali symbolom toho, že vedenie krajiny nanovo a úplne prebral Sovietsky zväz.

Začiatkom roka 1969 vyšiel v platnosť ústavný zákon, ktorý vyhlásil Československo za federatívny štát, vytvorený ako zväzok dvoch národných štátov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Bol to jediný naplnený cieľ *Pražskej jari* po jej ukončení.

Heimannová (2020) považuje *Pražskú jar* za politickú kampaň komunistickej strany, ktorá svojim liberálnejším prístupom chcela získať väčšiu obľubu, pričom jej ciele boli od začiatku odsúdené na neúspech.

Podpísaním *Moskovského protokolu* sa začal normalizačný proces (Emmert, 2019). Ten predstavoval personálne zmeny vykonané hrubým nátlakom ako zatýkanie a odsúdenie rôznych politikov, ale aj študentov a občanov. Týkal sa tiež potlačenia umenia a náboženstva.

Umlčanie demokratickej snahy obyvateľov sa štát snažil ľuďom vynahradiť zabezpečením základných životných potrieb. Takéto sociálne istoty sa prejavovali napríklad výstavbou panelových domov na novo vznikajúcich sídliskách, pričom toto masové budovanie bolo na úkor jeho kvality. Finančné podporovanie rodín zvýšilo

pôrodnosť a nové silné ročníky získali prezývku po vtedajšom prezidentovi - *Husákové deti*. Štát zabezpečoval úplnú zamestnanosť a zdravotnú starostlivosť.

Zatiaľ čo v ostatných krajinách Európy sa zvyšovala zdravotná starostlivosť a klesala úmrtnosť, v sovietskych štátoch bola situácia oveľa horšia (Klufová, Poláková, 2010). Bolo to najmä dôsledkom nepriaznivých podmienok zničeného životného prostredia a paradoxne nedostatočnou zdravotnou starostlivosťou.

Häufler (1978) popisuje úspešnosť socialistického režimu, ktorý bol meraný splnením alebo dokonca prekročením cieľov daných päťročník, avšak Emmert (2019) dodáva, že napriek všetkým snahám štátu budovať ťažký priemysel a dopravnú infraštruktúru, nedokázal zakryť hospodárske zaostávanie oproti západným krajinám.

Značný úpadok bol však rôznymi spôsobmi zahmlievajú. Spoločnosť sa zmierila s tým, že v tomto režime prežije zvyšok svojho života a zamerala sa skôr na materializmus. Ľudia si kupovali chaty, kde trávili víkendy s rodinou, výnimočne sa dostali aj na dovolenku k moru alebo si niečo kúpili v špeciálnych obchodných domoch nazývaných *Tuzex*.

Učebnica pre vysoké školy *Geografie Československé socialistické republiky* (Mištera et al. 1985) opisuje federáciu ako poprednú krajinu sveta z hľadiska vyspelej intenzívnej poľnohospodárskej výroby. Vyzdvihuje tiež ekonomické a politické vzťahy s celým svetom. Všetko sa pripisuje spolupráci so Sovietskym zväzom a vďačí jeho oslobodeniu. Úspech ekonomiky bol vnímaný najmä skrz industrializáciu Slovenskej socialistickej republiky, pretože priemysel tu od roku 1948 vzrástol dvadsaťpäťnásobne, čo vyrovnalo rozdiel medzi Slovenskou a vyspelejšou Českou časťou federácie.

Takisto Häufler (1978) zdôrazňuje, že hospodárska nerovnosť medzi Českom a Slovenskom bola prekonaná až vďaka päťročniciam socialistického režimu. Popisuje neschopnosť kapitalizmu zmenšiť tieto rozdiely a vyzdvihuje socializmus, ktorý nepozná krízy kapitalistického trhu.

3.7 Nežná revolúcia

Počiatkom roku 1989 začala naberať na významnosti *Charta 77*, ktorej iniciátori v roku 1977 boli V. Havel, J. Patočka a J. Hájek (Habaj et al., 2015). Napriek následnému zatknutiu a trestom iniciátorov bol touto chartou celý svet informovaný o nedodržiavaní ľudských práv v socialistickom Československu. Nespokojnosť s režimom bola vyjadrená aj niekoľkými prípadmi samoupálenia.

V marci roku 1988 sa konala pokojná *Sviečková manifestácia*, proti ktorej urobila štátna bezpečnosť všetky opatrenia aby zabránila jej uskutočneniu, a ktorá bola nakoniec rozpustená násilím. Heimannová (2020) poukazuje na „vnútornú emigráciu“ občanov, ktorá znamenala nespokojnosť a pohrdanie režimom. Vymizlo nadšenie a režim sa v odlišných hodnotách a chápaní občanov pre nich stával cudzím.

Snahy o zmenu fungovania štátu napokon v novembri 1989 vyústili do masových demonštrácií, z ktorých najznámejšou je demonštrácia v Prahe zo 17. novembra 1989 (Emmert, 2019). Pokojné verejné protesty dosiahli pád dlhoročného socialistického režimu a do dejín sa zapísali ako *Nežná* alebo *Zamatová revolúcia*.

3.8 Proces transformácie

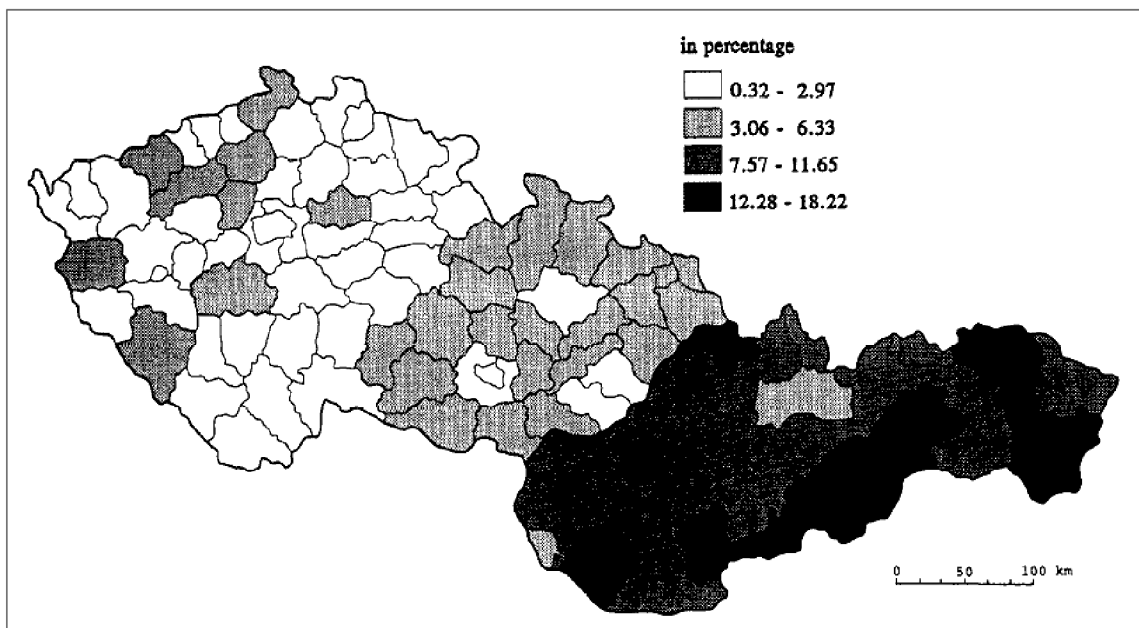
Zvrhnutie komunistickej vlády v Československu viedlo k položeniu nových základov parlamentnej demokracie. Predstavovalo to vznik nových politických strán, nezávislej tlače, náboženskú slobodu a ochranu základných ľudských práv a slobôd (Emmert, 2019). Československo opäť dosiahlo štátnu suverenitu ako pred druhou svetovou vojnou.

Emmert (2019) ďalej pokračuje, že veľmi dôležitou bola ekonomická reforma postavená na princípe tržného hospodárstva. Opakom sovietskej kolektivizácie a znárodňovania sa stala privatizácia, ktorou bol štátny majetok vrátený súkromníkom. Aj štátne firmy sa menili na súkromné a postupne sa vytváralo konkurenčné prostredie. Zvyšovala sa životná úroveň a obnovilo sa podnikateľstvo.

Heimannová (2020) dodáva, že v strachu zo štátneho bankrotu však o reštitúciu majetku nemohli žiadať Nemci, Maďari a Židia, ktorým bol skonfiškovaný majetok počas druhej svetovej vojny.

Nová ekonomická situácia so sebou spočiatku priniesla obrovský prepad hrubého domáceho produktu, ktorý v roku 1991 poklesol v Česku o 14,4 % a na Slovensku až o 16,4 % (UNIDO, 1992).

Vytváranie nového modelu usporiadania ekonomiky sa ale v Česku a na Slovensku líšilo (Habaj et al., 2015). Náhle ukončenie zbrojnej výroby pripravilo o prácu desaťtisíce ľudí na Slovensku, čoho dôsledkom tu prudko vzrástla nezamestnanosť (obr. 2). Začal sa prehľbovať politický pluralizmus.

Obr. 2 Miera nezamestnanosti v Československu v auguste 1992
(zdroj: Pavlínek, 1996)

Podľa Heimannovej (2020) Slováci opäť doplatili na českú dominanciu, ktorá si v rôznych historických zdrojoch pripisovala úspech ako *Nežnej revolúcie*, tak aj samotného vzniku Československa. Avšak v Slovákoch sa taktiež vždy prejavovala snaha o demokraciu, náboženskú slobodu a národnú zvrchovanosť. To sa prejavilo napríklad v “*pomlčkovej vojne*“, kedy si Slovensko presadilo pomlčku v názve na znak rovnoprávnosti s Českom (Habaj et al., 2015). Z pohľadu sveta tak bolo *Československo* a z pohľadu Slovenska bolo *Česko-Slovensko*. Tieto nezhody sa mali vyriešiť ústavným zákonom z 20. apríla 1990, ktorý ustanovil nový názov štátu, a to *Česká a Slovenská Federatívna republika*.

V júni 1990 sa uskutočnili po mnohých rokoch opäť slobodné voľby (Habaj et al., 2015). Proces transformácie mal rôzne dopady, ktoré sa v Česku a na Slovensku líšili, a preto sa začalo viac uvažovať o samostatnom vedení krajín. Nový ústavný zákon prenesením kompetencií z federácie na národné republiky neuspokojil slovenskú stranu a ešte k tomu rozrušil českú. Najmä Slovensko spochybňovalo vyvíjajúci sa vzťah s Českom a chcelo vlastný suverénny štát. Po občianskej vojne v bývalej Juhoslávii sa spoločným cieľom riešenia tejto situácie, stala pre obe krajiny za každú cenu mierová cesta.

Vzor západu bol podľa Heimannovej (2020) v ľuďoch v Československu niekedy videný až príliš utopicky. Nekomunistický západ bol vnímaný vo svetle modernizácie, bohatstva a slobody. Ľudia však nedávali pozornosť riziku, ktoré s tým bolo neodlučiteľne späté, ako napríklad menšie sociálne zaistenie, hrozba straty zamestnania, vyššia kriminalita alebo konzumný štýl života. Občania boli z bývalého režimu zvyknutí na podplácanie a využívanie konexií pre dosiahnutie svojich cieľov, pričom neniesli zodpovednosť napríklad za kvalitu svojich výrobkov či služieb. Ďalším nepriaznivým pozostatkom socializmu je byrokracia alebo zvyk ľudí nevyjadrovať svoj politický názor, aby sa zbytočne nepriťahovala pozornosť verejnosti. Toto všetko komplikovalo proces preorientovania sa zo socialistickej spoločnosti na „západnú“.

3.9 Rozdelenie Československa

Napriek tomu, že boli navrhnuté rôzne formy udržania federácie, žiadna z nich nedosiahla úspechu. Po voľbách v júni 1992 bol výsledok jasný. Debaty o spoločnom či samostatnom vedení krajín napokon dospeli k dohode o rozdelení Československa aj bez uskutočnenia referenda.

Spomínané zdroje, ako české tak i slovenské (Emmert, 2019 a Habaj et al., 2015), popisujú ako hlavný dôvod rozdelenia federácie nezlučiteľné predstavy oboch krajín o nasledujúcom vývoji. Dokonca je toto rozhodnutie zo slovenskej strany popísané ako správne, pretože nakoniec pomohlo k utuženiu vzájomných vzťahov oboch republík. Aj keď Česko spočiatku nevnímalo túto skutočnosť tak pozitívne ako Slovensko, neskôr tiež uznalo, že rozdelenie napomohlo ich vzťahom.

Heimannová (2020) dokonca dodáva, že Česko zámerne opustilo Slovensko pre urýchlenie svojho prechodu ku kapitalizmu a zároveň sa mohlo pred svetom prezentovať ako dostatočne zrelý štát, ktorý nechal Slovákov ísť vlastnou cestou.

Napriek tomu, že pred rozdelením federácie protestovali tisíce Slovákov proti pražskej vláde (Habaj et al., 2015), Vodička (2003) prichádza so zaujímavými výsledkami analýzy postojov a názorov obyvateľov desať rokov po rozdelení Československa. Výsledkom skúmania názorov Čechov a Slovákov bola jasná prevaha nesúhlasu s rozdelením týchto krajín, najmä z dôvodov obáv, strachu a smútku.

Na jednej strane Heimannová (2020) píše o paradoxe toho, že sa jeden demokratický štát rozdelil napriek vôli občanov. Na druhej strane ale vidí pretrvávajúce pohrdanie Rómami alebo podozrievavosť voči Židom, kvôli čomu je pravdepodobné, že aj po udržaní štátu by Slováci nikdy neprijali československú národnosť, ale v slovenskom národe by pretrvávala nespokojnosť s českou dominanciou.

Emmert (2019) pokračuje, že mierová dohoda rozdelenia federácie, a dokonca aj rozdelenia ich spoločného majetku, bola fascinujúca pre celý svet, ktorý okamžite prijal suverenitu oboch štátov. Samostatnosť vyhlásili obe republiky 1. januára 1993.

Obe krajiny začali svoju politiku i hospodárstvo orientovať na krajiny západnej Európy a tiež sa usilovali plniť kritériá pre vstup do Európskej únie. Českej republike sa podarilo v roku 1999 najskôr vstúpiť do Severoatlantickej aliancie (NATO) a v roku 2004 do Európskej únie. V roku 2004 sa podľa Habaja et al. (2015) začlenila aj Slovenská republika do Severoatlantickej aliancie a zároveň aj do Európskej únie.

Česká republika je momentálne rozdelená na 14 krajov a 206 správnych obvodov obcí s rozšírenou pôsobnosťou, ktoré nahradili pôvodné okresné úrady (NÚV, 2022). Pôvodných 76 „veľkých“ okresov z roku 1960 zostalo ponechaných. Na Slovensku je aktuálne 8 krajov a 79 okresov (Ministerstvo vnútra SR, 2007).

4 Prehľad doterajšieho výskumu od rozdelenia Československa

Rozdelenie Československa vyvolávalo mnoho otázok o dopadoch tohto rozhodnutia, a preto sa od rozdelenia uskutočnilo veľa výskumov či už priamo v oboch republikách, ale aj v zahraničí. Táto kapitola ponúka náhľad do už uskutočnených výskumov, ktorá je rozdelená na podkapitoly podľa demografických a ekonomických zmien po rozdelení Československa.

4.1 Demografické zmeny

Demografickým vývojom sa do hĺbky zaoberajú mnohé diela a publikácie, ako napríklad základnú demo-geografickú štruktúru pre Českú republiku rozoberá vo svojej diplomovej práci Kašparec (2017). *Populační vývoj České republiky 1990–2002*, teda v období tesne pred a po rozdelení spoločného štátu, popisujú vo svojom diele Pavlík et al. (2002). Šídlo (2013) sa zasa venuje demografickej analýze Česka v článku *Obyvatelstvo České republiky na počátku nového tisíciletí*. Demografický vývoj samostatne pre Slovensko podrobne analyzuje Mládek et al. (2006) v knihe *Demografická analýza Slovenska*.

Porovnaním demografickej štruktúry Česka a Slovenska ako súčasť Vyšehradskej štvorky (V4) sa zaoberá Bulko a Kostrová (2017) v článku *Trendy vo vývoji demografickej štruktúry obyvateľstva a jej vplyv na trh práce v krajinách Vyšehradskej štvorky*. Analýzou demografických charakteristík zistili, že počet obyvateľov Česka a Slovenska má stúpajúci trend. V oboch krajinách bola tiež zvýšená úhrnná plodnosť i index ekonomického zaťaženia do roku 2020.

V ďalšom výskume, ktorý bol zameraný priamo na porovnanie vývoja nádeje na dožitie v Česku a na Slovensku od rozdelenia spoločného štátu, bola zistená tendencia zvyšovania nádeje na dožitie pri narodení v Česku rýchlejšia ako na Slovensku (Kurtinová, Otáhalová, 2014). Hodnota nádeje na dožitie na Slovensku vzrástla o 4,9 rokov u mužov a 3,2 rokov u žien, zatiaľ čo v Česku bol tento nárast o 6,5 rokov u mužov a 4,7 rokov u žien. Krajiny majú rozdielnu i intenzitu úmrtnosti vo vyššom veku a tiež príčiny úmrtia. Nádej na dožitie vo veľmi dobrom alebo dobrom zdravotnom stave majú Slovenky o 1,1 roku menšiu ako české ženy.

Z výsledkov diplomovej práce zaoberajúcej sa mobilitou v pohraničí po rozdelení Československa určuje Molnárová (2021) pokles obyvateľstva v blízkosti hranice z dôvodu poklesu trhového potenciálu. Podľa odhadov mierne narástla dochádzka za prácou z Českého pohraničia na Slovensko. K populačnému nárastu v tejto oblasti opäť došlo po zlepšení trhového potenciálu vstupom do Európskej únie.

4.2 Ekonomické zmeny

Pavlínek (1996) vo svojom článku uvádza, že z ekonomického pohľadu sa na rozpade Československa najviac podieľali regionálne ekonomické rozdiely, zapríčinené prechodom od štátneho socializmu ku kapitalizmu, čím prišlo k zintenzívneniu nerovností regiónov.

Porovnaniu Česka a Slovenska z hľadiska technológie a efektívnosti sa venujú Čechura a Malá (2014). Príspevok, analyzujúci rozdiely v technológii a technickej efektívnosti českých a slovenských spracovateľských podnikov v období 2003–2012, ponúka dva hlavné výsledky. Prvým sú zistené výrazné medzisektorové a vnútrosektorové rozdiely. Druhý výsledok popisuje vysokú úroveň technickej efektívnosti v oboch krajinách a len malé rozdiely medzi priemernou technickou efektívnosťou českých a slovenských firiem.

Výskum dopadu ekonomickej krízy na potravinársky priemysel v Česku a na Slovensku potvrdil relatívne rýchle oživenie produktivity v oboch krajinách, z dôvodu výskytu stredných až veľkých spoločností so zahraničnými certifikátmi (Vokoun et al., 2015).

Ďalej sa otázke ekonomicky rozvíjajúcich krajín venuje Durech et al. (2014) vo svojom výskume, kde pomocou Okunovho zákona skúmajú nerovnosti v regiónoch Česka a Slovenska. Za hlavné regionálne rozdiely považujú úroveň nezamestnanosti a produkcie, spolu s domácimi a zahraničnými investíciami. Zároveň ako riešenie ponúkajú možnosť čerpania eurofondov určené na podporu konvergencie v celej oblasti.

V jednom z najnovších prieskumov skúmajú Fialová a Mysíková (2021) vplyv minimálnej mzdy na nezamestnanosť v Českej a Slovenskej republike, pričom bolo

zistené, že v Česku ani na Slovensku pravidelný nárast minimálnej mzdy nemal negatívny vplyv na nezamestnanosť.

Už spomínaný Bulko a Kostrová (2017) svojim skúmaním krajín Vyšehradskej štvorky pozorovali rozdielny trend v miere nezamestnanosti. Kým v Česku bol predpokladaný jemný nárast miery nezamestnanosti oproti priemeru V4, na Slovensku sa podľa prognózy mala miera nezamestnanosti znižovať. Či bola táto prognóza pravdivá budeme môcť vidieť v nasledujúcej kapitole analýzy vývoja vybraných ukazovateľov Česka a Slovenska.

Vplyvom vzdelania na mzdy počas zmeny v Česku a na Slovensku sa vo svojom výskume zaoberajú Filer, Jurajda a Plánovský (1999). Prišli s výsledkami, že nárast tempa vplyvu vzdelania na mzdy bol v Česku v rokoch 1993–1995 väčší ako na Slovensku, avšak v období 1995–1997 bol tento trend prevládajúci na Slovensku. Naopak spoločným znakom pre tieto krajiny bol nízky počet Čechov a Slovákov nastupujúcich na vysokú školu, čo ale zodpovedalo vtedajšej ekonomickej štruktúre.

Veľa výskumov je sústredených na rozdielnu menu v Českej a Slovenskej republike. Zatiaľ čo v Česku platí stále česká koruna, na Slovensku bolo v roku 2009 prijaté euro. Spoločný vstup týchto krajín do Európskej únie v roku 2004 teda neznamenal automaticky i spoločný vstup do eurozóny. Kým podľa Jiang (2016) Slovensko ihneď po vstupe do Európskej únie začalo snahu o splnenie Maastrichtských kritérií, v Česku sa s výmenou vlády v roku 2006 tohto cieľa vzdali z dôvodu obáv z dopadov na svoju ekonomiku. Po globálnej ekonomickej kríze však bolo ťažšie splnenie podmienok Maastrichtských kritérií a následná dlhová kríza eurozóny ešte viac prehĺbila nedôveru Čechov.

Kliber a Płuciennik (2017) vypracovali štúdiu o zraniteľnosti českej a slovenskej ekonomiky s ohľadom na situáciu v Grécku a Maďarsku v čase krízy. S výsledkov napokon vyplýva, že Slovensko nie je náchylnejšie na európske problémy napriek tomu, že prijalo euro, ale investormi je stále vnímané ako rozvíjajúci sa región Strednej Európy než samostatná krajina eurozóny. V prípade Českej republiky bolo od roku 2010 na základe krízy zistené posilnenie vzájomných vzťahov s Maďarskom.

Riziku spojenému s prijatím eura v Česku, Poľsku, Maďarsku a na Slovensku sa venujú aj Konopczaka a Welfe (2017). Analýzou inflačného tlaku a jeho možnej absorpcie prišli k výsledku, že zmierniť inflačný tlak sa podarilo vďaka flexibilitě trhu práce len na Slovensku a predpokladá sa súvis s reformami zákonníka práce, daňového a sociálneho systému, uskutočnených pri prípravách na prijatie eura. Ďalším dôležitým záverom je možný nepriaznivý vplyv spoločnej menovej politiky, ktorá môže byť nezlučiteľná s potrebami krajín Strednej a Východnej Európy, čo by mohlo nepriaznivo ovplyvniť rovnováhu prínosov a nákladov pri ich integrácii do eurozóny.

Špeciálne sa téme prijatia eura v Českej republike venuje aj Baková (2021). Vo svojom výskume prišla ku kladnému záveru, pretože napriek počiatočným nákladom, považuje prijatie eura pre štát za prínos. Vychádza tak z porovnania vplyvu eura na jednotlivé ekonomické ukazovatele v krajinách, kde sa už euro používa. Podľa toho konštatuje, že zmeny v ukazovateľoch boli spôsobené viac hospodárskou situáciou ako prijatím eura. Autorka sa snaží vyvrátiť dezinformácie a negatívny postoj panujúci v českej spoločnosti napríklad pozitívnou odozvou na Slovensku po vyše desiatich rokoch používania eura.

Napriek podobnostiam Česka a Slovenska v ich kultúrnom a socioekonomickom rozvoji bolo v období 1999–2017 zistené, že v Česku došlo k poklesu pracovnej morálky zatiaľ čo na Slovensku pracovná morálka vzrástla. Kozák (2020) ďalej vo svojej práci rozoberá možné dôvody tejto diverzity.

5 Vývoj po rozdelení Československa

Táto kapitola sa venuje výskumu a následným analýzam výsledkov v oblasti demografických a ekonomických ukazovateľov Česka a Slovenska od ich rozdelenia po súčasnosť, teda za obdobie 1993–2021.

Česká republika so svojou rozlohou 77 247 km² mala k 31. 12. 2021 celkom 10 516 707 obyvateľov a z toho vyplývajúcu hustotu zaľudnenia 136,1 obyvateľa na kilometer štvorcový. Slovenská republika, približne polovičnej veľkosti, má rozlohu 48 105 km² a k 31. 12. 2021 mala celkom 5 434 712 obyvateľov z čoho vyplýva, že jej hustota zaľudnenia 103,0 obyvateľa na kilometer štvorcový je menšia ako v Česku.

5.1 Ukazovatele demografického vývoja

Podkapitola demografického vývoja obsahuje výsledky rôznych ukazovateľov, ktoré predstavujú základnú reprodukciu a pohyb obyvateľstva, ale aj vekovú, sídelnú, vzdelanostnú, národnostnú a náboženskú štruktúru. Toto základné porovnanie ukazovateľov Českej republiky a Slovenskej republiky je predstavené v priebehu obdobia 1993–2021, pričom niektoré vybrané ukazovatele sú porovnané len na začiatku a konci tohto obdobia.

5.1.1 Základná reprodukčná štruktúra a pohyb obyvateľstva

Populačná dynamika v Českej republike sa v období 1993–2021 vyvíjala pomerne rozmanito. Základné zobrazenie celkového prírastku populácie môžeme vidieť na obrázku 3, kde je zároveň znázornený vplyv prirodzeného prírastku a migračného salda na výsledný celkový prírastok.

V roku 1993 bola hodnota prirodzeného prírastku v Česku 2 840 obyvateľov. Po tomto roku však nasledovalo obdobie trvajúce do roku 2005, kedy sa prirodzený prírastok nachádzal výrazne v záporných hodnotách, a teda došlo prirodzenému úbytku obyvateľstva. V tomto období bol najväčší úbytok obyvateľstva v roku 1996, a to 22 336 obyvateľov.

Ďalej, od roku 2006 až do roku 2018, bol prirodzený prírastok pozitívny s dvomi výnimkami v rokoch 2013 a 2015, kedy len mierne klesol do záporných hodnôt. Výrazný

úbytok obyvateľov ale nastal v roku 2020 a následne i v roku 2021, kedy dosiahol hodnoty až 28 098 obyvateľov, čo zároveň predstavovalo minimálnu hodnotu v celom sledovanom období.

Migračné saldo v Česku bolo v celom období 1993–2021 kladné, okrem roku 2001 a 2013, kedy došlo k miernemu poklesu do záporných hodnôt. Do roku 2000 sa migračné saldo pohybovalo mierne stúpajúcim a následne klesajúcim trendom okolo hodnoty 10 000 obyvateľov, avšak od roku 2001 môžeme vidieť rôzne extrémnejšie odchýlky.

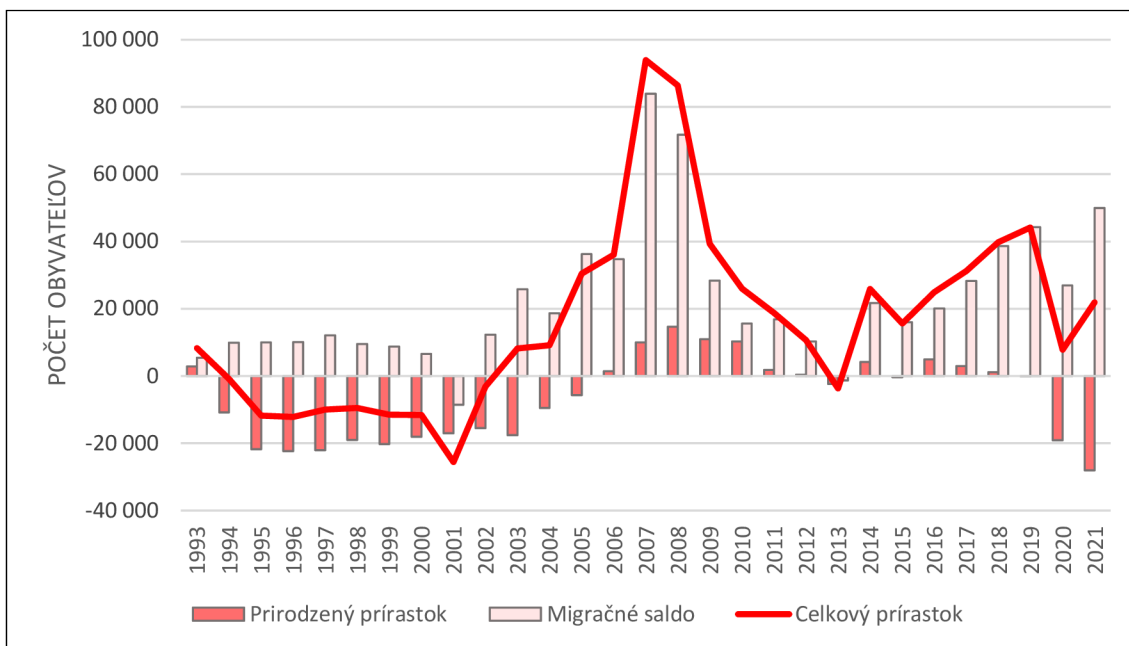
V roku 2001 dosiahlo migračné saldo prvý raz od začiatku sledovaného obdobia zápornej hodnoty 8 551 obyvateľov. Potom nasledoval postupný nárast týchto hodnôt až v roku 2007 dosiahlo migračné saldo svojej maximálnej hodnoty 83 945 obyvateľov.

Následne malo migračné saldo klesajúci trend až do roku 2013, kedy druhý raz dosiahlo zápornej hodnoty 1 297 obyvateľov. Posledných osem rokov v tomto sledovanom období má migračné saldo Česka opäť stúpajúcu tendenciu, s výnimkou poklesu v roku 2020. Migračné saldo predstavuje v roku 2021 až 49 969 obyvateľov.

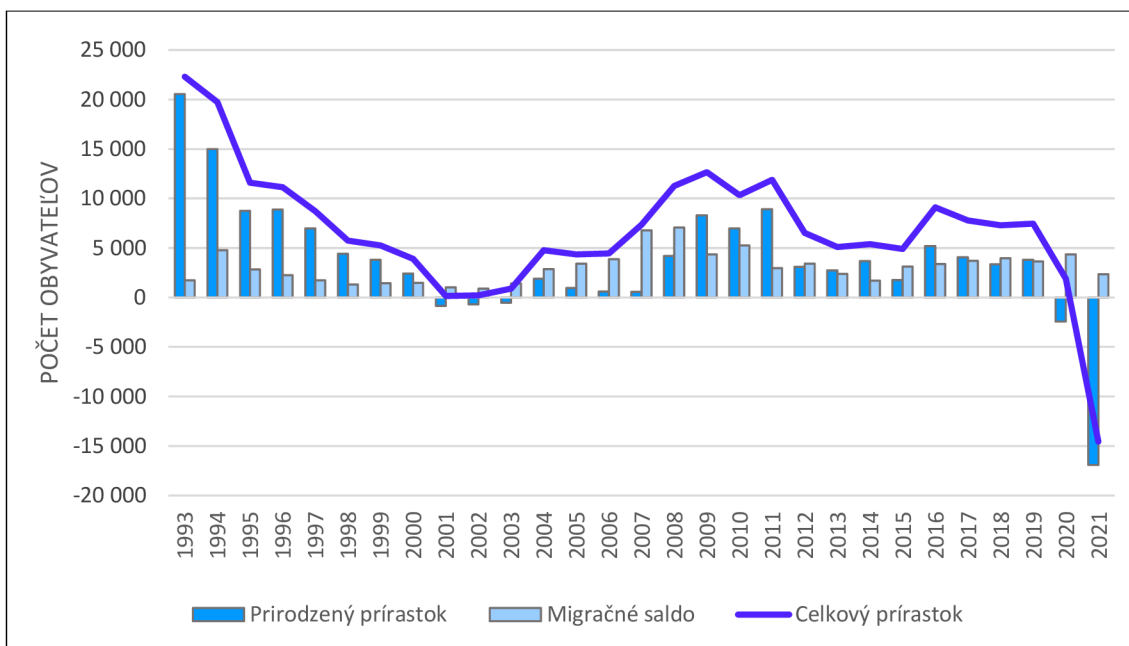
Z vyššie uvedeného vyplývajúci celkový prírastok populácie v Česku bol v prvej tretine obdobia ovplyvnený najmä veľkým prirodzeným úbytkom, a teda dosahoval negatívnych hodnôt.

Najväčší celkový úbytok v celom období bol v roku 2001, a to až 25 591 obyvateľov. Postupne však s výrazným nárastom migračného salda dosiahol v roku 2003 pozitívnej hodnoty 8 186 obyvateľov a následne, v priebehu štyroch rokov, vzrástol až na 93 941 obyvateľov.

Následný klesajúci trend celkového prírastku dospel ešte jedenkrát do záporných hodnôt 3 706 obyvateľov v roku 2013. Od toho roku ho najmä migračné saldo držalo v stúpajúcom trende, až kým nedošlo k ráznemu prirodzenému úbytku obyvateľov v roku 2020 a 2021.

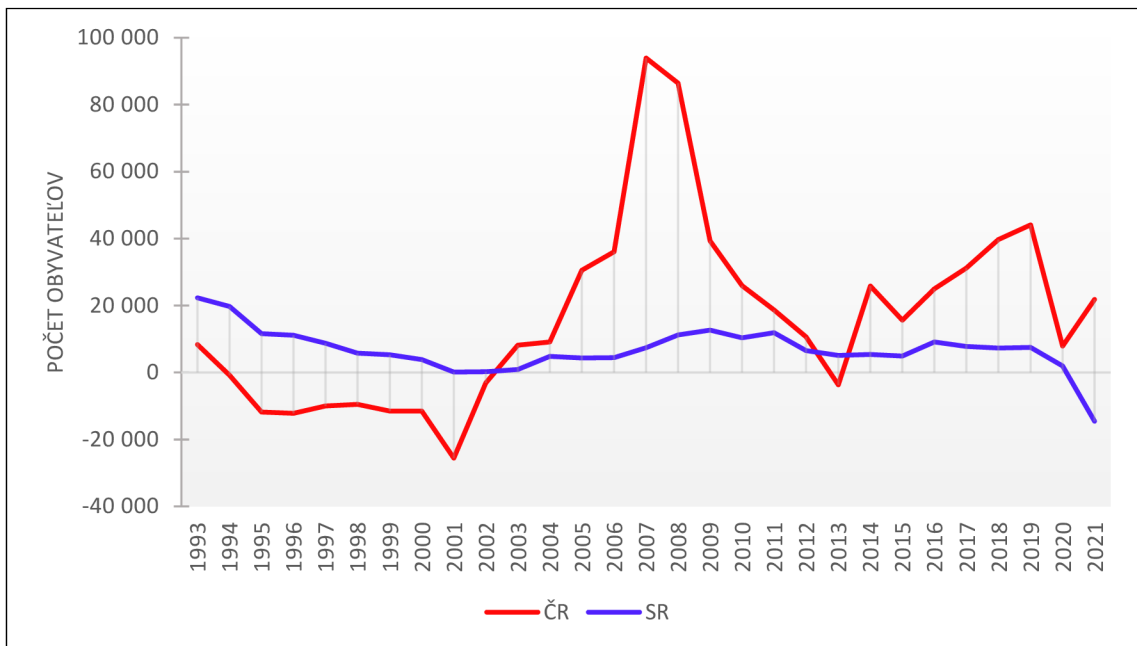

Obr. 3 Populačná dynamika Českej republiky v období 1993–2021
(zdroj: ČSÚ, vlastné spracovanie)

Obr. 4 Populačná dynamika Slovenskej republiky v období 1993–2021
(zdroj: ŠÚSR, vlastné spracovanie)

Na Slovensku je rozsah populačnej dynamiky v období 1993–2021 viac homogénny ako v Česku. Zatiaľ čo v Česku sa jej rozsah pohyboval od - 30 000 obyvateľov až po takmer 100 000, na Slovensku je táto škála približne od - 20 000 do 25 000 obyvateľov.

Obr. 5 Celkový prírastok Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, vlastné spracovanie)

Na obrázku 4 je zrejмый celkom odlišný vývoj prirodzeného prírastku na Slovensku v porovnaní s Českom, avšak podobné trendy sú zaznamenané najmä u migračného salda.

Prirodzený prírastok mal na Slovensku od roku 1993 do roku 2000 postupne klesajúci trend, avšak nedošlo k prirodzenému úbytku obyvateľstva tak, ako v Česku. Na začiatku tohto obdobia, teda v roku 1993, dosiahol prirodzený prírastok svojej maximálnej hodnoty 20 549 obyvateľov.

Následne v rokoch 2001 až 2003 nastal mierny úbytok obyvateľov, ale od roku 2004 môžeme vidieť opäť stúpajúci trend. V tejto ďalšej časti dosiahla najvyššia hodnota prirodzeného prírastku 8 910 obyvateľov až v roku 2011, čo je v porovnaní s Českom o tri roky neskôr.

Ďalej nasledoval opäť mierny pokles prirodzeného prírastku, ale negatívnych hodnôt dosiahol až v roku 2020 a svoje maximum úbytku obyvateľov v roku 2021 až 16 896 obyvateľov. Náhlý prirodzený úbytok dosiahnutý v posledných dvoch rokoch sledovaného obdobia je totožný v Česku aj na Slovensku.

Aj keď migračné saldo Slovenska dosahuje menších hodnôt ako v Česku, počas celého obdobia 1993–2021 nedosiahlo negatívnych hodnôt. Jeho trendy sú však v oboch republikách podobné. Svoje minimum 901 obyvateľov dosiahlo migračné saldo v roku 2002, teda o rok neskôr v porovnaní s Českom, a svoje maximum 7 060 obyvateľov v roku 2008, rovnako o rok neskôr ako tomu bolo v Česku.

Vývoj celkového prírastku mal v oboch krajinách taktiež podobné trendy a samostatne je tento vývoj porovnaný na obrázku 5. Od roku 1993 môžeme vidieť pokles celkového prírastku, ktorý sa ale na Slovensku držal stále v pozitívnych hodnotách, zatiaľ čo v Česku nastal aj celkový úbytok obyvateľstva.

Zlomovým bodom sú roky 2001 a 2002, kedy nastáva stúpajúci trend. Ten vrcholí v Česku v roku 2007 a na Slovensku v roku 2009. K následnému poklesu celkového prírastku dochádza v Česku hneď v roku 2008 a pokračuje až do roku 2013, kedy prišlo k celkovému úbytku, avšak na Slovensku nastal výraznejší pokles v období 2012 až 2015.

V Česku potom došlo k nárastu celkového prírastku v roku 2014 a ešte výraznejšiemu v roku 2019, pričom na Slovensku to bolo v roku 2016.

V posledných rokoch 2020 a 2021 nastal na Slovensku prvý krát celkový úbytok obyvateľstva v sledovanom období spôsobený už spomínaným výrazným prirodzeným úbytkom. Naopak v Česku aj pri podobnom prirodzenom úbytku dosiahlo vysokých hodnôt migračné saldo, čo malo za následok nárast celkového prírastku.

Z danej analýzy grafov populačnej dynamiky Česka a Slovenska sú zrejme podobnosti v trendoch vývoja až na niektoré výnimky, ako napríklad celkový prírastok v roku 2021. Zaujímavým zistením je oneskorenie daných trendov na Slovensku o približne jeden až dva roky oproti Českej republike.

Dané trendy celkových prírastkov oboch krajín, ktoré boli popísané vyššie, môžeme vidieť spolu na obrázku 5. Na tomto grafe je možné lepšie porovnať extrémnosť hodnôt dosiahnutých v Česku oproti stabilnejšiemu vývoju na Slovensku. V Českej republike tieto extrémny najviac ovplyvňuje migračné saldo.

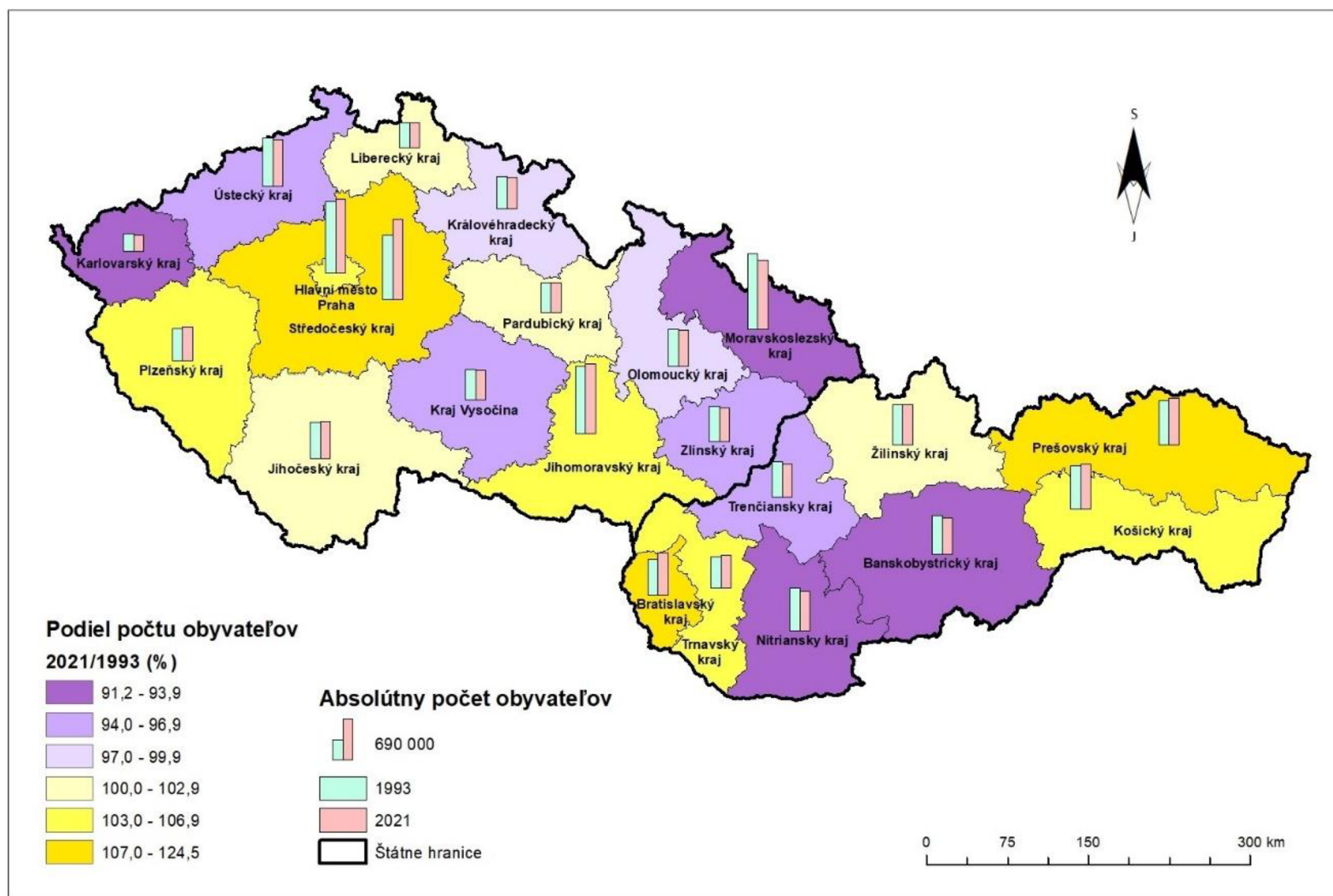
Ako sa počet obyvateľov vyvinul od začiatku sledovaného obdobia do súčasnosti v jednotlivých krajoch oboch republík môžeme vidieť na obrázku 6. Na mape je znázornený podiel počtu obyvateľov koncového a počiatočného roku sledovaného obdobia, a tiež absolútny počet obyvateľov.

Fialovou farbou sú označené kraje, v ktorých došlo k poklesu obyvateľov. Z mapy je zrejmé, že najväčší pokles v Česku nastal v krajoch Karlovarský a Moravskosliezsky, a na Slovensku v krajoch Nitriansky a Banskobystrický.

Kraje s nárastom obyvateľov sú na mape znázornené žltou farbou. Najviac obyvateľov pribudlo v Česku v Stredočeskom kraji a na Slovensku v Bratislavskom a Prešovskom kraji.

O tom, že boli tieto štáty v minulosti spojené, svedčí aj zrkadlový jav v okolí ich spoločnej hranice. Na mape môžeme vidieť, že približne dve tretiny tejto hranice pokrývajú kraje s rovnakou zmenou v stave obyvateľstva. V Juhomoravskom, tak ako aj v Trnavskom kraji, došlo k nárastu obyvateľstva. Naopak v Zlínskom a Trenčianskom k úbytku obyvateľstva. Rozličný jav je zaznamenaný len u susediacich krajov Moravskosliezsky, kde bol výrazný pokles obyvateľov, a Žilinský, kde bol naopak mierny nárast.

Keď sa zameriame na absolútne údaje o počte obyvateľov v krajoch, uvidíme, že počty obyvateľov v slovenských krajoch boli veľmi podobné, zatiaľ čo v Česku sú výrazné rozdiely v počte obyvateľov. Najväčšie extrémny predstavujú vysoký počet obyvateľov v Hlavnom meste Praha, Stredočeskom, Juhomoravskom a Moravskosliezskom kraji. Vo všetkých týchto krajoch došlo k výraznému nárastu obyvateľov až na výnimku Moravskosliezskeho, kde napriek vysokému počtu obyvateľov v porovnaní s inými kraji došlo k značnému poklesu obyvateľov.

Obr. 6 Vývoj počtu obyvateľov v krajoch Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021
(zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, ArcGIS Online, vlastné spracovanie)

V tabuľke č. 1 sú porovnané základné demografické ukazovatele Česka a Slovenska v roku 1993 a 2021. Pomer nárastu stredného stavu obyvateľov bol v oboch krajinách rovnaký, pričom počet obyvateľov Slovenska tvorí približne polovicu počtu obyvateľov Česka. Hrubá miera pôrodnosti bola v roku 1993 v Česku nižšia ako na Slovensku, ale naopak hrubá miera úmrtnosti bola v Česku vyššia ako na Slovensku. V roku 2021 boli hodnoty v oboch prípadoch v Česku i na Slovensku veľmi podobné. Značný rozdiel predstavuje hrubá miera prirodzeného prírastku. V oboch krajinách sú hodnoty v roku 2021 záporné, avšak rozdiel oproti roku 1993 je v Česku o polovicu menší ako v rozdiel na Slovensku.

Rozličný trend vývoja predstavuje úhrnná plodnosť, ktorá sa od roku 1993 do roku 2021 v Česku zvýšila, zatiaľ čo na Slovensku sa znížila. Miera dojčenskej úmrtnosti bola v oboch krajinách v roku 2021 výrazne nižšia ako v roku 1993, pričom na Slovensku je stále výrazne vyššia ako v Česku.

Stredná dĺžka života bola v roku 1993 v oboch krajinách takmer rovnaká. V poslednom roku sledovaného obdobia však môžeme vidieť viaceré zmeny. Zatiaľ čo stredná dĺžka života u mužov v Česku v roku 2021 bola 74,1 rokov, u mužov na Slovensku to bolo len 71,2 rokov. Ženy sa v oboch krajinách dožili vyššieho veku ako muži, avšak aj tu je zrejмый rozdiel pri strednej dĺžke života žien v Česku 80,5 rokov a na Slovensku 78,1 roku. Z týchto výsledkov vyplýva, že v Česku sa od roku 1993 do roku 2021 predĺžila stredná dĺžka života u mužov o 4,8 rokov a u žien o 4,0 roky, zatiaľ čo na Slovensku stredná dĺžka života narástla u mužov o 2,8 rokov a u žien len o 1,5 roku.

O prevahe žien v populácii oboch krajín na začiatku i na konci sledovaného obdobia svedčí aj index maskulinity. Ten vzrástol v Česku o 2,7 percentných bodov na 97,1 % v roku 2021, čo znamená, že rozdiel pomeru mužov a žien sa zmenšil. Na Slovensku bola zmena minimálna, a to len o 0,7 percentného bodu na 95,7 % v roku 2021.

V Česku klesla hrubá miera sobášnosti od roku 1993 výraznejšie ako na Slovensku, pričom ale v roku 2021 mali obe krajiny podobné hodnoty. Rozdielna je v týchto krajinách hrubá miera rozvodovosti. Tá v Česku v roku 2021 poklesla oproti roku 1993, ale stále je vyššia ako na Slovensku, kde sa miera rozvodovosti takmer nezmenila.

Tab. 1 Vybrané demografické ukazovatele pohybu obyvateľstva Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 a 2021

ukazovateľ	ČR		SR	
	1993	2021	1993	2021
Stredný stav obyvateľstva	10 330 607	10 500 850	5 349 108	5 439 155
Hrubá miera pôrodnosti (‰)	11,76	10,68	13,76	10,43
Hrubá miera úmrtnosti (‰)	11,44	10,53*	9,85	9,80*
Hrubá miera prirodzeného prírastku (‰)	0,28	-2,68	3,84	-3,11
Úhrnná plodnosť	1,67	1,83	1,93	1,64
Miera dojčenskej úmrtnosti (‰)	8,50	2,20	10,63	4,92
Stredná dĺžka života				
muži	69,28	74,10	68,34	71,16
ženy	76,46	80,50	76,65	78,13
Index maskulinity (%)	94,42	97,13	95,02	95,70
Hrubá miera sobášnosti (‰)	6,39	4,46	5,75	4,85
Hrubá miera rozvodovosti (‰)	2,93	2,01	1,52	1,50

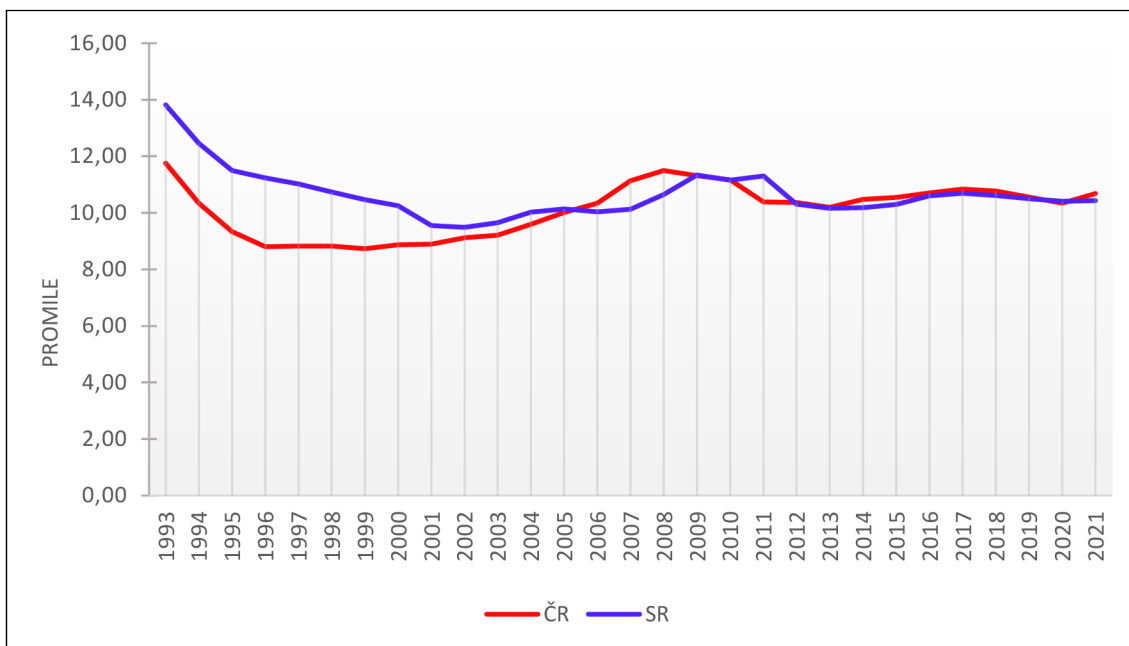
Zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie

* Údaje sú znázornené za rok 2019, z dôvodu možného skreslenia vysokou úmrtnosťou v roku 2020 a 2021, kvôli pandémie covid-19 (bližšie je tento vývoj popísaný na obr. 8)

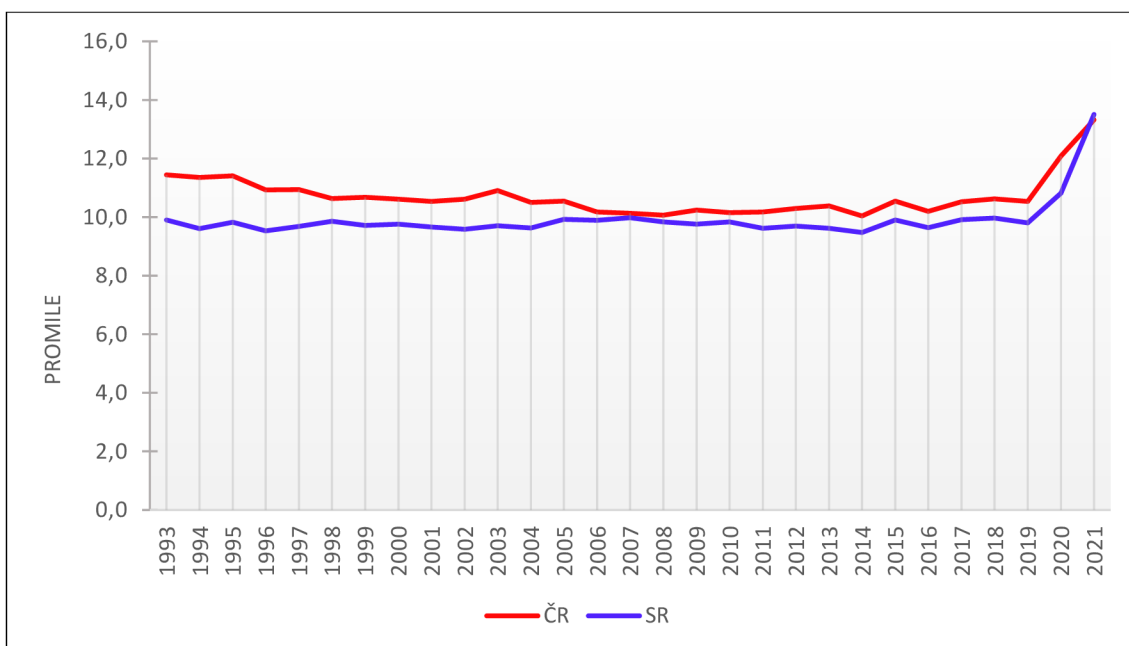
Vybrané ukazovatele z tabuľky č. 1 sú následne jednotlivo spracované do grafov pre podrobnejší prehľad vývoja počas celého sledovaného obdobia 1993–2021.

Hrubá miera pôrodnosti bola v Česku na začiatku daného obdobia nižšia (11,76 ‰) ako na Slovensku (13,82 ‰) a mala prudko klesajúci trend (obr. 7). Od roku 1996 nastala v Česku stagnácia vývoja hrubej miery pôrodnosti, ktorá však ešte v roku 1999 dosiahla svojho minima 8,73 ‰. Potom začala postupne narastať až vyvrcholila v roku 2008 (11,49 ‰).

Na Slovensku klesala hrubá miera pôrodnosti plynulejšie a dlhšie až do roku 2002, kedy dosiahla svoje minimum 9,49 ‰. Potom postupne narastala až do roku 2009, kedy dosiahla svoje maximum 11,34 ‰, teda o rok neskôr ako v Česku. Zatiaľ čo v Česku ďalej prudšie klesla v roku 2011, podobný pokles na Slovensku bol opäť až o rok neskôr. Následne od roku 2012 bol vývoj hrubej miery pôrodnosti v oboch krajinách takmer totožný. V roku 2021 bola hrubá miera pôrodnosti v Česku 10,68 ‰ a na Slovensku 10,43 ‰.

Obr. 7 Vývoj hrubej miery pôrodnosti Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Obr. 8 Vývoj hrubej miery úmrtnosti Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Z nasledujúceho grafu (obr. 8) je zrejмый podobný vývoj hrubej miery úmrtnosti v Česku a na Slovensku v celom období 1993–2021. Aj keď v Česku je celkovo hrubá miera úmrtnosti vyššia ako na Slovensku, trendy nárastu a poklesu sú vo väčšine rokov takmer totožné. V Česku bola minimálna hodnota hrubej miery úmrtnosti 10,04 ‰

v roku 2014 a na Slovensku 9,48 ‰ v tom istom roku. Svoje maximum dosiahla v oboch krajinách taktiež rovnakom roku 2021, pričom Česko malo hodnotu 13,32 ‰ a Slovensko 13,51 ‰. Celkovo plynulý vývoj prerušil až prudký nárast hodnôt v roku 2020 a 2021.

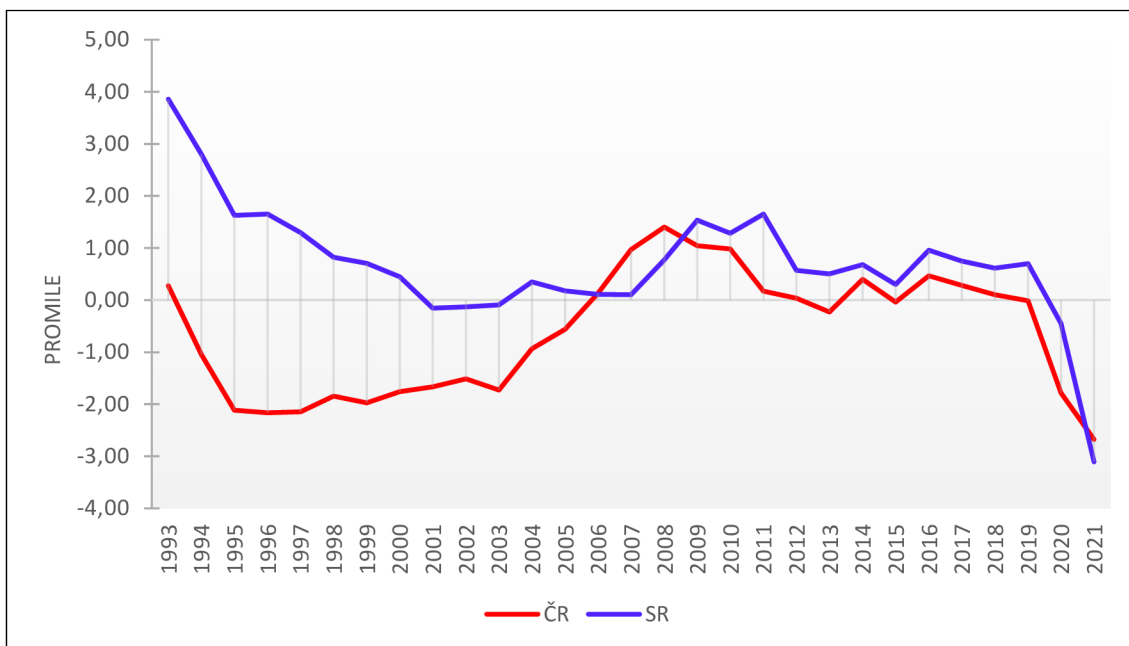
Počiatkový rozdiel hodnôt hrubej miery prirodzeného prírastku Česka a Slovenska sa do polovice obdobia 1993–2021 znižoval až boli trendy takmer identické. Na obrázku 9 môžeme vidieť, že v roku 1993 bola hrubá miera prirodzeného prírastku v Česku 0,27 ‰ a na Slovensku 3,86 ‰, pričom došlo v oboch krajinách k prudkému poklesu. Od roku 1996 bol v Česku mierne stúpajúci trend a na Slovensku pokračoval mierne klesajúci trend.

V Česku bol dosiahnutý vrchol 1,40 ‰ v roku 2008. Na Slovensku to bolo 1,53 ‰ v roku 2009, a následne ešte vyšší vrchol v roku 2011, a to až 1,65 ‰. Nasledovali dve vlny poklesu a nárastu v oboch krajinách, pričom od roku 2019 došlo k prudkému poklesu, čo znamenalo úbytok obyvateľstva. V roku 2020 bola hrubá miera prirodzeného úbytku v Česku 2,68 ‰ a na Slovensku až 3,11 ‰. Spojitosť s touto vysokou mierou prirodzeného úbytku obyvateľov môžeme vidieť vo vysokej miere úmrtnosti, ktorá bola zaznamenaná v predchádzajúcom grafe.

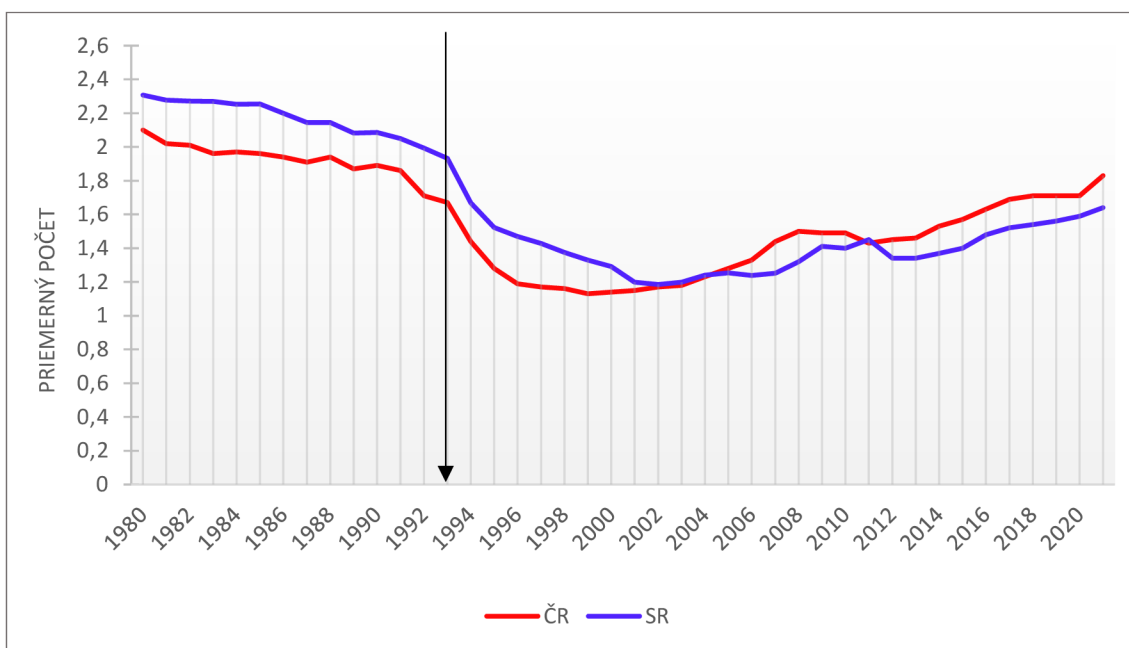
Úhrnná plodnosť predstavená na obrázku 10 je z dôvodu dostupných dát znázornená už od roku 1980, čo nám ponúka lepší náhľad do jej vývoja z čias pred rozdelením Československa a následnou zmenou po rozdelení.

V roku 1980 bola úhrnná plodnosť v Česku 2,11 ‰ a na Slovensku 3,07 ‰, čo predstavovalo priaznivý vývoj obyvateľstva do budúcnosti. Trend bol v oboch krajinách iba mierne klesajúci, pričom v Česku pripadalo do roku 1982 ešte 2,01 dieťaťa na ženu a na Slovensku to bolo až do roku 1991. Od týchto spomínaných rokov až do roku 2021 hodnoty neprekročili hranicu dvoch detí na jednu ženu.

Rok vzniku samostatných štátov Česka a Slovenska predstavoval výraznú zmenu vo vývoji úhrnnej plodnosti, pretože od tohto roku nastal v oboch krajinách jej výrazný pokles. Aj keď malo Česko nižšie hodnoty úhrnnej plodnosti, od roku 2005 boli naopak vyššie ako na Slovensku, a tak to zostalo až do konca sledovaného obdobia, s výnimkou roku 2011. Nárast v Česku vrcholiaci od roku 2008 do roku 2010 bol na Slovensku o rok neskôr, tak ako sme to mohli vidieť i v prípade hrubej miery prirodzeného prírastku a hrubej miery pôrodnosti.

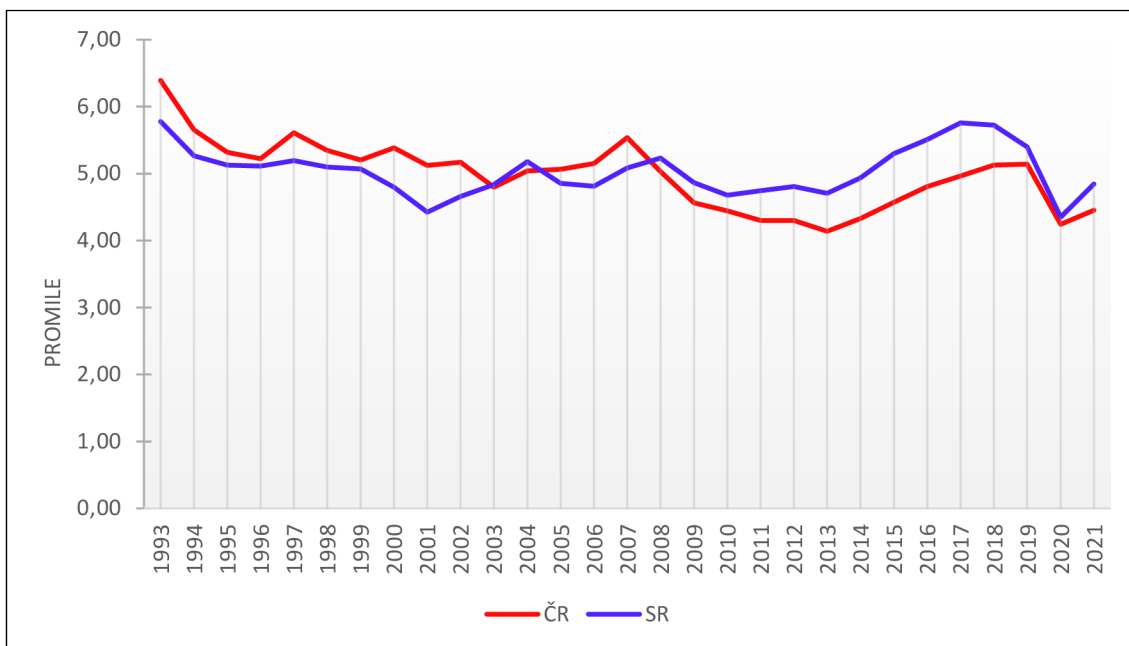
Obr. 9 Vývoj hrubej miery prirodzeného prírastku Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

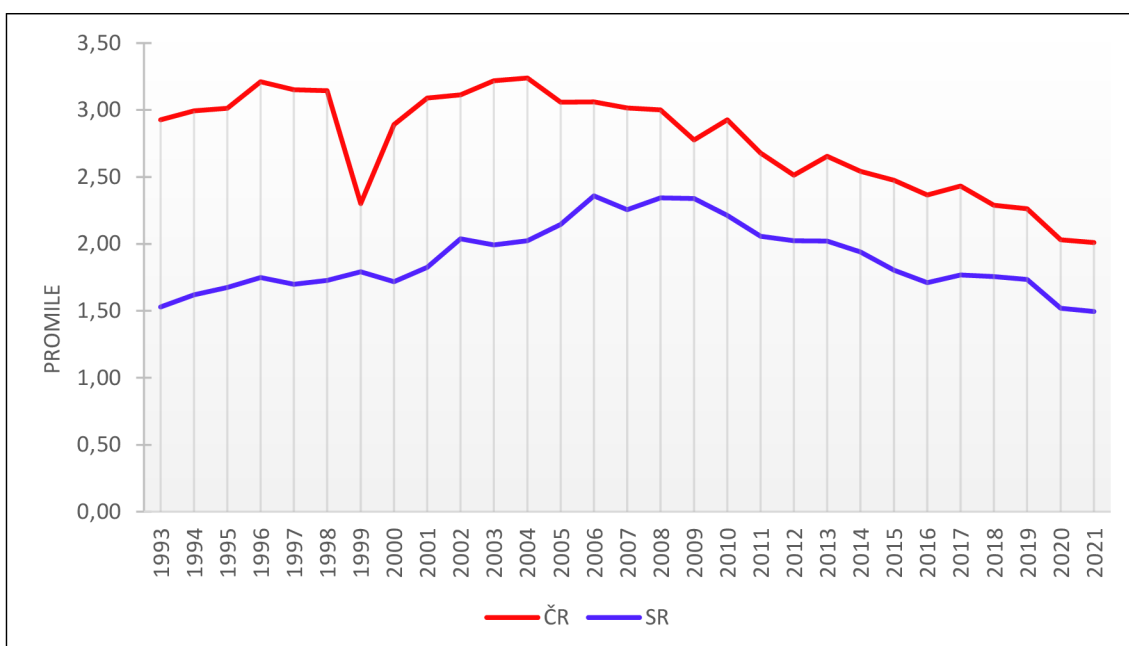
Obr. 10 Vývoj úhrnej plodnosti Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1980–2021 (šípka v grafe označuje rok 1993) (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Poznámka: Označenie roku 1993 predstavuje vznik samostatného Česka a Slovenska.

Na konci obdobia v roku 2021 malo Česko vyššiu úhrnnú plodnosť ako Slovensko. To znamená, že v Česku vzrástla hodnota úhrnej plodnosti od roku 1993 z 1,67 na 1,83 a Slovensku naopak klesla od roku 1993 z 1,93 na 1,64.

Obr. 11 Vývoj hrubej miery sobášnosti Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Obr. 12 Vývoj hrubej miery rozvodovosti Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Graf hrubej miery sobášnosti, znázornený na obrázku 11, je rôznotvárný v prípade oboch krajín. Podobné trendy môžeme vidieť na začiatku sledovaného obdobia, kedy došlo po rozdelení v oboch krajinách k poklesu, a potom v druhej polovici toho obdobia. Hrubá miera sobášnosti začína v roku 1993 v Česku na úrovni 6,39 ‰ a na Slovensku

5,78 ‰, čo je zároveň maximálnou hodnotou v tomto období, a končí v Česku na úrovni 4,45 ‰ a na Slovensku 4,85 ‰. Minimum dosiahlo Česko v roku 2013 (4,14 ‰) a Slovensko až v roku 2020 (4,35 ‰). Po roku 2008, s výnimkou rokov 2003 a 2004, klesajú hodnoty hrubej miery sobášnosti v Česku pod hodnoty Slovenska až do konca obdobia.

Hrubá miera rozvodovosti je v Česku v celom období 1993–2021 značne vyššia ako na Slovensku, ale v druhej polovici sledovaného obdobia majú obe krajiny veľmi podobný trend (obr. 12). V Česku klesla hrubá miera rozvodovosti z pôvodnej hodnoty 2,93 ‰ v roku 1993 postupne na hodnotu 2,01 ‰ v roku 2021, čo zároveň predstavuje minimum z celého obdobia. Na Slovensku začala na hodnote 1,53 ‰ a končí na hodnote 1,50 ‰, čo predstavuje taktiež minimálnu hodnotu v celom sledovanom období.

V Česku môžeme vidieť výrazný prepád v roku 1999, kedy hodnota klesá oproti predchádzajúcemu roku z pôvodných 3,14 ‰ až na 2,30 ‰. Ďalej hodnoty opäť výrazne vzrastajú až do roku 2004 na hodnotu 3,24 ‰ a postupne klesajúci trend občas preruší mierny nárast ako napríklad v roku 2010, 2013 alebo 2017.

Na Slovensku vidíme od začiatku sledovaného obdobia postupne stúpajúci trend až do roku 2006, kedy dosahuje svojho maxima 2,36 ‰. Potom vývoj kopíruje podobne klesajúcu krivku Česka.

5.1.2 Veková štruktúra

Vekové zloženie Českej republiky v roku 1993, znázornené na obrázku 13, má oveľa výraznejšie extrémny oproti Slovenskej republike. Zjednodušene môžeme graf rozdeliť do troch skupín. Prvá výraznejšia časť predstavuje väčší počet obyvateľov v dôchodkovom veku 60 až 70 rokov. Priemerne sa počet tejto vekovej skupiny pohybuje v jednotlivom veku okolo 100 000 obyvateľov v Česku a 45 000 na Slovensku.

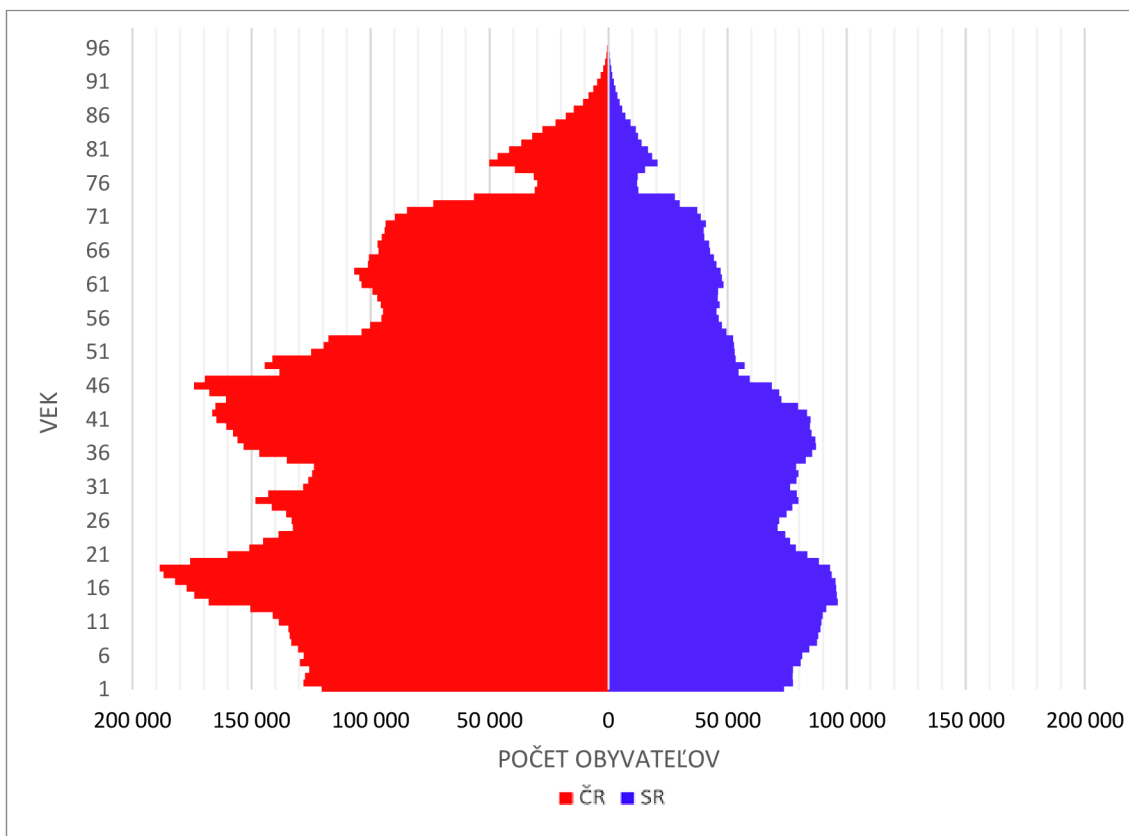
Nasleduje ďalšia prevažujúca skupina obyvateľov vo veku 40 až 50 rokov, ktorá v Česku dosahovala v jednotlivom veku približne 160 000 obyvateľov. Na Slovensku bola táto skupina vo veku 30 až 40 rokov a tvorilo ju priemerne 80 000 obyvateľov v každom veku.

Posledná skupina tvorí zároveň aj najväčší extrém z celej tejto vekovej štruktúry. Približne ide o kategóriu obyvateľov, ktorí mali medzi 10 až 20 rokov. V Česku konkrétne kategória 19 rokov dosiahla až 188 515 obyvateľov, čo predstavuje najväčšiu hodnotu zo všetkých vekových kategórií v roku 1993. Na Slovensku nastal tento extrém u nižšej vekovej kategórie, a to 14 rokov s počtom 96 198 obyvateľov.

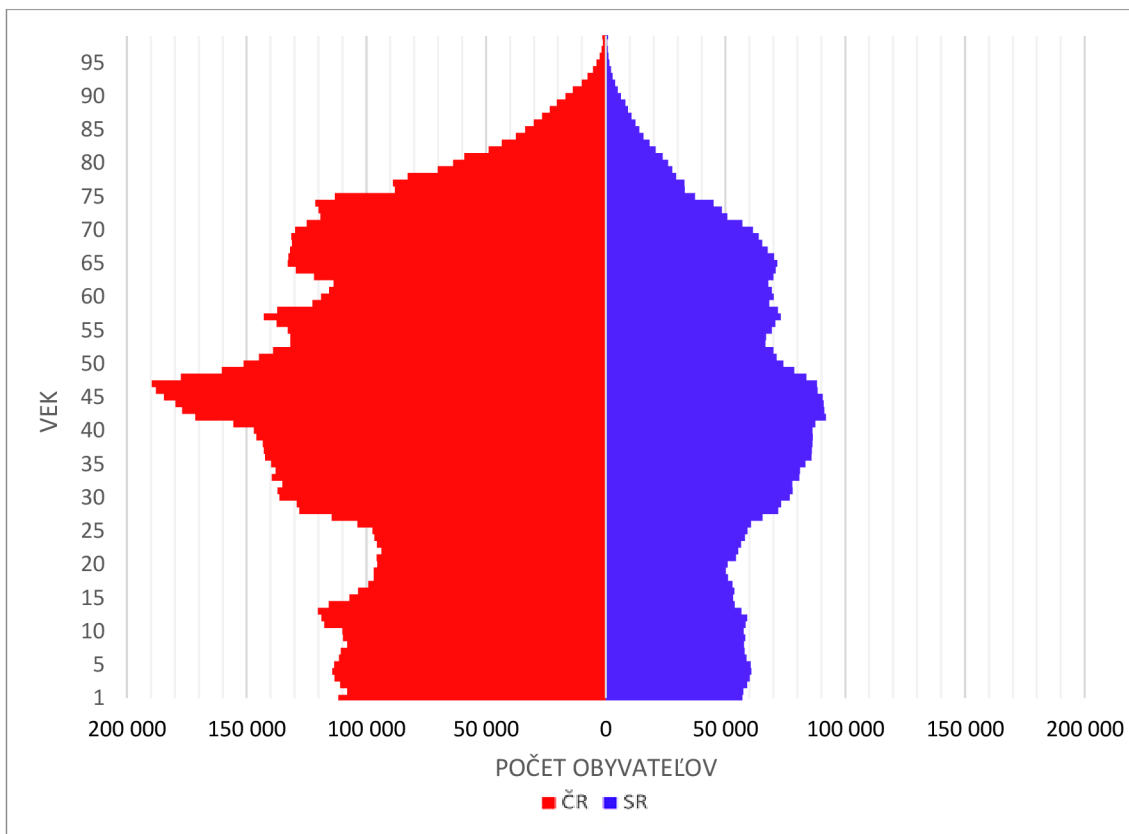
Porovnaním vekovej pyramídy v roku 1993, kedy bola ešte stacionárneho typu, s vekovou pyramídou v roku 2021 (obr. 14), ktorá je už regresívneho typu, môžeme vidieť postupné starnutie populácie oboch krajín.

Veková štruktúra obyvateľstva Česka a Slovenska má v roku 2021 opäť podobné črty, ale v prípade Česka vidíme znovu väčšie extrémny ako na Slovensku. V Česku môžeme na prvý pohľad vidieť obrovskú vekovú skupinu od tridsiateho roku života postupne vrcholiacu v štyridsiatom siedmom roku života, ktorý zároveň predstavuje najväčší extrém 189 596 obyvateľov. Na Slovensku má tento extrém vrchol v kategórii 42 rokov, a to 91 888 obyvateľov.

Opačným extrémom je veľký prepád v kategórii 15 až 25 rokov v Česku, pričom na Slovensku je tento prepád miernejší. Porovnaním vekovej pyramídy z roku 1993 s rokom 2021 môžeme vidieť, ako sa početná veková skupina 15 až 20 rokov z roku 1993 dostáva v roku 2021 do kategórie 45 až 50 rokov. Druhá výrazná zmena je už spomínaný pokles kategórie 15 až 20 rokov v roku 2021, a to až pod hranicu 100 000 obyvateľov v Česku, čo predstavuje približne polovičný počet oproti výraznej zložke 45 až 50 rokov.

Obr. 13 Veková pyramída obyvateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Obr. 14 Veková pyramída obyvateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Tab. 2 Veková štruktúra obyvateľstva, index staroby a index ekonomického zaťaženia Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 a 2021

štát	rok	absolútne údaje			relatívne údaje (%)			IS (%)	IEZ (%)
		0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+		
ČR	1993	2 009 752	6 981 337	1 342 924	19,5	67,6	13,0	66,8	48,0
	2021	1 693 408	6 654 190	2 169 109	16,1	63,3	20,6	128,1	58,1
SR	1993	1 256 032	3 511 642	568 781	23,5	65,8	10,7	45,3	52,0
	2021	872 796	3 616 958	944 958	16,1	66,6	17,4	108,3	50,3

Zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie

Poznámka: 0-14 = predproduktívny vek

15-64 = produktívny vek

65+ = poproduktívny vek

IS = Index staroby

IEZ = Index ekonomického zaťaženia

Počet obyvateľov predproduktívneho veku v roku 2021 poklesol oproti roku 1993 v oboch sledovaných krajinách (tab. 2). Zatiaľ čo v Česku bol pokles 3,4 percentných bodov, na Slovensku to bolo až o 7,4 percentných bodov v tejto kategórii.

Ďalšia skupina obyvateľstva v produktívnom veku, ktorá je zároveň najpočetnejšou skupinou, v Česku taktiež poklesla o 4,3 percentných bodov, avšak na Slovensku došlo k miernemu nárastu, konkrétne o 0,8 percentného bodu v roku 2021 porovnaním s rokom 1993.

Počet obyvateľov poslednej skupiny v poproduktívnom veku vzrástol v roku 2021 oproti roku 1993 v oboch krajinách. V Česku bol tento nárast o 7,6 percentných bodov, čo je podobne ako 6,7 percentných bodov na Slovensku. Toto vekové zloženie je znázornené aj na obrázku 15.

Tabuľka 2 ďalej zobrazuje aj index staroby, ktorý predstavuje pomer poproduktívneho obyvateľstva k predproduktívnemu. Ten bol na začiatku aj na konci sledovaného obdobia v Česku vyšší ako na Slovensku, čo znamená, že v Česku je obyvateľstvo staršie ako na Slovensku.

Ďalej môžeme vidieť, že v oboch prípadoch index staroby vzrástol, čo predstavovalo v Česku nárast o 61,3 percentných bodov, a podobne o 62,3 percentných bodov na Slovensku. Vývoj indexu staroby počas celého obdobia 1993–2021 je ďalej znázornený na obrázku 16.

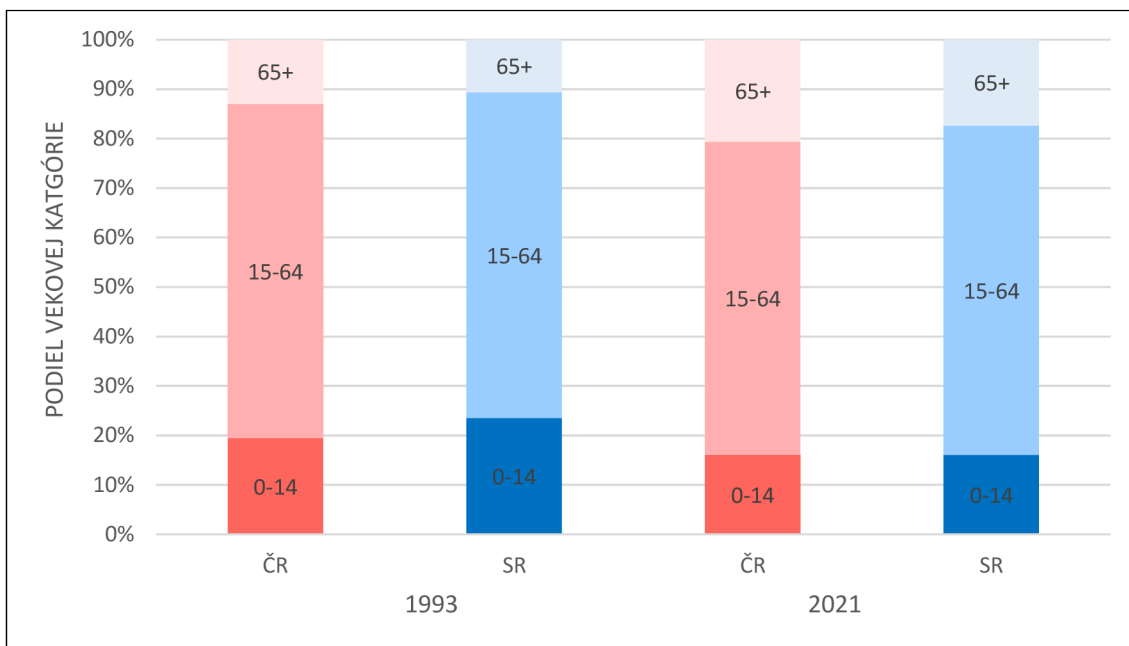
Rozdielne výsledky môžeme vidieť v tab. 2 u indexu ekonomického zaťaženia, ktorý predstavuje pomer predproduktívneho a poproduktívneho obyvateľstva k produktívnej skupine obyvateľstva. Kým v Česku došlo v roku 2021 k zvýšeniu indexu ekonomického zaťaženia oproti roku 1993, na Slovensku to bol mierny pokles.

Vyššie spomínané vekové kategórie sú znázornené aj v nasledujúcom grafe na obrázku 15, kde môžeme vidieť, že v roku 1993 bolo v Česku menej obyvateľov predproduktívneho veku ako na Slovensku. Kategória produktívneho a poproduktívneho bola v roku 1993 naopak v Česku väčšia ako na Slovensku.

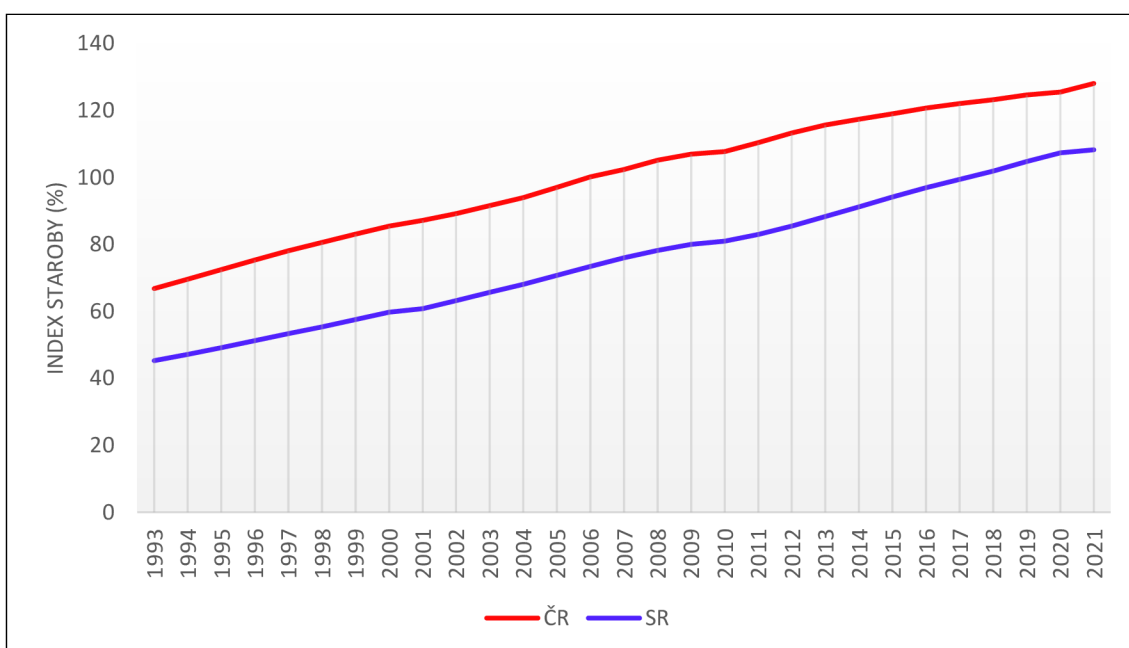
V roku 2021 mali obe krajiny rovnaké zastúpenie predproduktívneho obyvateľstva. Oproti roku 1993 bolo v roku 2021 na Slovensku viac produktívneho obyvateľstva ako v Česku, ale poproduktívneho zasa menej.

Index staroby znázorňuje na obr. 16 plynulo stúpajúci trend, ktorý bol v Česku po celý čas vyšší ako na Slovensku. Zatiaľ čo rozdiel indexu staroby týchto krajín sa postupne do roku 2012 zväčšoval, po tomto roku rozdiel klesal a najmenším, v celom sledovanom období, bol v rokoch 2019 až 2021. Pomocou reťazového indexu sa dá konštatovať, že od roku 2013 sa intenzita starnutia obyvateľov v Česku znížila, pričom tento trend rastu na Slovensku sa zvýšil.

Hodnoty indexu staroby v tabuľke 2 predstavujú tiež za rok 1993 minimálne hodnoty tohto sledovaného obdobia, a zároveň hodnoty z roku 2021 predstavujú naopak maximálnu hodnotu v prípade oboch krajín.

Obr. 15 Vekové zloženie obyvateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 a 2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Obr. 16 Vývoj indexu staroby Českej republiky a Slovenskej republiky v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

5.1.3 Sídlná štruktúra

Úvod tabuľky 3 obsahuje základné údaje štátov Česka a Slovenska ako stredný stav obyvateľov, rozloha štátu a následne hustota zaľudnenia. V Česku bola hustota zaľudnenia v roku 1993, aj v roku 2021, vyššia ako na Slovensku a zároveň došlo v Česku i k vyššiemu nárastu hustoty zaľudnenia porovnaním začiatku a konca sledovaného obdobia. Zatiaľ čo Česká republika mala v roku 2021 až 6 258 obcí, na Slovensku to bolo len 2 890 obcí.

Tým, že Česko má takmer dvojnásobný počet obyvateľov ako Slovensko, je prirodzené, že v každej veľkostnej kategórii obcí malo viac obyvateľov ako Slovensko.

Porovnaním týchto kategórií môžeme zistiť, že v roku 2021 bol v Česku v kategórii *menej ako 199 obyvateľov* menší počet obyvateľov v porovnaní s rokom 1993, kým na Slovensku sa v tejto kategórii počet obyvateľov zvýšil. Podobne sa tak v tejto kategórii znížil v Česku aj počet obcí a na Slovensku sa naopak znovu zvýšil počet obcí.

V kategórii *200 až 499 obyvateľov* sa počet obyvateľov aj počet obcí znížil v oboch krajinách. Ďalej v kategórii *500 až 999 obyvateľov* môžeme vidieť, že kým v Česku výrazne vzrástol počet obyvateľov aj obcí, na Slovensku počet obyvateľov aj obcí mierne klesol.

Nasledujú kategórie obcí *1 000 až 19 999 obyvateľov*, v ktorých došlo k rovnakému vývoju, a to nárastu počtu obyvateľov a zvýšeniu počtu obcí v oboch krajinách, pričom v poslednej z týchto kategórií sa počet obcí v Česku nezmenil. Najvýraznejším bol nárast v kategórii *2 000 až 4 999 obyvateľov*.

Ďalej sa vývoj z roku 1993 do 2021 v Česku a na Slovensku líšil. V kategórii *20 000 až 49 999 obyvateľov* nastal v Česku nárast počtu obyvateľov aj obcí a na Slovensku naopak poklesol počet obyvateľov aj obcí.

V nasledujúcej kategórii *50 000 až 99 999 obyvateľov* je zaznamenaná rovnaká zmena u oboch krajín, a to pokles obyvateľov aj obcí. Posledná kategória *100 000 a viac obyvateľov* ukazuje, že v Česku poklesol počet obyvateľov aj obcí, avšak na Slovensku počet obyvateľov vzrástol a počet obcí sa nezmenil.

Tab. 3 Sídlná štruktúra a rozmiestnenie obyvateľstva Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 a 2021

ukazovateľ	ČR		SR	
	1993	2021	1993	2021
Počet obyvateľov (Stredný stav)	10 330 607	10 500 850	5 349 108	5 439 155
Rozloha štátu (km ²)	77 247	77 247	48 105	48 105
Hustota zaľudnenia	133,7	135,9	111,2	113,1
Veľkostné kategórie obcí - počet obyvateľov				
menej ako 199	204 790	175 031	46 221	50 135
200 - 499	669 597	654 581	287 775	244 205
500 - 999	847 227	971 419	544 084	530 489
1 000 - 1 999	889 027	1 088 990	751 235	819 604
2 000 - 4 999	1 047 103	1 334 099	710 414	888 337
5 000 - 9 999	930 521	985 982	364 392	461 518
10 000 - 19 999	943 154	963 747	444 535	466 313
20 000 - 49 999	1 218 668	1 282 905	883 389	782 891
50 000 - 99 999	1 171 588	862 558	652 435	488 185
100 000 a viac	2 413 437	2 382 465	693 894	703 035
Veľkostné kategórie obcí - počet obcí				
menej ako 199	1 676	1 391	355	412
200 - 499	2 051	2 003	834	707
500 - 999	1 213	1 375	764	749
1 000 - 1 999	645	778	534	584
2 000 - 4 999	344	443	242	303
5 000 - 9 999	134	141	52	67
10 000 - 19 999	67	67	31	32
20 000 - 49 999	42	43	30	27
50 000 - 99 999	17	12	9	7
100 000 a viac	7	5	2	2

Zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie

Vyššie uvedené informácie sa dajú zhrnúť aj tak, že v Česku vzrástol počet obyvateľov v obciach v kategóriách *500 až 49 999 obyvateľov*, teda obcí strednej veľkosti, pričom v ostatných došlo k poklesu obyvateľstva. Na Slovensku bol vývoj odlišný, pretože počet obyvateľov vzrástol v kategóriách obcí *menej ako 199 obyvateľov*, *1 000 až 19 999 obyvateľov* a ešte aj *100 000 a viac obyvateľov*.

Nasledujúce dva grafy zobrazujú pomocou Lorenzovej krivky rozmiestnenie obyvateľstva Česka a Slovenska v roku 1993 (obr. 17) a v roku 2021 (obr. 18). Na prvý pohľad môžeme na týchto grafoch vidieť, že v roku 1993 sa krivky daných krajín viac podobali ako v roku 2021.

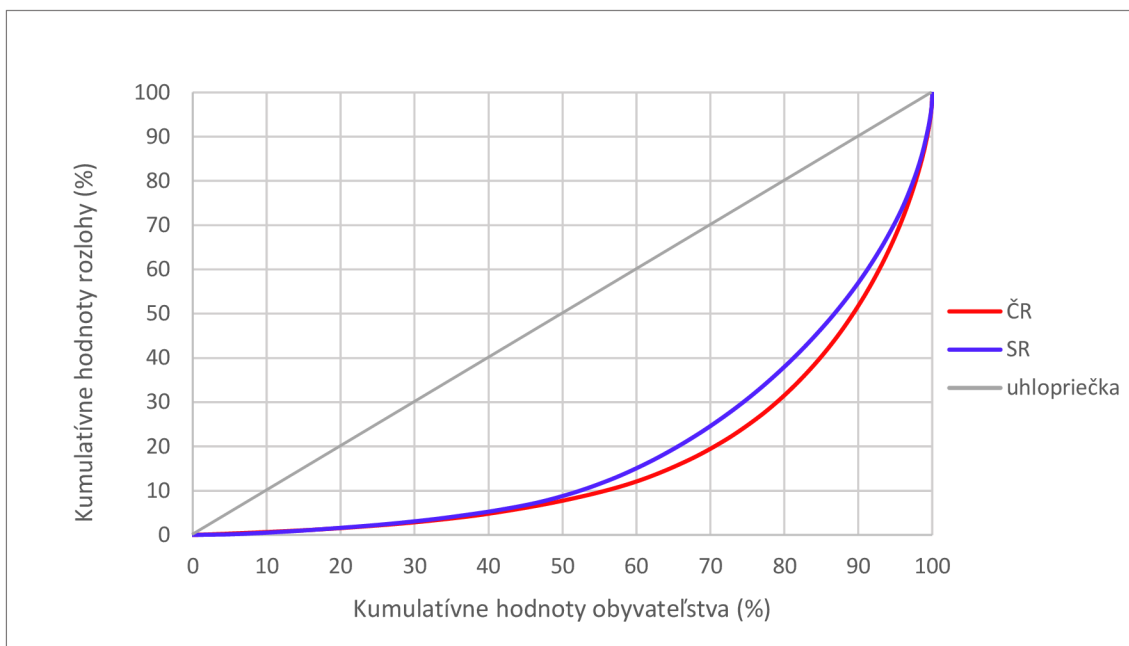
Ďalej vidíme, že v roku 1993 žilo 50 % obyvateľov Česka na ploche 8 % rozlohy štátu, a zároveň na ploche 50 % rozlohy Česka žilo až 89 % obyvateľov. V roku 2021 žilo v Česku 50 % obyvateľov na ploche približne 7 %, a na ploche 50 % rozlohy štátu žilo 90 % obyvateľov. Táto mierna zmena predstavuje zhustenie počtu obyvateľov na danej ploche v roku 2021 oproti roku 1993.

Na Slovensku v roku 1993 žilo 50 % obyvateľov na ploche 9 % rozlohy krajiny a na ploche 50 % štátu žilo 87 % obyvateľov. V roku 2021 zaberalo na Slovensku 50 % obyvateľstva plochu takmer 10 % rozlohy štátu a na území 50 % plochy štátu žilo 87,5 % obyvateľov. Z toho vyplýva, že 50 % obyvateľstva Slovenska žilo v roku 2021 na väčšej ploche ako v roku 1993, čo je opačný trend aký bol zaznamenaný v Česku. Ak sa pozrieme na plochu 50 % Slovenska, došlo k miernemu nárastu počtu obyvateľov, tak ako aj v Česku.

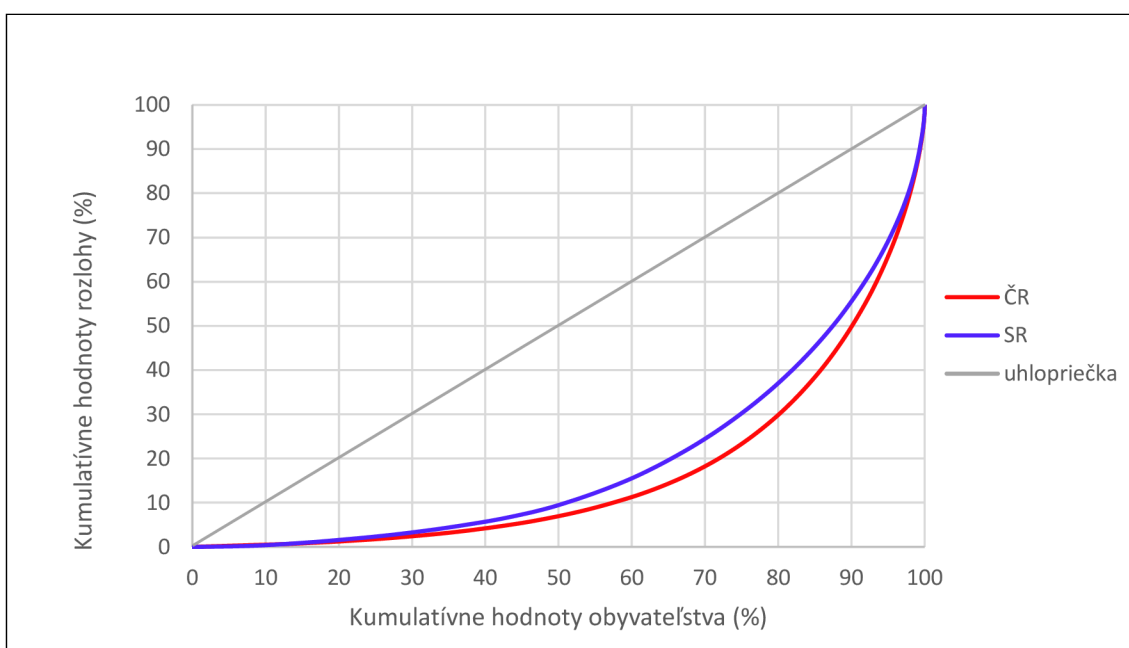
Vysvetlenie tohto javu nám môže ponúknuť Giniho koeficient, pomocou ktorého bola vypočítaná odchýlka plochy nad krivkami oproti priemernému spravodlivému rozdeleniu, ktoré predstavuje znázornená uhlopriečka. V prípade Česka mal Giniho koeficient v roku 1993 hodnotu 0,652 a 0,670 v roku 2021. To znamená, že rozmiestnenie obyvateľov Česka je v roku 2021 nespravodlivejšie alebo nerovnomernejšie oproti roku 1993.

Tak isto to bolo aj v prípade Slovenska, kedy hodnota Giniho koeficientu bola 0,608 v roku 1993 a v roku 2021 stúpla na hodnotu 0,611.

Z výsledkov Giniho koeficientu sa dá konštatovať, že v Česku bolo rozmiestnenie obyvateľstva nerovnomernejšie ako na Slovensku v oboch spomínaných rokoch. Taktiež, že na Slovensku bola táto zmena miernejšia ako v Česku, teda viac spravodlivá.

Obr. 17 Lorenzova krivka rozmiestnenia obyvateľstva Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1993 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, Eurostat; vlastné spracovanie)

Obr. 18 Lorenzova krivka rozmiestnenia obyvateľstva Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, Eurostat; vlastné spracovanie)

5.1.4 Vzdelanostná štruktúra

Jednotlivé zastúpenie kategórií podľa vzdelania, z celkového počtu obyvateľov krajín Česka i Slovenska, je znázornené v tabuľke 4 a na obrázku 19. Súčasne je v tab. 4 vyjadrený aj syntetický ukazovateľ vzdelanosti za obe krajiny. Keďže tieto výsledky vychádzajú zo *Sčítania obyvateľov, domov a bytov* sú porovnané roky 2001 a 2021.

V oboch krajinách bol v roku 2021 nižší podiel obyvateľstva so základným vzdelaním a stredným bez maturity oproti roku 2001. Naopak vzrástol podiel obyvateľov so stredným vzdelaním s maturitou a vysokoškolským vzdelaním, taktiež v oboch sledovaných krajinách.

Rovnako vzrástol aj syntetický ukazovateľ vzdelanosti, ktorého hodnoty sú v Česku i na Slovensku veľmi podobné, avšak v Česku bol nárast z roku 2001 do roku 2021 ešte vyšší ako na Slovensku. To znamená, že v Česku dosiahlo viac obyvateľstva vyššieho vzdelania ako na Slovensku.

V ďalšom grafe (obr. 19) môžeme vidieť, že v roku 2001 aj v roku 2021 bol v Česku menší podiel obyvateľov so základným vzdelaním ako na Slovensku. Naopak podiel obyvateľov so stredným vzdelaním bez maturity bol v oboch rokoch v Česku vyšší ako na Slovensku. V ďalších dvoch kategóriách, obyvateľov so stredným vzdelaním s maturitou a vysokoškolským vzdelaním, bol opäť v roku 2001 aj v roku 2021 väčší podiel obyvateľov na Slovensku ako v Česku.

V Česku teda v roku 2001 i 2021 prevládala väčšia časť obyvateľov, ktorí mali základné vzdelanie alebo stredné bez maturity, ako na Slovensku, pričom v oboch krajinách tento podiel predstavoval v roku 2001 viac ako polovicu obyvateľstva. Naopak v roku 2021 bolo viac ako 50 % obyvateľov Česka i Slovenska v kategórii stredné vzdelanie s maturitou a vysokoškolské vzdelanie.

Tab. 4 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva a syntetický ukazovateľ vzdelanosti Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 2001 a 2021

štát	rok	kategória 1		kategória 2		kategória 3		kategória 4		SUV
		A	R (%)	A	R (%)	A	R (%)	A	R (%)	
ČR	2001	2 012 703	23,79	3 254 921	38,47	2 430 734	28,73	762 235	9,01	2,230
	2021	1 163 960	13,99	2 736 983	32,89	2 867 679	34,46	1 552 407	18,66	2,578
SR	2001	1 148 524	27,25	1 264 144	30,00	1 378 077	32,70	423 324	10,05	2,255
	2021	939 595	20,43	1 047 353	22,77	1 611 673	35,04	1 001 446	21,77	2,582

Zdroj: ČSÚ - SLDB, ŠÚSR - SODB; vlastné spracovanie

Poznámka: kategória 1 = základné vzdelanie

kategória 2 = stredoškolské vzdelanie bez maturity

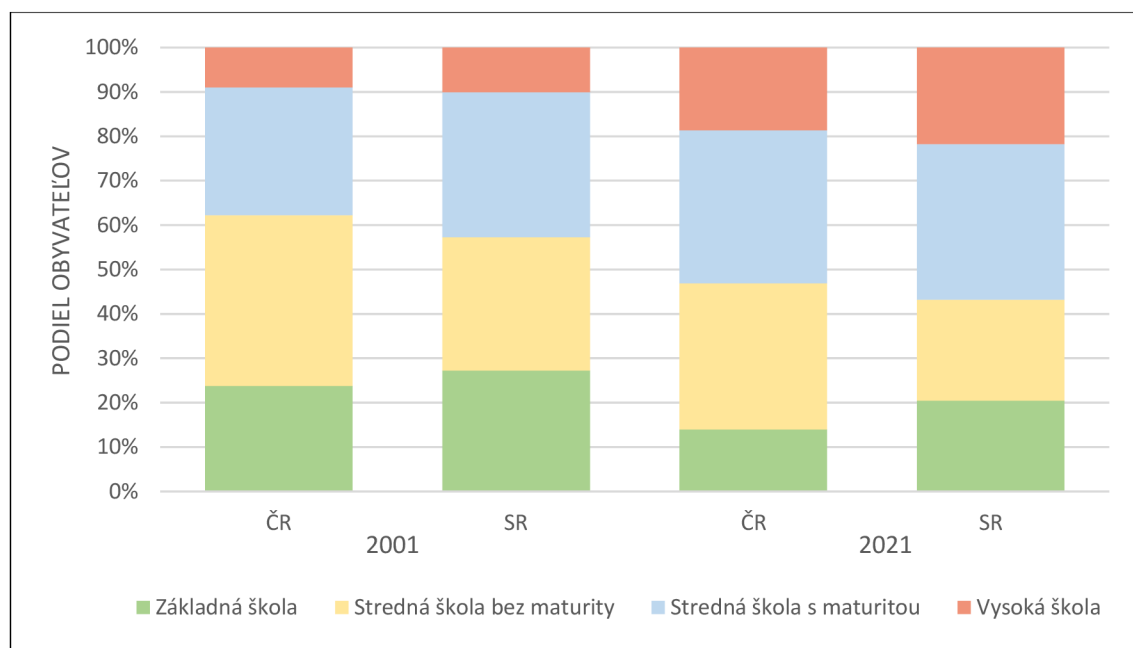
kategória 3 = stredoškolské vzdelanie s maturitou

kategória 4 = vysokoškolské vzdelanie

SUV = syntetický ukazovateľ vzdelanosti

A = absolútny počet obyvateľov

R = relatívny počet obyvateľov

Obr. 19 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva Českej republiky a Slovenskej republiky v rokoch 2001 a 2021 (zdroj: ČSÚ - SLDB, ŠÚSR - SODB; vlastné spracovanie)

5.1.5 Národnostná a náboženská štruktúra

Údaje o národnostnej a náboženskej štruktúre obyvateľstva, použité zo *Sčítania obyvateľov, domov a bytov*, sú v nasledujúcich tabuľkách porovnané za rok 1991, 2001, 2011 a 2021. Je potrebné dodať, že doloženie týchto informácií v dotazníkoch bolo dobrovoľné, preto súčet jednotlivých kategórií nedosahuje celkového počtu obyvateľov.

Ako prvá je v tabuľke 5 znázornená národnostná štruktúra krajín Česka a Slovenska. V prípade Českej republiky je zaujímavý vývoj počtu obyvateľov českej národnosti, ktorý sa v roku 2001 zvýšil oproti roku 1991, ale následne v roku 2011 i v roku 2021 tento počet klesol. Naopak počet obyvateľov moravskej národnosti stúpol v každom sledovanom roku. Slovenská národnosť, tretia najrozšírenejšia v Česku, mala od roku 1991 do roku 2011 klesajúci trend, avšak v roku 2021 tento počet obyvateľov stúpol.

Na Slovensku boli v roku 2021 prvé tri najrozšírenejšie národnosti slovenská, maďarská a rómska, pričom česká národnosť bola až na štvrtom mieste. Vývoj počtu slovenskej národnosti na Slovensku bol odlišný ako vývoj českej národnosti v Česku. Počet obyvateľov slovenskej národnosti v roku 2001 bol vyšší ako v roku 1991, následne tento počet v roku 2011 klesol a v roku 2021 opäť stúpol.

Zastúpenie maďarskej národnosti na Slovensku sa každým rokom postupne znižovalo. V poradí tretia najrozšírenejšia národnosť na Slovensku bola v roku 2021 rómska, a tá mala do roku 2011 stúpajúci trend, ale v roku 2021 jej počet obyvateľov poklesol. Počet obyvateľov českej národnosti klesol v každom sledovanom roku.

Počet obyvateľov ukrajinskej národnosti v Česku stúpala, pričom v roku 2021 bola ukrajinská národnosť v Česku štvrtá najrozšírenejšia. Na Slovensku bola v poradí na šiestom mieste v porovnaní so zastúpením ostatných národností a do roku 2011 počet jej obyvateľov klesal a až v roku 2021 stúpol.

Poľská národnosť bola v roku 2021 piatou najrozšírenejšou národnosťou v Česku a v poradí siedmou najrozšírenejšou národnosťou na Slovensku. Zatiaľ čo v Česku jej počet obyvateľov klesal v každom sledovanom roku, na Slovensku klesal do roku 2001, ale od roku 2011 jej počet stúpala.

Tab. 5 Národnostné zloženie obyvateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1991, 2001, 2011 a 2021.

národnosť	ČR			
	1991	2001	2011	2021*
česká	8 363 768	9 249 777	6 711 624	6 415 104
moravská	1 362 313	380 474	521 801	556 641
slovenská	314 877	193 190	147 152	162 578
ukrajinská	-	22 112	53 253	92 892
poľská	59 383	51 968	39 096	38 218
sliezska	44 446	10 878	12 214	31 301
nemecká	48 556	39 106	18 658	24 632
maďarská	-	14 672	8 920	-
rómska	32 903	11 746	5 135	21 691
iné	-	83 310	63 181	73 229
neuvedené	75 969	172 827	2 642 666	3 321 058
národnosť	SR			
	1991	2001	2011	2021
slovenská	4 519 328	4 614 854	4 352 775	4 567 547
maďarská	567 296	520 528	458 467	422 065
rómska	75 802	89 920	105 738	67 179
česká	52 884	44 620	30 367	28 996
rusínska	17 197	24 201	33 482	23 746
ukrajinská	13 281	10 814	7 430	9 451
poľská	2 659	2 602	3 084	3 771
nemecká	5 414	5 405	4 690	3 318
moravská	6 037	2 348	3 286	1 098
iné	5 655	9 661	15 224	26 541
neuvedené	8 782	54 502	382 493	295 558

*osoby, ktoré uviedli dve národnosti sú započítané v oboch národnostiach
Zdroj: ČSÚ - SLDB , ŠÚSR - SODB; vlastné spracovanie

Sliezska národnosť v Česku v roku 2001 výrazne poklesla oproti roku 1991, následne jej počet stúpal až do roku 2021. V prípade Slovenska sa zastúpenie tejto národnosti začalo sledovať až v roku 2021, kedy sa k nej prihlásilo len 117 obyvateľov.

Počet obyvateľov nemeckej národnosti v Česku postupne klesal do roku 2011 a stúpol v roku 2021. Na Slovensku počet tejto národnosti postupne klesal vo všetkých sledovaných rokoch.

Zastúpenie rómskej národnosti v Česku je oveľa menšie ako na Slovensku. Do roku 2011 malo v Česku klesajúci trend, pričom v roku 2021 počet obyvateľov tejto národnosti stúpol, čo predstavuje presne opačný vývoj aký bol popísaný na Slovensku.

Počet obyvateľov českej národnosti v Česku v roku 2021 predstavoval podiel 61 % z celkového počtu obyvateľov. V prípade Slovenska bol podiel slovenskej národnosti v roku 2021 až 84 % z celkového počtu obyvateľstva Slovenska, teda výrazne vyšší ako v Česku. K výpovednej hodnote tohto ukazovateľa je však potrebné zohľadniť, že v roku 2021 bolo v Česku možné vybrať si dve národnosti, a teda ten istý obyvateľ, môže byť započítaný vo viacerých národnostiach.

Zaujímavý je tiež vývoj neuvedených národností, teda obyvateľov, ktorí túto skutočnosť v dotazníku neuviedli, pretože tento údaj nebol povinný. Na Slovensku podiel takýchto obyvateľov stúpala plynule z 0,2 % v roku 1991 na 5,4 % obyvateľov v roku 2021 z celkového počtu obyvateľov v danom roku. Oproti tomu v Česku bol tento vývoj extrémnejší. Podiel obyvateľov neuvedenej národnosti v Česku v roku 1991 bol len 0,7 % obyvateľov a 1,7 % v roku 2001, avšak v roku 2011 stúpol tento podiel na 25,2 % obyvateľov a v roku 2021 až na 31,6 % obyvateľov Česka.

Náboženská štruktúra, tak ako aj vyššie popísaná národnostná štruktúra, vychádza zo *Sčítania obyvateľov, domov a bytov* z roku 1991, 2001, 2011 a 2021.

Rímskokatolícka cirkev má najväčšie zastúpenie v Česku aj na Slovensku vo všetkých sledovaných rokoch. V roku 1991 bol podiel obyvateľov tejto cirkvi v Česku 39 % a na Slovensku až 60 % z celkového počtu obyvateľov v danom roku. V Česku tento podiel postupne klesal až na hodnotu 7,1 % v roku 2021 a na Slovensku aj po značnom náraste v roku 2001 tento podiel postupne klesol na hodnotu 55,8 %.

V Česku podobne klesal aj počet obyvateľov Českobratrskej cirkvi evangelickej aj Cirkvi československej husitskej. Počet obyvateľov Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku bol v roku 2001 vyšší ako v roku 1991, ale v roku 2001 a 2021 klesol, tak, ako aj v prípade Českej republiky.

Na Slovensku je v poradí treťou najrozšírenejšou cirkvou Gréckokatolícka, ktorej vývoj obyvateľov bol rôznorodý. V roku 2001 bol počet obyvateľov Gréckokatolíckej cirkvi vyšší oproti roku 1991, následne tento počet v roku 2011 poklesol a v roku 2021 opäť stúpol. Rovnako to bolo aj v prípade vývoja počtu obyvateľov Pravoslávnej cirkvi.

Tab. 6 Náboženské zloženie obyvateľov Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 1991, 2001, 2011 a 2021.

náboženské vyznanie	ČR			
	1991	2001	2011	2021
Církev římskokatolická	4 021 385	2 709 953	1 082 463	741 019
Českobratrská církev evangelická	203 996	137 070	51 858	32 577
Církev československá husitská	178 036	96 352	39 229	23 610
iné	120 317	314 520	705 368	960 201
bez vyznania	4 112 864	5 999 047	3 604 095	5 027 141
nezistené	1 665 617	1 035 991	4 662 455	3 162 540
náboženské vyznanie	SR			
	1991	2001	2011	2021
Rímskokatolícka cirkev	3 187 383	3 708 120	3 347 277	3 038 511
Evanjelická cirkev a. v.	326 397	372 858	316 250	286 907
Gréckokatolícka cirkev	178 733	219 831	206 871	218 235
Reformovaná kresťanská cirkev	82 545	109 735	98 797	85 271
Pravoslávna cirkev	34 376	50 363	49 133	50 677
iné	31 515	60 642	64 687	119 730
bez vyznania	515 551	697 308	725 362	1 296 142
nezistené	917 835	160 598	571 437	353 797

Zdroj: ČSÚ - SLDB , ŠÚSR - SODB; vlastné spracovanie

Na Slovensku má ešte výrazné zastúpenie Reformovaná kresťanská cirkev, v poradí štvrtá najrozšírenejšia, ktorej počet obyvateľov v roku 2001 vzrástol oproti roku 1991 a postupne do roku 2021 klesal.

Tak ako v Česku sa aj na Slovensku vyskytuje malé zastúpenie Cirkvi československej husitskej s počtom obyvateľov 581 v roku 2021. Tento počet predstavuje najmenší počet obyvateľov v daných sledovaných rokoch, a naopak najväčšie zastúpenie mala Cirkev československá husitská v roku 2011, a to 1 782 obyvateľov.

Ďalej môžeme vidieť, že v Česku je počet obyvateľov, ktorí sa hlásia k iným náboženstvám väčší ako na Slovensku, pričom v oboch krajinách sa tento počet od roku 1991 do roku 2021 postupne zvyšoval.

Počet obyvateľov, ktorí sa nehlásia k žiadnemu náboženskému vyznaniu, na Slovensku postupne stúpala, pričom v roku 1991 tvoril podiel 9,8 % z celkového počtu obyvateľov v tomto roku a v roku 2021 vzrástol na 23,8 % z celkového počtu obyvateľov

v danom roku. V Česku vývoj počtu obyvateľov bez vyznania nebol taký plynulý ako na Slovensku. V roku 1991 tvoril počet týchto obyvateľov podiel 39,9 % z celkového počtu obyvateľov v tomto roku. V roku 2001 bol tento počet obyvateľov vyšší, následne v roku 2011 nižší a v roku 2021 opäť vyšší, pričom tvoril podiel 47,9 % obyvateľov z celkového počtu obyvateľov v tomto roku. Zároveň bolo toto zastúpenie v Česku v roku 2021 najväčšie zo všetkých sledovaných kategórií.

Kategória obyvateľov s nezisteným vyznaním má v Česku v poradí druhé najvýraznejšie zastúpenie v roku 2021. Tento podiel obyvateľov tvoril 30,1 % z celkového počtu obyvateľov v roku 2021. Zatiaľ čo počet obyvateľov s nezisteným vyznaním bol v roku 2001 nižší ako v roku 1991, v roku 2011 vzrástol približne o štvornásobok počtu obyvateľov z roku 2001 a následne bol v roku 2021 opäť nižší. Na Slovensku bol vývoj počtu obyvateľov s nezisteným vyznaním rovnaký ako v Česku, pričom v roku 2021 tvoril podiel len 6,5 % z celkového počtu obyvateľov v tomto roku.

5.2 Ukazovatele ekonomického vývoja

Nasledujúca podkapitola predstaví vývoj ekonomických ukazovateľov v Českej republike a Slovenskej republike v období 1993–2021. Konkrétne bude predstavený vývoj hrubého domáceho produktu, nezamestnanosti, meny, minimálnej a priemernej mzdy, intenzity bytovej výstavby a zahraničného obchodu.

5.2.1 Hrubý domáci produkt

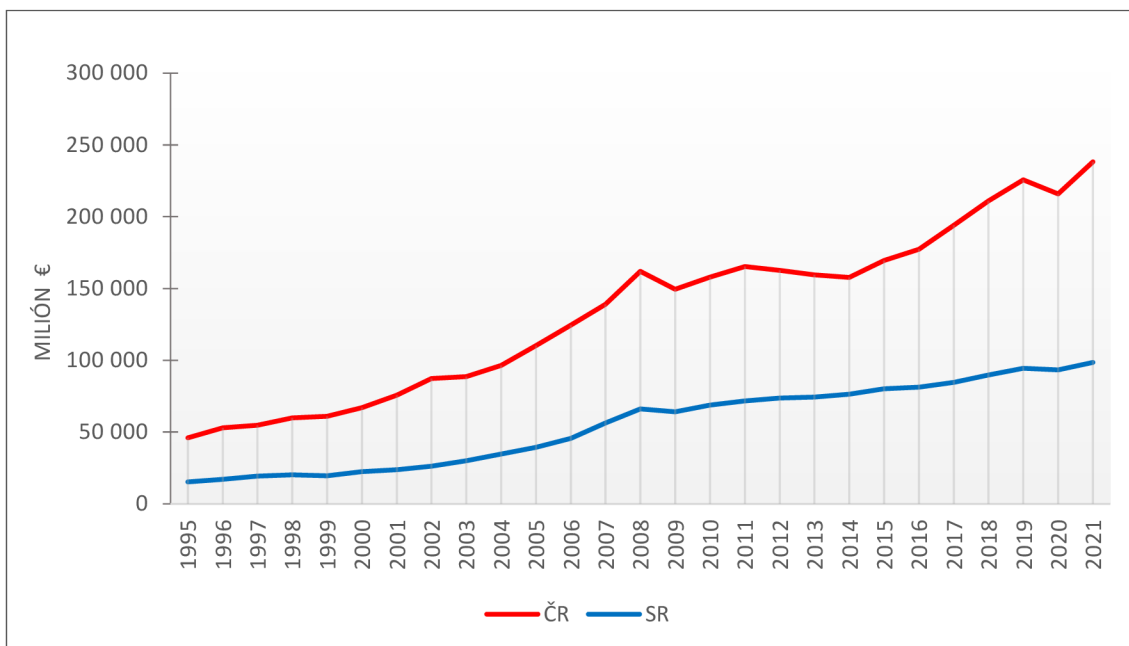
Prvým porovnaným ekonomickým ukazovateľom v krajinách Česko a Slovensko je vývoj hrubého domáceho produktu (HDP) v trhových cenách od roku 1995, ktorý je znázornený na obrázku 20. Vo všeobecnosti môžeme vidieť, že postupný stúpajúci trend bol v Česku výraznejší ako na Slovensku.

V počiatočnom roku 1995 predstavovalo HDP Česka v prepočte 46 008 €, čo predstavovalo trojnásobok HDP Slovenska, ktorý bol v tomto roku 15 323 €. V nasledujúcich rokoch sa tento rozdiel ešte zväčšoval, pretože nárast HDP v Česku bol ešte silnejší ako nárast HPD Slovenska. V roku 2002 predstavovalo HDP Česka s hodnotou 87 358 € až 3,3-násobok HDP Slovenska s hodnotou 26 341 €, čo bolo v celom sledovanom období maximálnym rozdielom.

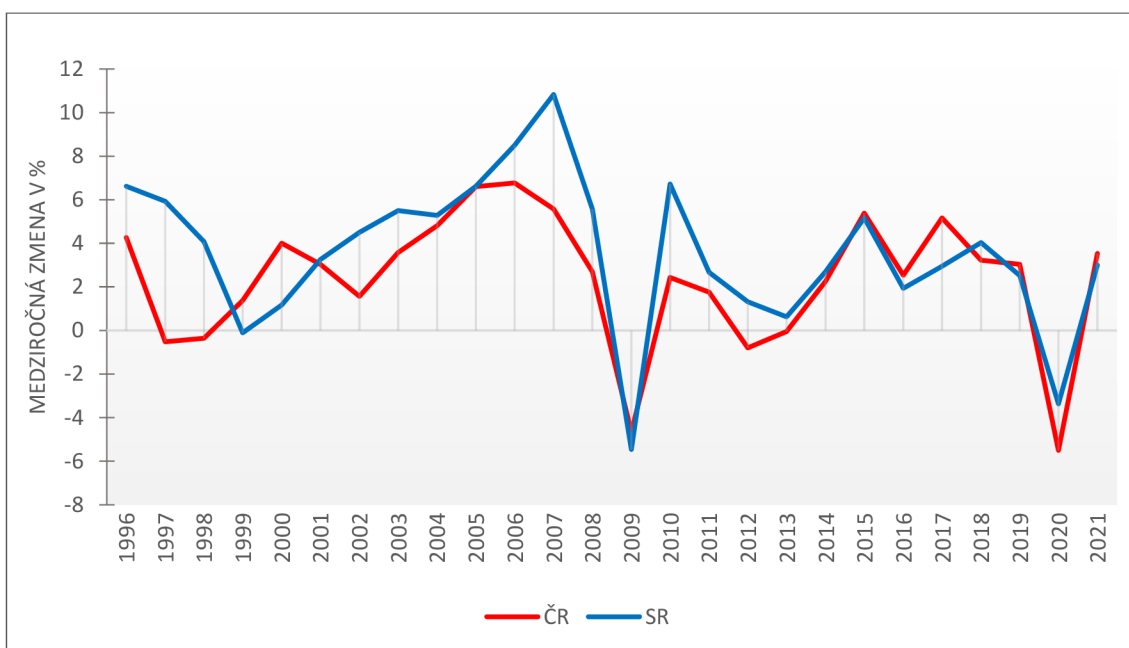
Stúpajúci trend postupoval do roku 2008 až na hodnoty HDP 162 065 € v Česku a 66 098 € na Slovensku, po ktorom nastal zlom a v oboch krajinách v roku 2009 došlo k výraznému poklesu HDP.

V nasledujúcom roku sa hodnota HPD zvýšila v oboch sledovaných krajinách, avšak k rozdielnemu vývoju došlo v období rokov 2012 až 2014, kedy v Česku klesala hodnota HDP, zatiaľ čo na Slovensku po celý čas plynulo narastala. Dochádzalo teda k postupnému znižovaniu rozdielu medzi týmito dvoma krajinami až do roku 2014, kedy HDP Česka predstavovalo približne dvojnásobok HPD Slovenska, čo znamená najmenší rozdiel v celom sledovanom období.

Od roku 2015 môžeme vidieť, že situácia s postupným nárastom HDP na Slovensku pokračuje, avšak v Česku dochádza k výraznejšiemu nárastu HDP, ktorý trvá až do roku 2019. Po tomto roku nastal v oboch krajinách značný pokles HDP, podobne výrazný ako

Obr. 20 Vývoj hrubého domáceho produktu v trhových cenách v Českej republike a Slovenskej republike v období 1995–2021 (zdroj: Eurostat; vlastné spracovanie)

Obr. 21 Medziročná zmena hrubého domáceho produktu v Českej republike a Slovenskej republike v období 1996–2021 (zdroj: Eurostat; vlastné spracovanie)

v roku 2009, ktorý ale v nasledujúcom roku opäť vzrástol až na 238 238 € v Česku a 98 523 € na Slovensku.

Aj keď sa vývin hodnôt HDP môže zdať na Slovensku plynulejší oproti Česku, podrobnejšie informácie môžeme vidieť z grafu medziročného rozdielu HDP na obr. 21. V roku 1996 bol nárast medziročnej zmeny HDP v Česku 4,3 % a na Slovensku až 6,6 %. Následne táto hodnota v Česku prudko klesla do záporných čísel, zatiaľ čo na Slovensku klesalo HDP postupne.

Nárast nastal v Česku v roku 1998 a na Slovensku o dva roky neskôr. Ďalej v roku 2001 a 2002 v Česku opäť klesli hodnoty medziročnej zmeny HDP, avšak na Slovensku pokračoval stúpajúci trend. Postupne sa hodnoty oboch krajín vyrovnávali až sa stretli na hodnote 6,6 % v roku 2005, teda rok po vstupe do Európskej únie.

Následne v prípade Slovenska pokračoval výrazný nárast hodnôt, ktorý vrcholil v roku 2007 až na hodnote 10,8 %, čo predstavovalo najvýraznejší medziročný nárast HDP v celom sledovanom období. Pre Česko bola maximálna hodnota medziročného nárastu HDP 6,8 % v roku 2006.

Naopak v roku 2009 dosiahli obe krajiny najvýraznejšieho prepadu kedy hodnoty HDP klesli v Česku na -4,7 % a na Slovensku -5,5%. V nasledujúcom roku Slovensko opäť zaznamenalo výraznejší nárast HDP v porovnaní s predchádzajúcim rokom, ako tomu bolo v prípade Česka, avšak o rok neskôr hodnoty zasa výrazne poklesli.

V rokoch 2013 až 2016 došlo k podobným zmenám v oboch krajinách. Rozdiel opäť nastal vo vývoji od roku 2017, od kedy hodnoty HDP Česka klesali až do roku 2020, pričom na Slovensku táto situácia nastala o rok neskôr. Spoločný pokles hodnôt tento raz nebol až tak veľký ako v roku 2009, napriek tomu však dosiahol hodnôt -5,5 % v prípade Českej republiky a -3,4 % v prípade Slovenskej republiky. Následne hodnota medziročnej zmeny HDP v roku 2021 vzrástla v Česku o 3,5 % a na Slovensku podobne o 3,0 %.

5.2.2 Nezamestnanosť

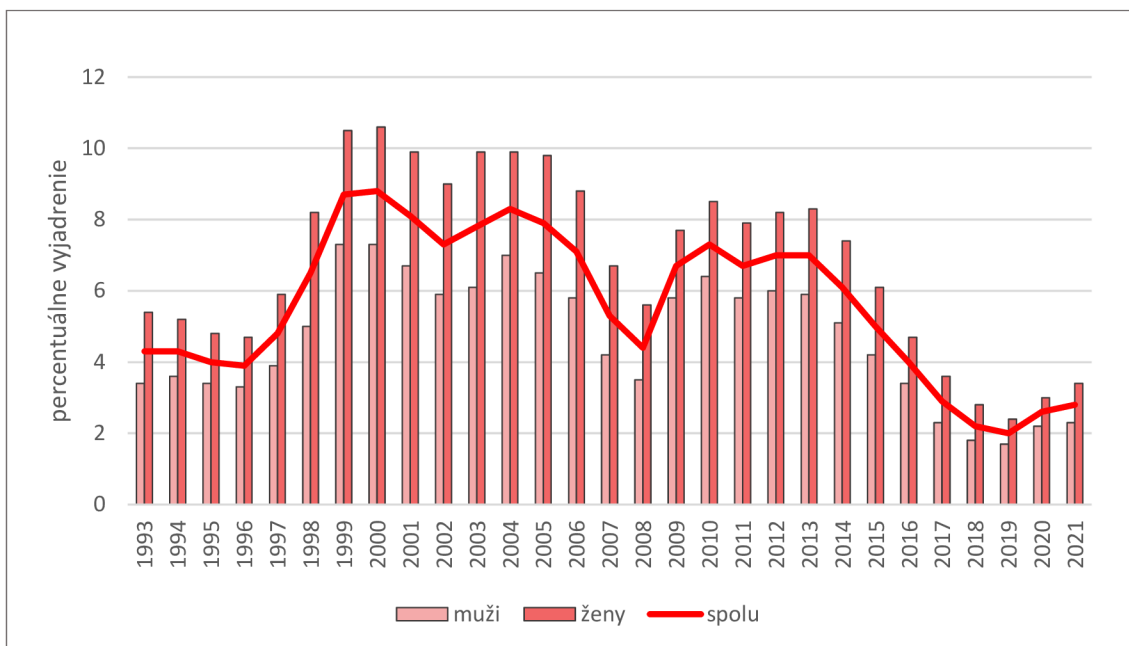
Ďalším porovnaným ekonomickým ukazovateľom v krajinách Česko a Slovensko je nezamestnanosť. Na obrázku 22 je znázornený vývoj miery nezamestnanosti v Českej republike od 1993 do roku 2021.

V prvých rokoch po rozdelení Československa bola miera nezamestnanosti v Česku pomerne ustálená až do roku 1996, kedy prudko vzrástla z hodnoty 3,9 % na 8,8 % v roku 2000, čo predstavuje vrchol v celom sledovanom období. Nasledujúce dva roky miera nezamestnanosti klesala a v ďalších dvoch rokoch opäť stúpila na hodnotu 8,3 %. V období medzi rokmi 2004 a 2008 miera nezamestnanosti výrazne klesla na hodnotu 4,4 %, teda takmer k hodnotám podobných na začiatku tohto obdobia.

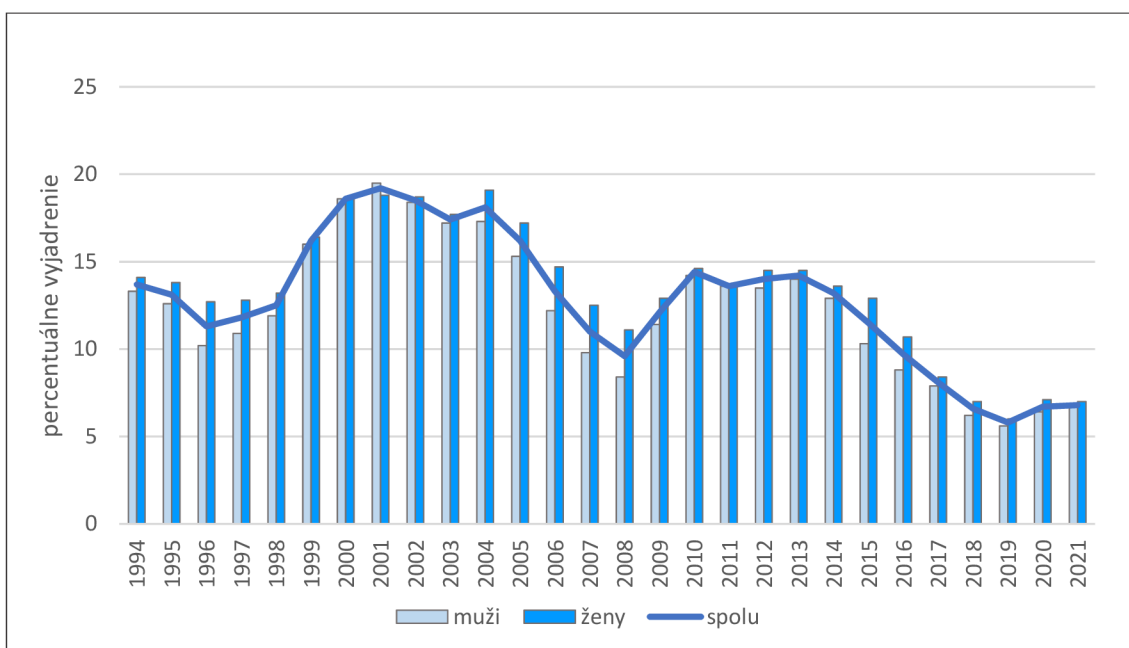
Situácia sa zmenila opäť výraznejším nárastom miery nezamestnanosti, ktorý v roku 2010 dosiahol hodnoty 7,3 %. Následný pokles bol ešte do roku 2013 zbrzdený, avšak po tomto roku nasledoval postupný a výrazný pokles miery nezamestnanosti až na hodnotu 2,0 % v roku 2019, čo predstavuje zároveň minimum za celé sledované obdobie. V roku 2020 bola miera nezamestnanosti mierne zvýšená a v roku 2021 dosiahla hodnoty 2,8 %.

Miera nezamestnanosti v Česku u žien bola v celom sledovanom období vyššia ako u mužov. Tento rozdiel bol najväčší v období rokov 1998 až 2006 a naopak najmenší v roku 2019. S klesajúcou mierou nezamestnanosti od roku 2014 sa postupne zmierňoval i rozdiel v nezamestnanosti mužov a žien.

V prípade Slovenskej republiky bol rozdiel v miere nezamestnanosti mužov a žien pomerne menší ako v prípade Českej republiky, čo môžeme vidieť na obrázku 23. I keď táto rozdielnosť na Slovensku, nedosahovala takých extrémov ako v Česku, bola veľmi rozmanitá. Väčšie rozdiely boli zaznamenané v rokoch 1996, 2007 a 2015. Výnimočným bol rok 2011, kedy bola miera nezamestnanosti mužov a žien na Slovensku úplne rovnaká a dokonca v roku 2001 bolo viac nezamestnaných mužov ako žien.

Obr. 22 Miera nezamestnanosti v Českej republike v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ; vlastné spracovanie)

Obr. 23 Miera nezamestnanosti v Slovenskej republike v období 1994–2021 (zdroj: ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Miera nezamestnanosti v Slovenskej republike bola sledovaná od roku 1994, čím sa toto obdobie líši od Českej republiky. Na obrázku 23 teda môžeme vidieť mieru nezamestnanosti v období rokov 1994 až 2021.

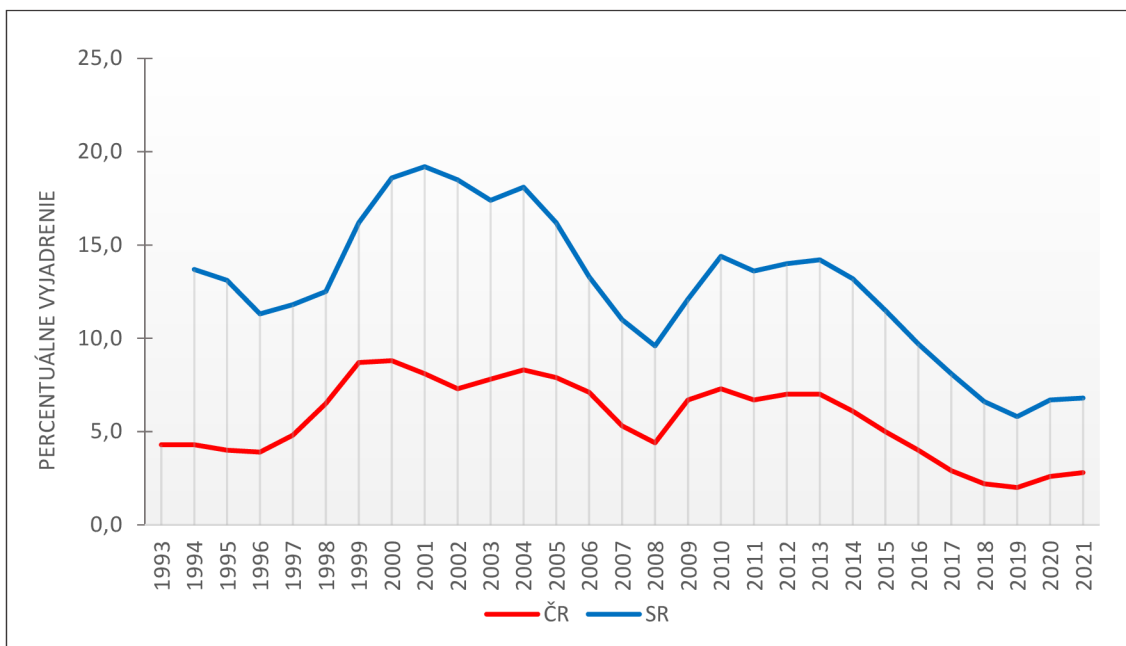
Z počiatočného roku 1994 klesla hodnota miery nezamestnanosti na Slovensku z 13,7 % na 11,3 % v roku 1996. Ďalšie dva roky táto hodnota stúpala len mierne, ale od roku 1998 bol nárast prudkejší a hodnota miery nezamestnanosti dosiahla v roku 2001 vrchol s hodnotou až 19,2 %. To zároveň predstavovalo maximálnu hodnotu v celom sledovanom období.

Následný pokles miery nezamestnanosti, prerušený v roku 2004 miernym nárastom, dosiahol hodnoty 9,6 % v roku 2008. Po tomto roku nasledoval opäť nárast hodnôt až na 13,6 % v roku 2011. Ďalej situácia pomerne stagnovala a od roku 2014 môžeme vidieť klesajúci trend. Tento pokles bol najvýraznejším v celom sledovanom období, pretože v roku 2019 dosiahol minimum, a to 5,8 %. V nasledujúcich dvoch rokoch miera nezamestnanosti opäť mierne stúpala na hodnotu 6,8 % v roku 2021.

Porovnanie miery nezamestnanosti oboch krajín, teda Česka a Slovenska, je znázornené na obrázku 24. Tu môžeme vidieť, že v celom sledovanom období bola miera nezamestnanosti Slovenska dvojnásobne, v niektorých rokoch až trojnásobne, vyššia v porovnaní s Českom. Celkovo bol vývoj v Česku plynulejší a miera nezamestnanosti na Slovensku dosahovala väčších extrémov. Obe krajiny mali v sledovanom období najvyššiu mieru nezamestnanosti na prelome storočia.

V počiatočnom období, kedy v Česku zaznamenávame stagnujúci trend, v prípade Slovenska dochádza k poklesu miery nezamestnanosti. Zatiaľ čo v Česku začne miera nezamestnanosti v rokoch 1996 až 1999 výrazne stúpať, na Slovensku je tento trend spočiatku miernejší. Následne sa trend v prípade Česka stáva klesajúcim, ale na Slovensku miera nezamestnanosti naopak prudko stúpa a vrchol dosahuje až o dva roky neskôr ako v prípade Česka.

Mierny pokles sa v Česku prelomí v roku 2002 a opäť klesá po roku 2004. Na Slovensku vidíme tento prelom v roku 2003, teda o rok neskôr, avšak k následnému poklesu dochádza taktiež od roku 2004. Od tohto momentu sú trendy vývoja Česka a Slovenska takmer identické.

Obr. 24 Miera nezamestnanosti v Českej republike a Slovenskej republike v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

V oboch krajinách dochádza od roku 2008 do roku 2010 k nárastu miery nezamestnanosti. Následne klesajúci trend je prerušený medzi rokom 2011 až 2013, po čom následne znovu plynulo klesá až do roku 2019. V tomto roku dosahujú obe krajiny najmenšiu mieru nezamestnanosti v celom sledovanom období a zároveň tento rok predstavuje najmenší rozdiel medzi hodnotami miery nezamestnanosti Česka a Slovenska. Posledné dva roky tohto sledovaného obdobia je zaznamenaný mierny nárast v oboch krajinách.

Vývoj miery nezamestnanosti v jednotlivých krajoch Česka i Slovenska je predstavený nasledujúcich dvoch mapách, kde môžeme vidieť i podrobnejšie informácie o zložení nezamestnaných podľa dosiahnutého vzdelania. Pre dostupnosť dát je v mapách vyobrazený stav nezamestnanosti v krajoch Česka a Slovenska v roku 2000 a 2021.

Na obrázku 25 vidíme, že miera nezamestnanosti v roku 2000 bola výrazne väčšia v slovenských krajoch ako v tých českých. Najsilnejšia bola v Banskobystrickom kraji (21,93 %), Prešovskom (22,10 %) a Košickom kraji (25,54 %). V poradí druhej kategórii najväčšej miery nezamestnanosti (18,0 až 21,9 %) sa opäť na Slovensku vyskytovali kraje Žilinský a Nitriansky. Do týchto dvoch kategórií nebol zaradený žiadny český kraj.

Až nasledujúca kategória (13,0 až 17,9 %), ktorá zahŕňa dva slovenské kraje: Trnavský a Trenčiansky, predstavuje najväčšiu mieru nezamestnanosti v Česku, konkrétne v krajoch Ústecký (15,99 %) a Moravskoslezský (14,34 %).

Ďalej môžeme vidieť trend v prípade Slovenska, že miera nezamestnanosti bola vyššia tým viac, čím mal kraj východnejšiu polohu. Najzápadnejší, Bratislavský kraj, teda dosahoval najnižšej miery nezamestnanosti (7,24 %).

V prípade českých krajov dosahovali kraje najnižšie hodnoty v kategórii 4,2 až 6,9 %, čo predstavuje ešte nižšiu kategóriu ako to bolo v prípade Slovenska. Najmenšia miera nezamestnanosti bola zaznamenaná v Hlavnom meste Praha (4,20 %), ďalej v krajoch Jihočeský (5,84 %), Královéhradecký (6,09 %), Liberecký (6,18 %), Plzeňský (6,23 %) a v kraji Vysočina (6,74 %).

Čo sa týka štruktúry dosiahnutého vzdelania nezamestnaných môžeme vidieť, že v každom kraji oboch štátov bola prevaha nezamestnaných s dosiahnutým stredoškolským vzdelaním bez maturity. S viac ako 50 percentným podielom z celkového počtu nezamestnaných v tejto kategórii sú kraje Pardubický, Ústecký a Trnavský.

Ešte je potrebné dodať, že v krajoch Karlovarský, Vysočina a Plzeňský v roku 2000 chýbali údaje o počte nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním.

Výnimku tvoria Hlavné mesto Praha a Bratislavský kraj, kde prevahu mali nezamestnaní so stredoškolským vzdelaním s maturitou, čo predstavovalo podiel vyše 40 % z celkového počtu nezamestnaných.

Najmenej nezamestnaných bolo vo všetkých krajoch v kategórii dosiahnutého vysokoškolského vzdelania. Avšak najväčší podiel nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním z celkového počtu nezamestnaných bolo opäť v Hlavnom meste Praha a v Bratislavskom kraji.

Miera nezamestnanosti v roku 2021, ako môžeme vidieť na obrázku 26, bola opäť najvyššia vo východnej časti Slovenska. Najvyššia miera nezamestnanosti bola zaznamenaná v Prešovskom kraji (11,41 %), ďalej v Košickom (10,29 %) a Banskobystrickom kraji (10,19 %). Vysokú mieru nezamestnanosti v týchto krajoch

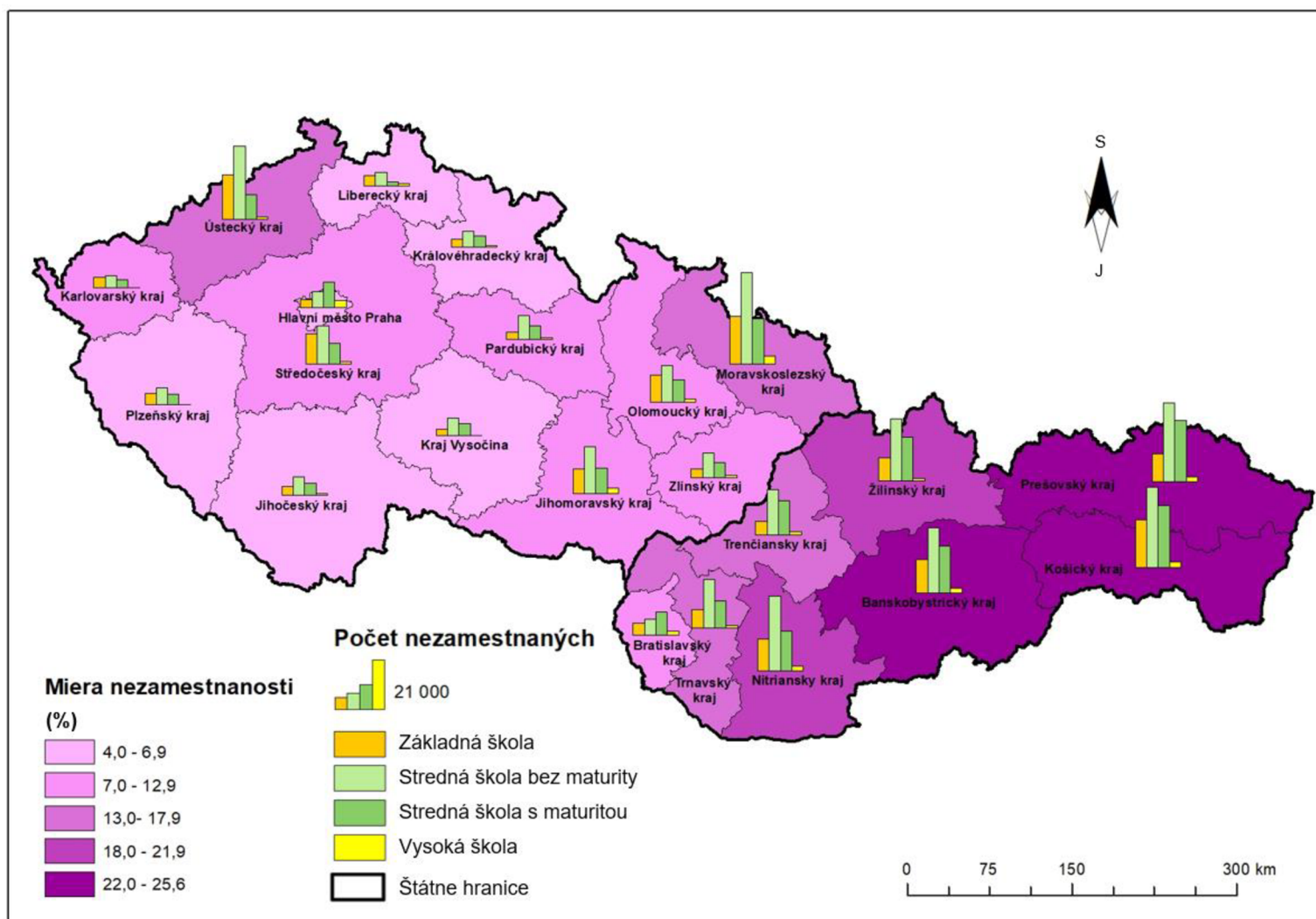
dokazuje aj značný skok oproti nasledujúcej kategórii miery nezamestnanosti (4,0 až 6,9 %) do ktorej patria kraje Trnavský, Žilinský a Nitriansky. Zároveň sem patria aj české kraje Karlovarský (5,63 %) a Moravskoslezský (4,57 %), ktoré predstavujú maximálne hodnoty pre Česko v roku 2021. Tu si môžeme všimnúť zmenu oproti roku 2000, kedy najvyššiu mieru nezamestnanosti mal Ústecký (15,99 %) a Moravskoslezský (14,34 %) kraj.

Do nasledujúcej kategórie miery nezamestnanosti (3,0 až 3,9 %) spadajú kraje Trenčiansky, Ústecký a Plzeňský. Na Slovensku tvoril najnižšiu mieru nezamestnanosti Bratislavský kraj (2,59 %), ktorý bol v kategórii 2,0 až 2,9 % spolu so zvyšnými českými krajinami s výnimkou Jihočeského (1,75 %) a Zlínskeho (1,85 %) kraja, ktoré zastupovali úplne najnižšiu kategóriu miery nezamestnanosti.

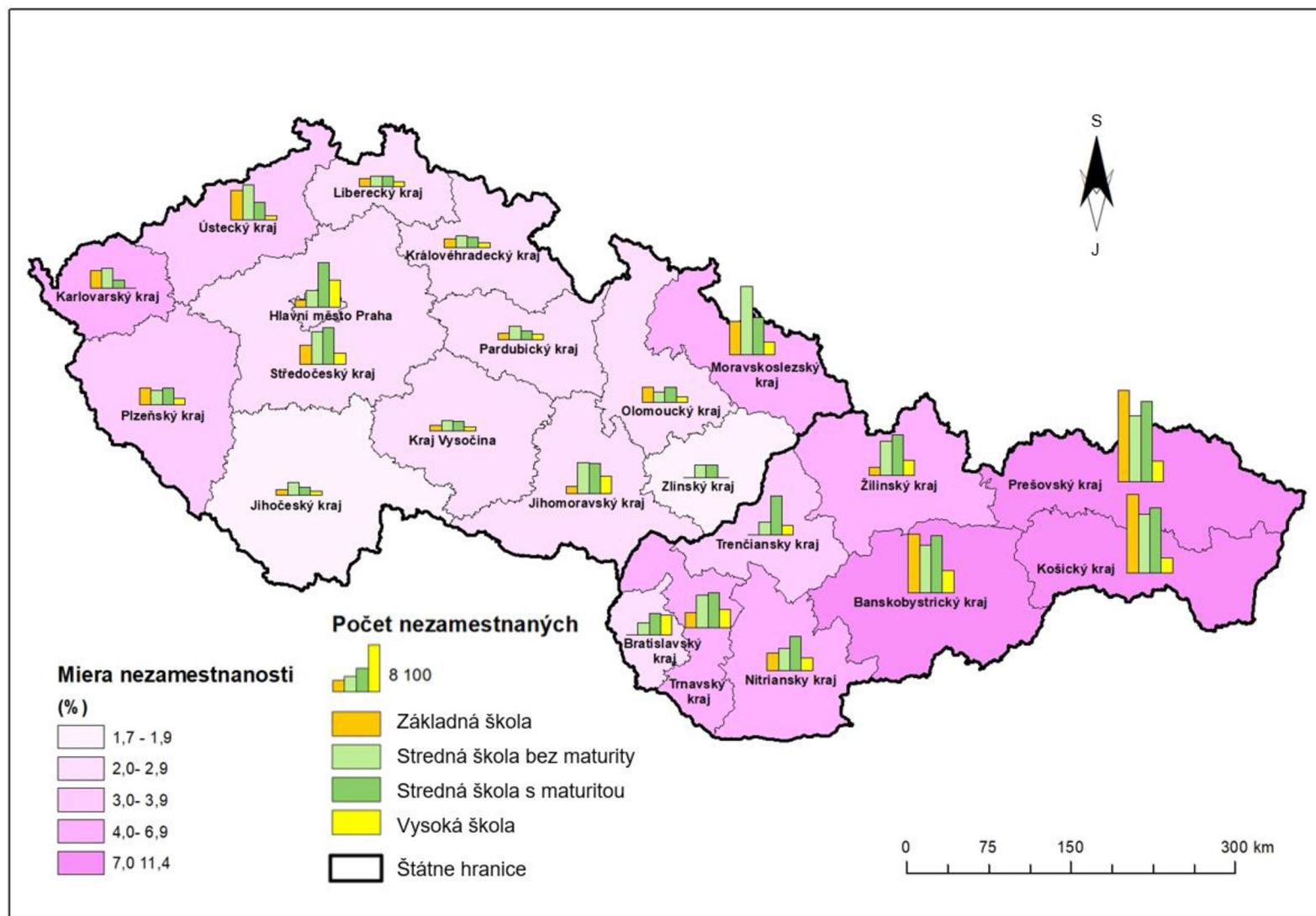
Ďalej je potrebné upozorniť, že v roku 2021 chýbali dáta o počte nezamestnaných so základným vzdelaním v krajinách Zlínsky, Bratislavský a Trenčiansky, a s dokončeným vysokoškolským vzdelaním v krajinách Karlovarský a Zlínsky.

Po preskúmaní počtu nezamestnaných podľa vzdelania môžeme vidieť, že v pomere najviac nezamestnaných už nie je len v kategórii stredného vzdelania bez maturity ako tomu bolo v roku 2000, ale pribudli kraje, kde je najviac nezamestnaných s dosiahnutým základným vzdelaním aj stredoškolským s maturitou.

Najmenej nezamestnaných bolo opäť s dosiahnutým vysokoškolským vzdelaním až na výnimku Hlavného mesta Praha a Jihomoravského kraja, kde bolo najmenej nezamestnaných so základným vzdelaním.

Obr. 25 Miera nezamestnanosti podľa dosiahnutého vzdelania v krajoch Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 2000
(zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, ArcGIS Online, vlastné spracovanie)

Obr. 26 Miera nezamestnanosti podľa dosiahnutého vzdelania v krajoch Českej republiky a Slovenskej republiky v roku 2021
(zdroj: ČSÚ, ŠÚSR, ArcGIS Online, vlastné spracovanie)

5.2.3 Mena

Obe krajiny, Česko i Slovensko, majú od počiatku svojho vzniku vlastnú menu, ktorej vývoj bude v tejto podkapitole porovnaný voči euru. K zavedeniu eura ako meny, však došlo až v roku 1999.

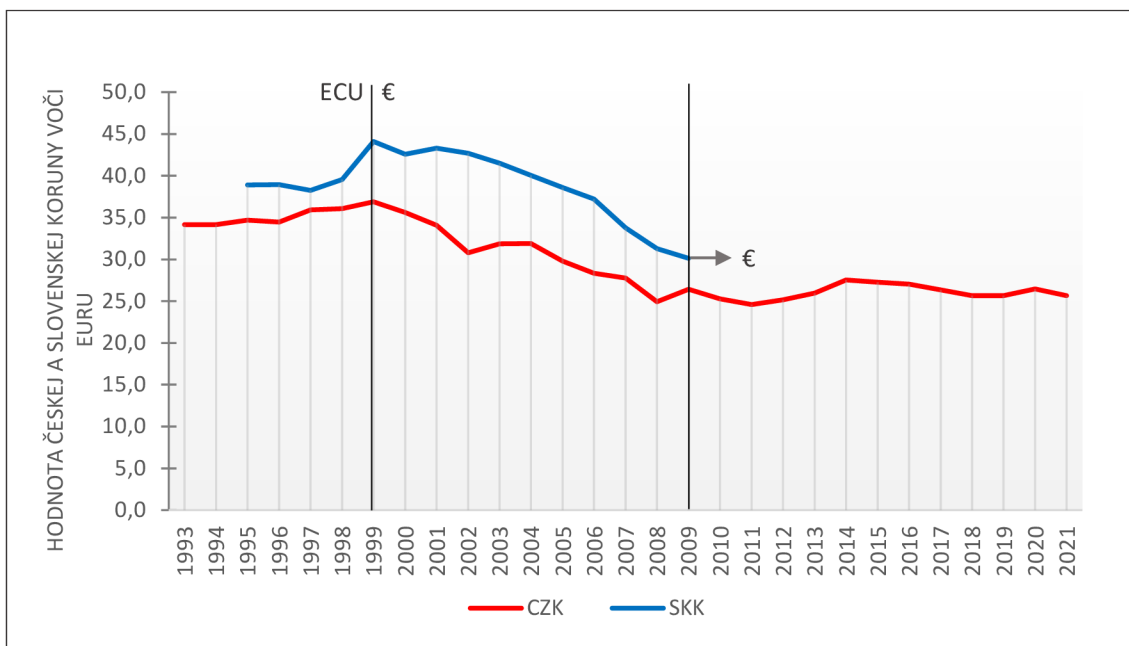
Graf na obr. 27 je ešte doplnený o informácie spred roka 1999, kedy je porovnaný vývoj českej koruny a slovenskej koruny voči Európskej menovej jednotke (ECU), ktorá bola predchodcom eura (Európska centrálna banka, 2022). Zároveň je potrebné dodať, že 1. januára 2009 prijalo Slovensko euro a z tohto dôvodu na obr. 27 končí týmto rokom porovnanie slovenskej koruny voči euru.

Vývoj hodnoty českej koruny voči ECU bol od začiatku jej vzniku pomerne stály, približne okolo hodnoty 34,0 Kč. Od roku 1997 začala česká koruna mierne strácať svoju hodnotu, čo sa v grafe prejavuje jej nárastom trvajúcim až do roku 1999, a zároveň dosiahla priemerná hodnota českej koruny v danom roku vrchol až 36,9 Kč.

Vývoj slovenskej koruny môžeme vidieť spočiatku ako priaznivý, keďže od roku 1995, kedy bola jej hodnota 38,9 Sk, mierne zosilnela na hodnotu 38,3 Sk v roku 1997. Avšak nasledovný nárast znamenal zoslabenie až na 44,10 Sk v roku 1999. To predstavovalo v celom sledovanom období jej najhoršiu hodnotu.

V ďalších rokoch postupne hodnota českej koruny silnela, čo vidíme v jej klesajúcom trende, až na priemernú hodnotu 30,8 Kč v roku 2002. Následne jej hodnota mierne oslabilala, ale po roku 2004 nastal opäť klesajúci trend, ktorý pokračoval až do roku 2008 na hodnotu 24,9 Kč.

Vývoj slovenskej koruny mal tiež v období 1999–2008 klesajúci trend, v ktorom výnimku tvoril rok 2001, čo predstavovalo postupné zvyšovanie jej hodnoty. V posledných rokoch existencie slovenskej koruny nastalo jej výrazné posilnenie až na priemernú hodnotu 31,28 Sk za rok 2008. Od nasledujúceho roku Slovensko prijalo euro a konverzný kurz na prepočítavanie cien bol stanovený na úrovni 30,126 Sk (Národná banka Slovenska, 2022).

Obr. 27 Vývoj českej koruny a slovenskej koruny voči euru/Európskej menovej jednotke v období 1993–2021 (zdroj: Eurostat, Národná banka Slovenska; vlastné spracovanie)

Poznámka: Označenie roku 1999 predstavuje koniec používania Európskej menovej jednotky a zavedenie eura; označenie roku 2009 predstavuje na Slovensku koniec existencie slovenskej koruny a zavedenie eura.

Nasledujúci vývoj českej koruny voči euru bol stabilnejší ako v predchádzajúcom období. Medzi rokmi 2009 až 2011 môžeme v grafe na obr. 27 vidieť mierny pokles, kedy sa v celom sledovanom období dostala hodnota českej koruny až na jej najsilnejšiu hodnotu, a to 24,6 Kč v roku 2011. Ďalej pozorujeme jej zoslabenie vrcholiace v roku 2014 a opätovné zosilňovanie, ktoré plynulo pokračovalo až do roku 2019. V roku 2020 bola priemerná hodnota českej koruny v danom roku 26,5 Kč a v roku 2021 to bola hodnota 25,6 Kč.

5.2.4. Minimálna a priemerná mesačná mzda

Minimálna mesačná mzda je znázornená na obrázku 28 za jednotlivé polroky, pričom tieto údaje boli dostupné až od roku 1999 a sú vyjadrené za obe krajiny v eurách.

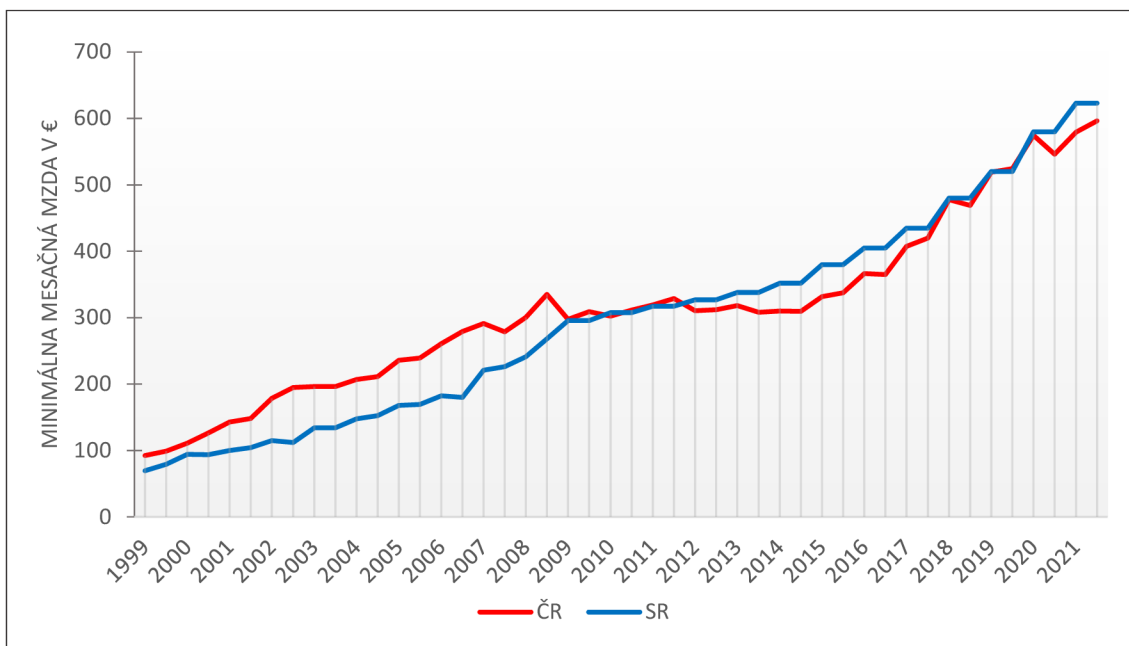
Na prvý pohľad môžeme vidieť, že vývoj minimálnej mesačnej mzdy na Slovensku mal v celom sledovanom období iba stúpajúci trend, zatiaľ čo v Česku, i keď boli hodnoty spočiatku vyššie ako na Slovensku, bol tento trend prerušený stagnáciou až miernym poklesom, po ktorom boli hodnoty v Česku nižšie ako na Slovensku.

Hodnota minimálnej mesačnej mzdy v prvom polroku 1999 bola v Česku 92,35 € a na Slovensku 69,43 €. Plynulý nárast začal v Česku silnieť a v druhom polroku 2002 bol rozdiel hodnôt minimálnej mesačnej mzdy v Česku až o 82,74 € väčší ako na Slovensku. V nasledujúcich rokoch sa tento rozdiel ešte zvýšil a v druhom polroku 2006, kedy minimálna mesačná mzda v Česku bola 279,19 € a na Slovensku len 179,92 €, bol najväčším v celom sledovanom období. Po tomto roku ale začali hodnoty na Slovensku výraznejšie stúpať až do bodu, kedy sa hodnoty Česka i Slovenska v rokoch 2009 až 2011 takmer vyrovnali približne okolo hodnoty 300 €.

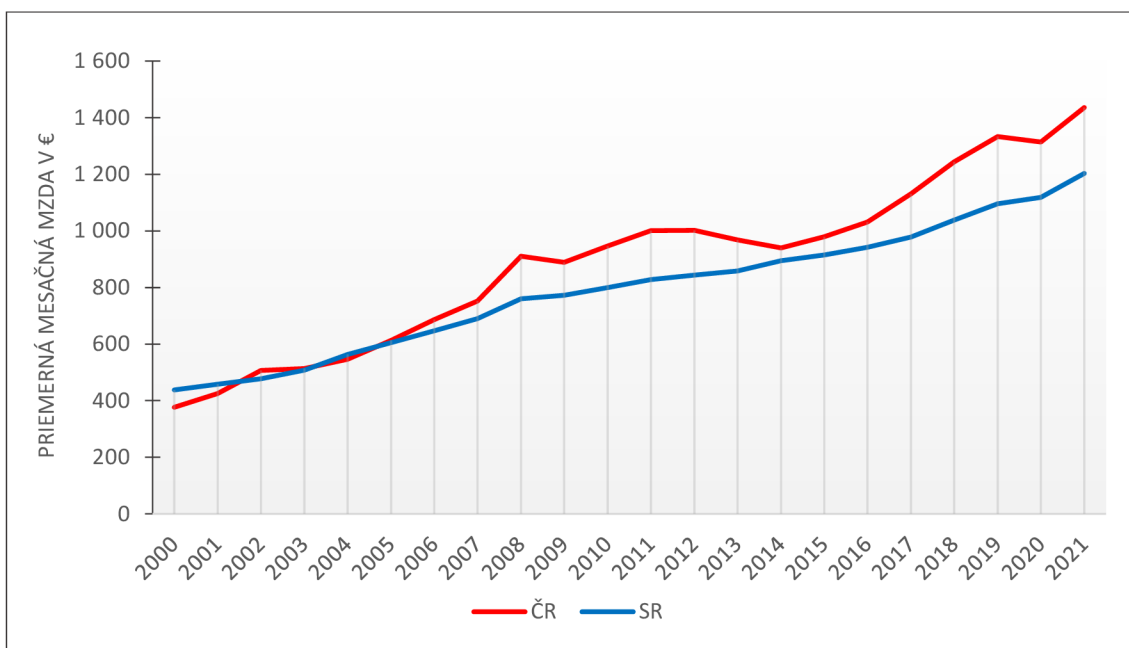
Od roku 2009 môžeme pozorovať ešte aj nasledovnú zmenu. Zatiaľ čo v Česku sa hodnoty minimálnej mesačnej mzdy rôzne menili po polrokoch v celom sledovanom období, na Slovensku sa po tomto roku hodnoty na prelome polrokov už nemenili.

V ďalšom období sa trendy v týchto krajinách začali rozchádzať, a to tak, že na Slovensku pokračoval mierne stúpajúci trend hodnôt, ale v Česku naopak hodnoty klesali, a zároveň boli prvý krát z celého obdobia nižšie ako hodnoty na Slovensku. V tomto prípade však nedošlo k až tak výraznému rozdielu hodnôt v týchto krajinách ako tomu bolo v prvej polovici sledovaného obdobia.

Od roku 2015 začali hodnoty minimálnej mesačnej mzdy v Česku opäť narastať. Najmenší rozdiel hodnôt medzi týmito krajinami nastal v prvom polroku 2019, kedy hodnota minimálnej mesačnej mzdy v Česku bola 518,97 € a 520,00 € v prípade Slovenska.

Obr. 28 Vývoj minimálnej mesačnej mzdy za jednotlivé polroky v Českej republike a v Slovenskej republike v období 1999–2021 (zdroj: Eurostat; vlastné spracovanie)

Obr. 29 Vývoj priemernej mesačnej mzdy v Českej republike a v Slovenskej republike v období 2000–2021 (zdroj: Eurostat; vlastné spracovanie)

Slovensko malo v posledných dvoch rokoch, v tomto sledovanom období, opäť vyššie hodnoty mesačnej minimálnej mzdy ako Česko. V druhom polroku 2021 bola táto hodnota v prípade Česka 596,36 € a v prípade Slovenska 623,00 €.

Nasledujúci graf (obr. 29) znázorňuje vývoj priemernej mesačnej mzdy v Česku a na Slovensku v období 2000–2021. V tomto prípade môžeme v Česku vidieť takmer identický vývoj trendov ako tomu bolo v prípade minimálnej mesačnej mzdy. Ďalej môžeme vidieť, že vývoj priemernej mesačnej mzdy na Slovensku bol opäť plynulejší a nedochádzalo k tak výrazným výkyvom trendov ako v Česku. Zároveň mali tieto hodnoty na Slovensku stále stúpajúci trend, ktorý ani raz nepoklesol v celom sledovanom období.

Napriek dvom výnimkám, boli tentoraz hodnoty priemernej mesačnej mzdy v Česku v celom sledovanom období vyššie ako na Slovensku. Na začiatku sledovaného obdobia môžeme vidieť, že hodnota priemernej mesačnej mzdy 376,70 € v Česku bola nižšia ako hodnota 438,01 € na Slovensku, čo sa zopakovalo aj v nasledujúcom roku. V roku 2002, ale výraznejšie stúpila hodnota priemernej mesačnej mzdy v Česku, až nad hodnotu slovenskej priemernej mesačnej mzdy.

Druhá výnimka, kedy na Slovensku bola hodnota priemernej mesačnej mzdy vyššia ako v Česku, nastala v roku 2004. Po tomto roku môžeme ďalej pozorovať, ako sa v Česku hodnoty priemernej mesačnej mzdy začali výrazne zvyšovať až do roku 2008. Vtedy bola hodnota priemernej mesačnej mzdy v Česku 910,80 € a na Slovensku 760,55 €. Od roku 2009 nastal v Česku pokles hodnôt, avšak na Slovensku hodnoty plynulo narastali.

Postupný nárast, aj keď len slabý, na Slovensku pokračoval aj v ďalších rokoch. V Česku zatiaľ došlo k nárastu hodnôt, ktorý vrcholil v roku 2012 na hodnote 1002,36 €, avšak následne hodnoty klesali až do roku 2014, kedy bola priemerná mesačná mzda v Česku 940,04 €. Na Slovensku bola priemerná mesačná mzda v tom istom roku 894, 29 €.

Od roku 2015 môžeme vidieť, že hodnoty v Česku majú opäť výraznejší stúpajúci trend až do roku 2020, kedy hodnota výraznejšie poklesla. V prípade Slovenska bol v tomto roku nárast hodnoty slabší ako v predchádzajúcich rokoch, ale trend sa udržal stále stúpajúci.

V záverečnom roku tohto sledovaného obdobia vzrástli hodnoty priemernej mesačnej mzdy v Česku až na hodnotu 1435,85 € a na Slovensku 1203,15 €.

5.2.5. Intenzita bytovej výstavby

Informácie o bytovej výstavbe sú dostupné za Česko od roku 1993 a v prípade Slovenska od roku 1995, čo môžeme vidieť na obr. 30. Celkový počet dokončených bytov je v Česku v celom sledovanom období vyšší. Avšak v prepočte na tisíc obyvateľov sa tento vývoj líši a bude bližšie popísaný v ďalšej časti tejto podkapitoly.

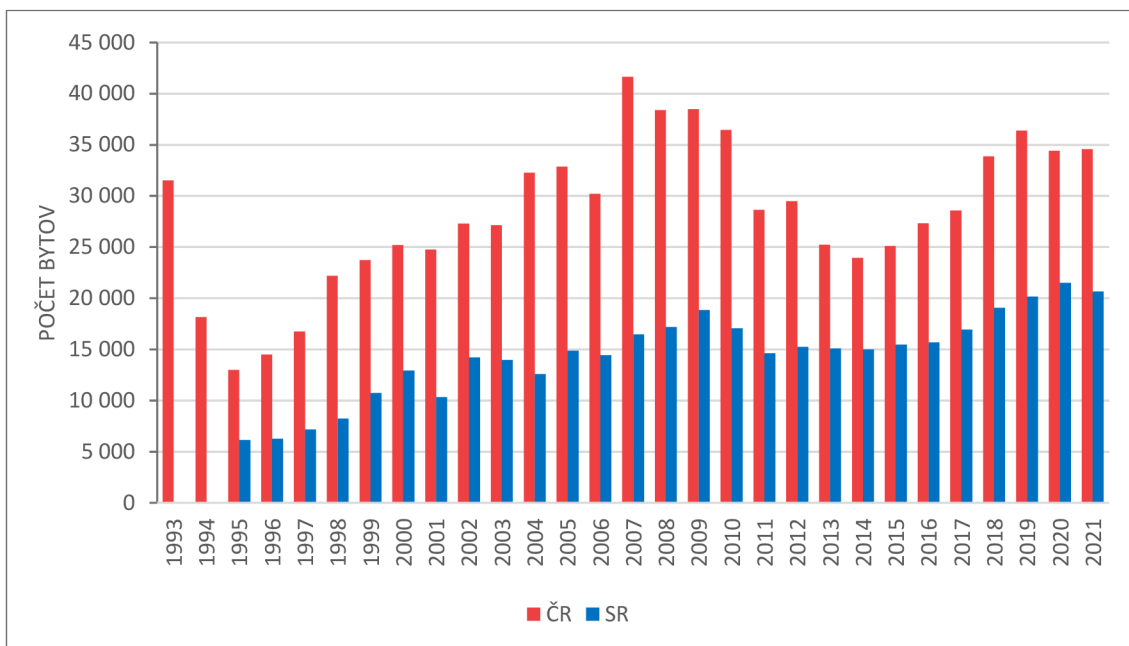
V prvých rokoch môžeme vidieť výrazný pokles počtu dokončených bytov v Česku z 31 509 v roku 1993 na 12 998 v roku 1995. Na Slovensku je v roku 1995 znázornený počet 6 157 dokončených bytov, čo predstavuje približne polovičný počet bytov oproti Česku.

Následne majú hodnoty oboch krajín stúpajúci trend, pričom v roku 1998 predstavuje počet dokončených bytov v Česku takmer trojnásobok v porovnaní so Slovenskom. Narastajúci trend hodnôt v nasledujúcich rokoch je prerušený miernym poklesom v roku 2001, 2003 a 2006.

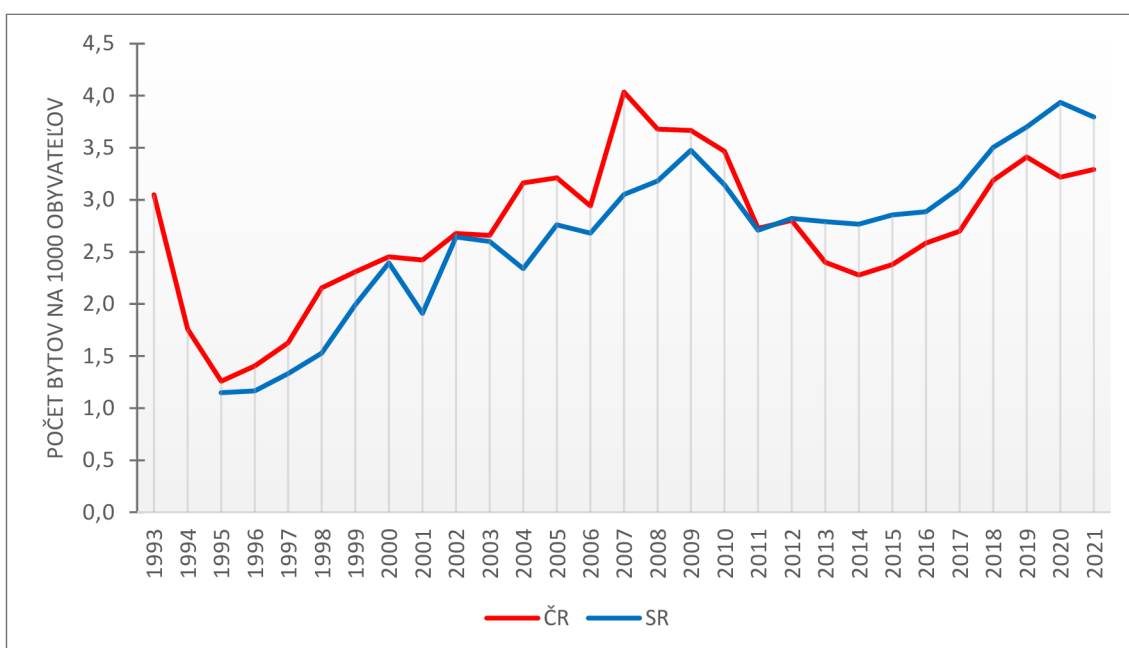
Počet dokončených bytov 41 649 v roku 2007 predstavuje maximálnu dosiahnutú hodnotu v Česku v celom sledovanom období. Medzi rokmi 2008 až 2010, kedy v Česku hodnoty postupne klesali, na Slovensku naopak mierne narastali.

Ďalej nasledoval pokles v oboch krajinách až do roku 2014, s výnimkou roka 2012. Hodnoty začali prudšie narastať od roku 2015, pričom na Slovensku vrcholili v roku 2020 na hodnote 21 490 dokončených bytov, čo zároveň predstavovalo maximálnu hodnotu v celom sledovanom období. Tento rok predstavoval aj najmenší rozdiel počtu dokončených bytov medzi Českom a Slovenskom. V roku 2021 hodnota na Slovensku klesla na 20 649 dokončených bytov. V prípade Česka došlo k miernemu poklesu v roku 2020 a následnému nárastu hodnoty v roku 2021 s počtom 34 581 dokončených bytov.

Nasledujúci graf (obr. 31) nám ponúka porovnanie intenzity bytovej výstavby, teda počtu dokončených bytov na tisíc obyvateľov v Česku i na Slovensku. Tak ako v predchádzajúcom prípade môžeme v Česku vidieť počiatočný pokles hodnôt z 3,1 na 1,6 počtu dokončených bytov na tisíc obyvateľov, čo je podobná hodnota ako 1,2 v roku 1995 na Slovensku.

Obr. 30 Počet dokončených bytov v Českej republike a Slovenskej republike v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Obr. 31 Počet dokončených bytov na 1000 obyvateľov v Českej republike a Slovenskej republike v období 1993–2021 (zdroj: ČSÚ, ŠÚSR; vlastné spracovanie)

Od roku 1995 začína v oboch krajinách stúpajúci trend, ktorý v roku 2001 v Česku len mierne poklesne, zatiaľ čo v prípade Slovenska je tento prepád výrazný, a to z 2,4 na 1,9 počtu dokončených bytov na tisíc obyvateľov.

V ďalšom raste hodnôt dochádza k takmer rovnakému počtu dokončených bytov na tisíc obyvateľov v oboch krajinách v roku 2002 a 2003. Následne tento počet v Česku narastá, zatiaľ čo na Slovensku klesá a narastá až o rok neskôr, pričom v roku 2006 hodnoty v oboch krajinách poklesli.

Po roku 2006 vidíme v prípade Česka prudký nárast hodnoty, ktorá dosahuje najvyššieho počtu 4,0 dokončených bytov na tisíc obyvateľov v tomto období. Následne hodnoty klesajú až do roku 2011. Naopak na Slovensku môžeme vidieť stúpajúci trend až do roku 2009, po ktorom dochádza k poklesu hodnôt a zároveň sa v roku 2011 stretá s hodnotou Česka na počte 2,7 dokončených bytov na tisíc obyvateľov. Rovnako vzrastie u oboch krajín tento počet na 2,8 dokončených bytov na tisíc obyvateľov v roku 2012.

Od roku 2013 sú hodnoty v prípade Slovenska prvý raz vyššie ako v Česku a prechádzajú pomerne stagnujúcim trendom. V Česku zatiaľ dochádza k výraznejšiemu poklesu hodnôt a od roku 2015 k postupnému nárastu. Ten sa zmení v roku 2019, kedy sa počet dokončených bytov na tisíc obyvateľov zmení z 3,4 na 3,2 bytov v roku 2020.

Na Slovensku dosahuje počet 3,9 dokončených bytov na tisíc obyvateľov vrchol v roku 2020, čo predstavuje najvyššiu hodnotu v celom období. O rok neskôr je táto hodnota na Slovensku nižšia, avšak počet 3,8 dokončených bytov na tisíc obyvateľov je stále vyšší v porovnaní s Českom, ktoré malo v poslednom roku 3,3 dokončených bytov na tisíc obyvateľov.

6 Diskusia

V tejto kapitole bude na základe zistených výsledkov predstavená diskusia vývoja vybraných demografických a ekonomických ukazovateľov Česka a Slovenska v období 1993–2021. Bude popísané do akej miery bol priebeh trendov v Česku a na Slovensku podobný alebo naopak odlišný, a ako bol tento vývoj ovplyvnený rôznymi faktormi.

Prvým zo skúmaných ukazovateľov bol celkový prírastok, na ktorého vývoji môžeme vidieť, že trendy poklesu a nárastu prebiehali rovnako v oboch krajinách, avšak na Slovensku s dvojročným oneskorením ako v Česku. Môžeme to vidieť na príklade, kedy po postupnom poklese celkového prírastku dochádza v Česku k výraznejšiemu vzostupu v roku 2002, ale na Slovensku až v roku 2004. Ten následne vrcholí v Česku v roku 2007 a na Slovensku v roku 2009. Vývoj sa líši v extrémnosti poklesu a nárastu, ktorý je v Česku oveľa výraznejší. Z toho je možné konštatovať, že vývoj celkového prírastku na Slovensku je z dlhodobého hľadiska stabilnejší.

Prirodzený prírastok sa približne v prvej polovici sledovaného obdobia vyvíjal v oboch krajinách celkom odlišne až do roku 2007, po ktorom dochádza k takmer identickým trendom nárastov a poklesov prirodzeného prírastku. Najviac podobné sú si tieto krajiny v posledných dvoch rokoch sledovaného obdobia, kedy príčinou celosvetovej pandémie covid-19 došlo k výraznej úmrtnosti obyvateľov, čo spôsobilo vysoký úbytok obyvateľstva.

Aj vývoj migračného salda bol veľmi podobný v Česku a na Slovensku v celom sledovanom období. Na Slovensku sa dané trendy menili približne s ročným oneskorením oproti Česku. Za zmienku stojí posledný rok sledovaného obdobia, v ktorom v Česku došlo k veľkému nárastu migračného salda, čo prevážilo prirodzený úbytok obyvateľov a vo výsledku teda celkový prírastok vzrástol. Na Slovensku došlo v tomto roku k miernemu poklesu migračného salda oproti predchádzajúcemu roku, k čomu sa pridal výrazný úbytok obyvateľov, a následne v roku 2021 nastal značný celkový úbytok obyvateľov.

Celkovo je možné skonštatovať, že po rozdelení krajín postupne ubúdalo obyvateľstvo v oboch štátoch, ale po vstupe do Európskej únie sa situácia významne zlepšila.

Ďalším predmetom skúmania by mohli byť príčiny poklesu obyvateľstva v Česku v periférnych oblastiach a v kraji Vysočina, zatiaľ čo na Slovensku nastal pokles obyvateľov v strede krajiny, ako to je znázornené na obrázku 6.

Po bližšom preskúmaní počtu obyvateľov v okresoch je zrejmé, že v týchto daných krajoch došlo k poklesu obyvateľstva vo väčšine okresov, dokonca aj tých s najväčšími mestami ako Ostrava, Karlovy Vary, Nitra či Banská Bystrica. V ostatných krajoch nastal pokles iba v niektorých okresoch.

Vývoj hrubej miery pôrodnosti bol vo svojich trendoch podobný počas celého obdobia. Spočiatku boli zmeny nárastu a poklesu na Slovensku oneskorené oproti Česku približne o tri roky, v polovici tohto obdobia o rok, ale v posledných rokoch bol vývoj identický.

Významným faktorom vplyvu na pokles pôrodnosti v čase rozdelenia Československa bola zmena demografického správania. Celá Európa prechádzala druhou demografickou revolúciou, ako to podrobne vysvetľuje Mládek et al. (2006), ktorá sa vo Východnej Európe začala prejavovať v 90. rokoch 20. storočia. Tá mala okrem iného za následok odkladanie tehotenstiev do neskoršieho veku, ktoré sa v niektorých prípadoch nakoniec ani neuskutočnili a znížil sa aj celkový počet detí v rodinách. Na Slovensku výrazne znížilo pôrodnosť rozšírenie hormonálnej antikoncepcie v roku 1996. Úplná bezdetnosť sa stala oveľa bežnejším trendom. Klufová a Poláková (2010) dodávajú vysvetlenie tohto javu tým, že zmenou režimu a následnou slobodou v rozhodovaní začali občania uprednostňovať vzdelanie a kvalifikáciu pred zakladaním rodiny.

To malo vplyv aj na výsledky úhrnnej plodnosti, ktorá je porovnaná už od roku 1980. Klesajúci trend bol teda bežným aj v iných krajinách, avšak z grafu (obr. 10) môžeme vidieť, ako hodnoty omnoho výraznejšie klesli práve po rozdelení Československa. V období pred rozdelením až do roku 2004 malo Česko nižšie hodnoty v porovnaní so Slovenskom. Opäť môžeme vidieť, že zmeny nárastu a poklesu sú podobné, ale na Slovensku posunuté o rok neskôr ako v Česku.

Aj v prípade hrubej miery úmrtnosti sme mohli vidieť, že priebeh vývoja v Česku a na Slovensku bol veľmi podobný, a najviac sa začal zblížovať v druhej polovici sledovaného obdobia. Taktiež je na tomto priebehu hodnôt dobre vidieť efekt svetovej

pandémie covid-19, po ktorej došlo v celom sledovanom období k najvyššej miere úmrtnosti.

Nasledujúci graf hrubej miery prirodzeného prírastku prehľadnejšie znázorňuje už vyššie spomínaný vývoj prirodzeného prírastku. Trendy boli podobné, aj keď v prvej časti obdobia sa odohrávali s celkom odlišnými hodnotami. Postupne ale, aj po určitom oneskorení trendov opäť v prípade Slovenska, došlo k harmonizácii vývoja oboch krajín.

V prípade hrubej miery sobášnosti došlo k prelínaniu vývoja v druhej polovici sledovaného obdobia, po ktorej v Česku nastal pokles hodnôt až pod hodnoty Slovenska. Trendy sa ale v tejto druhej polovici viac zosúladiť a najpodobnejšie si boli v roku 2020. Tento výraznejší pokles je určite podporený bezpečnostnými opatreniami kvôli spomínanej pandémie covid-19, kedy bol výrazne obmedzený spoločenský život a s tým aj vykonávanie sobášov.

Celkovo má hrubá miera rozvodovosti v Česku postupne klesajúci trend po roku 2004 a na Slovensku spočiatku mierne narastá a po roku 2006 tiež klesá ako v prípade Česka. Rozvod v Československu bol podľa Pavlíka et al. (2002) možný od roku 1949 a miera rozvodovosti dosiahla v Česku v danom storočí maximum v roku 1996. Na základe toho bola pre ochranu rodiny vypracovaná novela zákona, ktorá od roku 1998 sprísnila podmienky k vykonaniu rozvodu. Preto môžeme na obr. 12 vidieť obrovský prepád rozvodovosti po tomto roku.

Vo vekovej pyramíde z roku 1993 je značný rozdiel štruktúry obyvateľstva Česka a Slovenska. Zaujímavým je prevyšujúci extrém počtu českých obyvateľov približne okolo veku 20 a 40 rokov. Mládek et al. (2006) v kapitole o migrácii uvádza, že silným trendom pred, i po roku 2000, bolo sťahovanie obyvateľov Slovenska práve do Českej republiky. Keďže vysoká pôrodnosť zo 70. rokov bola silná v obidvoch týchto krajinách, presťahovanie tejto silnej skupiny, neskôr už aj so svojimi deťmi, zo Slovenska mohlo ešte zvýšiť efekt nárastu obyvateľstva v Česku.

Graf zobrazujúci index staroby nám ukazuje rovnaký plynulý nárast v obidvoch krajinách, pričom Česko dosahuje vyšších hodnôt počas celého obdobia ako Slovensko. Ku koncu tohto obdobia sa hodnoty postupne zblížujú.

Výsledky Giniho koeficientu nám prezrádzajú, že v Česku je rozmiestnenie obyvateľstva nerovnomernejšie ako na Slovensku. Vysvetlenie tohto faktu môžeme nájsť v tabuľke sídelnej štruktúry a rozmiestnenia obyvateľstva (tab. 3). V nej vidíme, že v Česku je väčšie zastúpenie obyvateľov vo veľkých mestách. Napríklad počet obyvateľov Česka v roku 2021 v kategórii *obce 100 000 a viac obyvateľov* je takmer trojnásobne väčší ako počet obyvateľov v predchádzajúcej kategórii, a zároveň predstavuje až 23 % obyvateľov z celkového počtu obyvateľstva. Na Slovensku predstavuje tento rozdiel necelý dvojnásobok v porovnaní s predchádzajúcou kategóriou, pričom vidíme vysoké počty obyvateľov práve v stredne veľkých obciach. Viac obyvateľov Slovenska teda žije v menších mestách, ktoré ponúkajú viac priestoru, ako obyvatelia Česka žijúci vo veľkomestách.

Vzdelanostná štruktúra v tab. 4 nám ukazuje, že v roku 2001 bolo viac ako 50 % obyvateľov so základným alebo stredným vzdelaním bez maturity v oboch krajinách, ale v roku 2021 bolo viac ako 50 % obyvateľov s maturitným alebo vysokoškolským vzdelaním. Môžeme vidieť, že v obidvoch rokoch malo Slovensko väčší podiel vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov alebo obyvateľov s maturitným vzdelaním ako Česko. Ďalším predmetom skúmania by mohla byť aj krajina v ktorej daný občan študoval.

Z hľadiska národnostnej štruktúry prebiehal vývoj v Česku a na Slovensku úplne odlišne. Za zmienku stojí podiel obyvateľov, ktorý sa hlási k národnosti daného štátu. V Česku bol v roku 2021 podiel obyvateľov českej národnosti 61 % a moravskej 5 %, avšak na Slovensku bol podiel občanov slovenskej národnosti až 84 %. Prevalu slovenských občanov žijúcich v Česku dokazuje aj podiel 1,5 % slovenských občanov z celkového počtu obyvateľov Česka. Naopak na Slovensku sa prihlásilo k českej národnosti 0,5 % občanov z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Zaujímavý je aj prudký nárast občanov v Česku, ktorý nechcú uviesť svoju národnosť. Zatiaľ čo na Slovensku vzrástol ich podiel v roku 1991 z 0,2 % na 5,4 % v roku 2021, v Česku bol tento nárast v roku 1991 z 0,7 % až na 31,6 %.

Zatiaľ čo v Česku počet obyvateľov hlásiacich sa k jednotlivým vierovyznaniam postupne klesal, na Slovensku najskôr došlo v roku 2001 k nárastu týchto veriacich vo všetkých uvedených kategóriách, a až následne po tomto roku dochádzalo k poklesom

hodnôt. V tabuľke 6 môžeme vidieť, že v oboch krajinách má najväčšie zastúpenie Rímskokatolícka cirkev. Podiel občanov hlásiacich sa k Rímskokatolíckej cirkvi z celkového počtu obyvateľov je na Slovensku oveľa väčší ako v Česku, pričom na Slovensku tento počet klesal do roku 2021 iba mierne, ale v Česku sme mohli vidieť až takmer šesťnásobný pokles týchto občanov. Zaujímavým je rozdiel počtu obyvateľov, ktorí sa hlásia k Cirkvi československej husitskej, pretože v prípade Česka ide o v poradí tretiu najrozšírenejšiu cirkev, ale na Slovensku sa k nej v roku 2021 prihlásilo len 581 obyvateľov. Podiel obyvateľov, ktorí sa nehlásia k žiadnemu vierovyznaniu stúpol v Česku v roku 2021 až na 48 % a na Slovensku to bolo 24 %. Z údajov Českého štatistického úradu je potrebné dodať, že vysoký záujem o slobodné vyplnenie tejto otázky v roku 1991 bol spôsobený najmä novou situáciou po prevrate. V nasledujúcich rokoch tento tlak prejavovania slobody opadol.

Na vývoji HDP, ktorý má všeobecne stúpajúci trend, môžeme vidieť najvýraznejší nárast v oboch krajinách po roku 2004, teda po vstupe do Európskej únie. Avšak došlo aj k niekoľkým prípadom recesie. Prvý veľký prepád zaznamenali ekonomiky počas hospodárskej krízy po roku 2008, z ktorej sa podľa Höfferovej (2019) Slovensko dostalo oveľa rýchlejšie ako Česko. Rybáček (2018) dodáva, že nižšia ekonomická úroveň Slovenska od začiatku jeho vzniku vytvorila väčší potenciál k rýchlejšiemu hospodárskemu rastu. Do akej miery zohralo úlohu prijatie eura na Slovensku na zlepšenie situácie po hospodárskej kríze bude ešte spomenuté nižšie. Druhý výrazný prepád, ktorý môžeme dobre vidieť aj v grafe medziročnej zmeny, nastal v roku 2020 kvôli utlmeniu ekonomiky počas pandémie covid-19. Celkovo je možné zhrnúť, že vývoj trendov medziročnej zmeny HDP bol na Slovensku posunutý o dva roky neskôr až do hospodárskej krízy, ale po nej bol priebeh veľmi podobný.

Vzrastajúca miera nezamestnanosti nastala po stagnácii v Česku a klesajúcom trende na Slovensku po roku 1996. Výrazne začala klesať po vstupe oboch krajín do Európskej únie. Následne prudko vzrástla po už spomínanej hospodárskej kríze rovnako v oboch krajinách a opäť sa začala znižovať po roku 2013. Mierny nárast môžeme vidieť ešte aj v roku 2020 a 2021 tiež ako dôsledok pandémie covid-19. Celkovo je miera nezamestnanosti na Slovensku asi dvakrát vyššia ako v Česku, čo malo svoj pôvod už pred vznikom týchto samostatných krajín. Bola spôsobená vysokým podielom zbrojného

priemyslu na Slovensku náhle ukončeným po páde komunizmu. Vtedy bola nezamestnanosť na Slovensku oveľa vyššia ako v Česku, ako sme mohli vidieť na obr. 2.

Z pohľadu miery nezamestnanosti podľa pohlavia môžeme vidieť, že po rozdelení Československa miera nezamestnanosti u mužov v Česku stagnovala, zatiaľ čo na Slovensku výrazne poklesla. V prípade žien tento rozdiel v prvých rokoch po rozdelení týchto krajín nenastal. Rozdiel vidíme až od roku 1996, kedy miera nezamestnanosti žien na Slovensku stagnuje, ale v Česku značne narastá. V Česku je pri tom podiel nezamestnaných žien oproti mužom oveľa vyšší v celom období ako na Slovensku.

Na prelome storočí, kedy miera nezamestnanosti dosahovala najvyšších čísel, bol rozdiel medzi nezamestnanosťou českých a slovenských žien približne dvojnásobný a v prípade mužov to bol až takmer trojnásobok. Vyššia miera nezamestnanosti u mužov na Slovensku sa prejavila i po roku 2008, kedy narástla v pomere k českým mužom viac, ako vzrástol pomer nezamestnaných žien na Slovensku oproti Česku. Poslednou zaujímavosťou vo vývoji nezamestnanosti mužov a žien sú roky 2020 a 2021, v ktorých môžeme vidieť, že zatiaľ čo miera nezamestnanosti u mužov v Česku a na Slovensku mierne vzrástla, tak ako aj v prípade českých žien, u slovenských žien došlo naopak k miernemu poklesu. Dôvody rozdielného vývoja nezamestnanosti u mužov a žien v Česku a na Slovensku by mohla byť predmetom ďalšieho výskumu.

Porovnanie českej a slovenskej koruny voči euru ukazuje veľmi rozdielny vývoj týchto mien. Česká koruna mala voči euru počas celého sledovaného obdobia vyššiu hodnotu v porovnaní so slovenskou korunou. Dáta pre rok 1993 a 1994 za Slovensko neboli dohľadane, ale dôležitým faktom je, že počiatočne nastavený kurz českej a slovenskej koruny pri ich vzniku bol 1:1. To ale bolo podľa Jancuru (2018) neudržateľné a Národná banka Slovenska musela už v júni 1993 korunu o 10 % devalvovať. Vstup týchto krajín do Európskej únie pomohol zosilneniu oboch mien, avšak Slovensku ešte oveľa viac pomohla následná príprava na prijatie eura. Po jeho prijatí v roku 2009 sme mohli aj na vývoji HDP na Slovensku vidieť plynulý nárast hodnôt, zatiaľ čo v Česku došlo medzi rokmi 2011 až 2014 k poklesu HDP.

O tom aký vplyv malo zavedenie eura na slovenskú ekonomiku písalo už veľa autorov, ale taktiež aj o dôvodoch, prečo ešte stále neprijala euro aj Česká republika.

Riziko straty kontroly nad vlastnou menou je stály a opakujúci sa argument, tak ako aj nevýhodnosť aktuálnej situácie, čo uvádza napríklad článok Českého rozhlasu (2022). Spomínaná diplomová práca Bakovej (2021) posudzujúca vplyv prijatia eura v Česku sa zasa prikláňa k pozitívnym dopadom, ktoré by prevršili počiatočné náklady.

Pri vývoji minimálnej mesačnej mzdy môžeme vidieť, že rozdielne trendy oboch krajín sa v prvej polovici sledovaného obdobia postupne od roku 2009 prelínali, až došlo k takmer rovnakému vývoju v druhej polovici sledovaného obdobia. Priemerná mesačná mzda však mala podobný vývoj v týchto krajinách na začiatku obdobia a trendy sa začali líšiť v druhej polovici tohto obdobia.

Po roku 2012 sa mení situácia v prípade minimálnej mesačnej mzdy, kedy Slovensko dosahuje vyšších hodnôt ako Česko. Rovnako je to aj v prípade intenzity bytovej výstavby. Trendy sú spočiatku v oboch krajinách rovnaké, pričom na Slovensku dochádza k výraznejším extrémom. V strede sledovaného obdobia môžeme vidieť určité oneskorenie trendov Slovenska oproti Česku. Postupne dochádza k podobnému vývoju, ktorý sa líši až v posledných dvoch rokoch tohto obdobia.

Ďalším dôležitým ukazovateľom na bližšie preskúmanie by mohol byť zahraničný obchod. Ten podľa zdroja Atlas of economic complexity (The President and Fellows of Harvard College, 2022) mal v roku 1995 v Česku bilanciu 0,1 miliardy \$, čo bolo výsledkom 28,5 miliárd \$ získaných z dovozu a 28,4 miliárd \$ zasa z vývozu. V roku 2020 bol ale objem z vývozu o 29 miliárd \$ väčší ako z dovozu. Na Slovensku bol hrubý objem zahraničného obchodu viac ako o polovicu menší ako v prípade Česka. Konkrétne išlo o 11,1 miliárd \$ z dovozu a 11,6 miliárd \$ z vývozu. V roku 2020 bol objem vývozu o 1,6 miliardy \$ vyšší.

Celkovo bol vývoj obidvoch krajín v mnohých ohľadoch podobný. Aj keď hodnoty neboli vo všetkých prípadoch rovnaké, mohli sme zachytiť podobnosti vo vývoji trendov. Až na určité výnimky je teda možné skonštatovať, že ukazovatele smerovali viac ku konvergentnému vývoju. Kosatík (2021) vo svojej knihe spomína, že Slovensko začínalo z horšej štartovacej pozície ako Česko, no napriek tomu môžeme aj z výsledkov vidieť, že využilo svoju príležitosť a dosahuje podobnej, v niektorých oblastiach vyššej, úrovne ako Česko.

7 Záver

V tejto diplomovej práci bol predstavený vývoj vybraných demografických a ekonomických ukazovateľov Českej republiky a Slovenskej republiky od ich rozdelenia po súčasnosť. Z dostupných národných databáz boli použité dáta za obdobie 1993–2021. Hlavným cieľom bolo popísať pomocou komparatívnej analýzy vývoj týchto ukazovateľov a zistiť, či bol tento vývoj divergentný alebo naopak konvergentný.

V úvode tejto práce je niekoľko podkapitol venovaných aj práve obdobiu spred rozdelenia týchto krajín, v ktorom bol stručne predstavený historický vývoj Československa. To, ako menili ideológie a rôzne politické systémy ekonomickú situáciu, ale aj život občanov, vytvorilo určitý základ, na ktorom následne vznikli tieto dva samostatné štáty. Jedným z príkladov dopadov z minulosti môže byť klesajúca úhrnná plodnosť alebo vysoká miera nezamestnanosti ako sme mohli vidieť z výsledkov.

Vývoj týchto krajín veľmi ovplyvnil okrem historických dopadov aj vstup do Európskej únie. Ten mal prirodzene väčší vplyv na ekonomické ukazovatele, ale prejavil sa napríklad aj v silnejšie stúpajúcom migračnom salde. Zlepšenie po roku 2004 sme mohli z výsledkov vidieť u hrubého domáceho produktu, v miere nezamestnanosti, posilnení meny a aj vo zvýšení minimálnej mzdy.

Naopak negatívne vplývali na vývoj ukazovateľov dopady hospodárskej krízy po roku 2008. Avšak, v rámci hlavného cieľa tejto práce, ktorým bolo pomocou komparatívnej analýzy popísať mieru divergencie alebo naopak konvergencie daných ukazovateľov, môžu byť práve tieto dopady kľúčové.

U veľkej väčšiny ukazovateľov došlo práve po vstupe do Európskej únie a následnej krízy v roku 2008 ku konvergencii vývoja týchto ukazovateľov Česka a Slovenska. Konkrétne sme mohli zaznamenať, že v prvej polovici sledovaného obdobia bol vývoj trendov veľmi podobný, ale na Slovensku bol o jeden až tri roky oneskorený oproti vývoju v Česku. Toto oneskorenie sa vyrovnalo práve v druhej polovici sledovaného obdobia, kedy zmeny trendov prebiehali rovnako v Česku ako i na Slovensku. Jedná sa o ukazovatele prirodzeného prírastku, hrubej miery pôrodnosti, hrubej miery úmrtnosti, hrubej miery prirodzeného prírastku, hrubej miery sobášnosti i rozvodovosti, ďalej to bol index staroby, náboženská štruktúra, medziročná zmena hrubého domáceho

produktu, miera nezamestnanosti, minimálna mesačná mzda a intenzita bytovej výstavby.

Podobný vývoj trendov s určitým oneskorením pri ktorých ale nedošlo v závere k priamej konvergencii, môžeme vidieť u ukazovateľov celkového prírastku, migračného salda, úhrnnej plodnosti, pri vekových pyramídach i vzdelanostnej štruktúre.

Naopak ukazovatele, ktoré mali počas celého obdobia divergentný vývoj, boli zaznamenané u sídelnej i národnostnej štruktúry, ďalej vo vývoji meny a priemernej mzdy.

Prepojenosť a podobnosť Česka a Slovenska vďaka ich spoločnej histórii je aj z týchto výsledkov očividná. Dokonca môžeme z výsledkov vidieť, že aj keď dané ukazovatele nezačínali na rovnakých hodnotách, teda obe republiky nezačínali z rovnakého bodu, ich nasledujúci tridsaťročný vývoj ich postupne spájal. Ak považujeme za hlavný cieľ rozdelenia týchto krajín vyrovnanie rozdielov medzi nimi podľa vlastného vedenia krajiny, môžeme tento cieľ pokladať za úspešný. Je však potrebné ešte dodať, že veľkú úlohu v konvergencii tohto vývoja splnilo práve pripojenie oboch krajín k Európskej únii.

Aj keď každý z daných ukazovateľov môže byť jednotlivo predmetom hlbšieho skúmania a existuje ešte veľké množstvo iných ukazovateľov, ktoré neboli spomenuté, táto práca ponúka viac komplexný prehľad nad týmito ukazovateľmi, skúma ich prepojenie a vníma ich ako celkový vývoj daných krajín. Ďalej práca v jej obmedzenej miere odpovedá aj na otázku, či rozdelenie pomohlo obom krajinám rovnako, tým že vo výsledkoch prichádza ku konvergentnému vývoju.

Summary

This master thesis is focused on the assessment of the development of demographic and economic characteristics since the dissolution of Czechoslovakia. The first part provides theoretical knowledge about the history of Czechoslovakia with some already existing research about demographic and economic changes since 1993.

The second practical part includes research focused on the selected indicators, such as: total population increase, crude birth and death rate, crude marriage and divorce rates, aging index, then settlement, educational, national and religious structure, gross domestic product, unemployment rate, currency, monthly minimum and average wages, intensity of housing construction and other. The main goal of this thesis was by using comparative analysis to find out, whether the development of these indicators is divergent or convergent.

The research showed that the development of indicators was similar and that the overwhelming majority of these indicators had a convergent development in the second half of the chosen (1993–2021) period.

Zdroje literatúry

- Baková, E. (2021): Posouzení vlivů přijetí eura v ČR. Diplomová práce. Brno: Masarikova Univerzita.
- Bulko, P., Kostrová J. (2017): Trendy vo vývoji demografickej štruktúry obyvateľstva a jej vplyv na trh práce v krajinách Vyšehradskej štvorky. *RELIK 2017*, 219-233.
- Čechura, L. & Malá, Z. (2014): Technology and Efficiency Comparison of Czech and Slovak Processing Companies. *Procedia Economics and Finance* 12, 93–102.
- Český rozhlas, (2022): Zavedení eura v Česku je v současné době nevýhodné a nereálné, shodli se Vystrčil s Havlíčkem. [online cit. 2022-12-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prijeti-eura-karel-havlicek-milos-vystrcil-partie-plus_2207241509_ula
- ČSÚ. (2022): Veřejná databáze. [online cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>
- Durech, R. et al. (2014): Regional evidence on Okun's Law in Czech Republic and Slovakia. *Economic Modelling* 42, 57–65.
- Dvorský, J. & Petráková, Z. (2021): Effect of Business Risks on the Business Future by Czech and Slovak SMEs in the Segment Transport and Services. *Transportation Research Procedia* 55, 1444–1451.
- Emmert, F. (2019): Moderní české dějiny. Praha: Mladá fronta.
- Eurostat, (2022): Database. [online cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
- Európska centrálna banka, (2022): Hospodárska a menová únia. [online cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.sk.html>
- Fialová, K. & Mysíková, M. (2021): Do low minimum wages disserve workers? A case study of the Czech and Slovak Republics. *Baltic journal of economics*, 21(1), 43–59.
- Filer, R. K. et al. (1999): Education and wages in the Czech and Slovak Republics during transition. *Labour Economics* 6, 581–593.

- Habaj, M. et al. (2015): Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť. Bratislava: Perfekt.
- Häufler, V. (1978): Ekonomická geografia Československa. Praha: Academia.
- Heimannová, M. (2020): Československo stát, který zklamal. Havlíčkův Brod: Petrkov.
- Höfferová, M. (2019): Patnáct let od vstupu do EU. Jak se vede České republice a Slovensku?. [online cit. 2022-12-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/492374-patnact-let-od-vstupu-do-eu-jak-se-vede-ceske-republice-a-slovensku/>
- Jancura, V. (2018): Československá koruna přežila společný stát len o 39 dní. [online cit. 2022-12-25]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/458561-ceskoslovenska-koruna-prezila-spolocny-stat-len-o-39-dni/>
- Jiang, L. (2016): Analysis of the Czech and Slovak Different Strategic Choices Towards the Eurozone. ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS, 16(1), 72–87.
- Kašparec, R. (2017): Základní demo-geografická analýza v České republice. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kliber, A. & Płuciennik, P. (2017): Euro or not? Vulnerability of Czech and Slovak economies to regional and international turmoil. Economic Modelling 60, 313–323.
- Klufová, R. & Poláková, Z. (2010): Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Konopczaka, K. & Welfe, A. (2017): Convergence-driven inflation and the channels of its absorption. Journal of Policy Modeling 39, 1019–1034.
- Kosatík, P. (2021): Slovenské století. Praha: Torst.
- Kozák, M. (2020): The Work Ethic and Social Change in the Czech Republic and Slovakia: *A Modernisation Theory Perspective*. Czech Sociological Review, 56(6), 741–765.

- Kubů, E. et al. (2015): Fenomén hospodářské krize v českých zemích 19. až počátku 21. století: cyklický vývoj ekonomiky v procesu gradující globalizace. Praha: Nová tiskárna Pelhřimov.
- Kurtinová, O. & Otáhalová, H. (2014): Vývoj naděje dožití v České a Slovenské republice od rozdělení společného státu. *PHILOSOPHICA ET HISTORICA* 2, 47–74 .
- Ministerstvo vnútra SR, (2007): Stručný prehľad vývoja územného a správneho členenia Slovenska. Bratislava.
- Mištera, L. et al. (1985): Geografie Československé socialistické republiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Mládek, J. et al. (2006): Demogeografická analýza Slovenska. Diplomová práce. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Molnárová, D. (2021): Rozdelenie Československa a mobilita v pohraničí. Diplomová práce. Brno: Masarikova Univerzita.
- Národná banka Slovenska, (2022): Zásady zavedenia eura v SR. [online cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://nbs.sk/o-narodnej-banke/medzinarodne-vztahy/nbs-v-eurosysteme/euro-na-slovensku/zavedenie-eura-v-sr/zasady-zavedenia-eura-v-sr/>
- NÚV, (2022): Územně správní členění České republiky. [online cit. 2022-04-14]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/informace-o-uzemne-spravnim-cleneni-ceske-republiky>
- Pavlík, Z. et al. (2002): Populační vývoj České republiky 1990–2002. Praha: Univerzita Karlova.
- Pavlínek, P. (1996): Regional Development and the Disintegration of Czechoslovakia. *Elsevier Science Ltd*, 26(4), 351–372.
- Rybáček, V. (2018): Česko-slovenské čtvrtstoletí makroekonomickým pohledem. [online cit. 2022-12-25]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2018/10/17/cesko-slovenske-ctvrtstoleti-makroekonomickym-pohledem/>

- Šídlo, L. (2013): Obyvatelstvo České republiky na počátku nového tisíciletí. Praha: Univerzita Karlova.
- ŠÚSR. (2022): Databázy. [online cit. 2022-04-04]. Dostupné z: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/Databases/!ut/p/z1/jcxBDolwEIXhs3iCv1qwdTkYKTUNsdUidGNYmSaKLoznF4lbibN7yfcPi6xlcehf6dl_033or-Pu4upMzrmDbRroZlnCCK5RhwCUkp0m4KRRRcEJqvZbmCPtt9IHFnO4j_9DPj0-HGesy8T2WiqMmkBZXUOQ1XwaycESHZbzI_HLbRItHgDLV4J0A!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
- The President and Fellows of Harvard College, (2022): Atlas of economic complexity. [online cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://atlas.cid.harvard.edu/explore?country=59&queryLevel=location&product=undefined&year=2020&productClass=HS&target=Product&partner=undefined&startYear=undefined>
- UNIDO, (1992): Czechoslovakia. *Industrial transformation and regeneration*, Blackwell Publishers, 261.
- Vodička, K. (2003): Příčiny rozdělení Československa: analýza po 10 letech. *Politologický časopis*, 1, 55–64.
- Vokoun, M. et al. (2015): The impact of the recent economic crisis on the food industry in the Czech and Slovak Republic. *Procedia Economics and Finance* 34, 142–148.